

Hernanin Entzuna": Hernaniarren musika, kanta eta hotsak

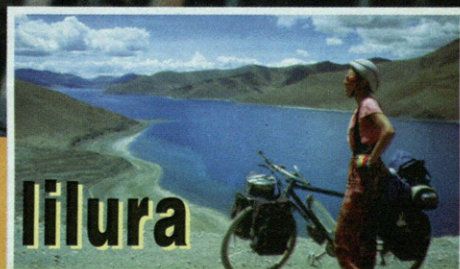
ARGIA

01721

musika | Herriko Astekaria

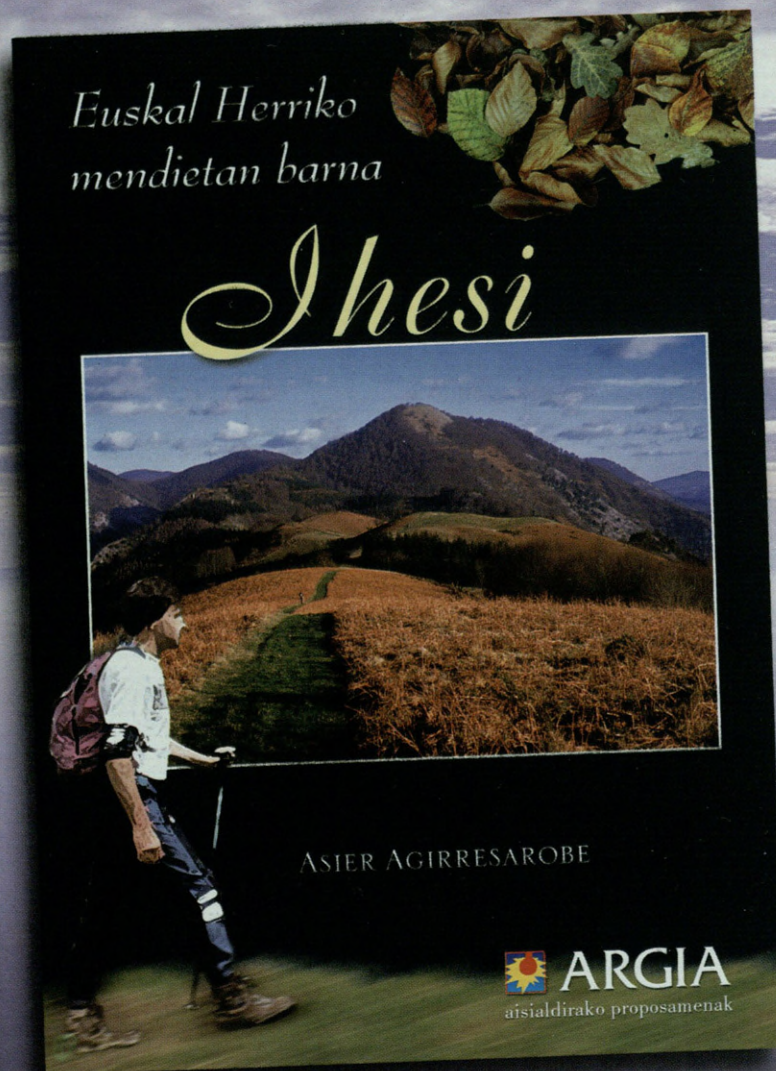
Patxi Zabaleta

IRUÑEKO ALTERNATIBA

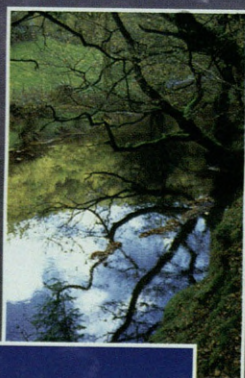
Oporrak berezia: Ezagutzearen lilura

Haranetako zurrunbiloa atzean utzita Euskal Herriko mendietan barna ihesi joateko aukera emango dizun liburua

- ✱ 300 orrialde eta 50 ibilbide Euskal Herriko zazpi probintzietan.
- ✱ Paraje ezberdinak, ohiko ibilbide eta zidorretatik at.
- ✱ 400dik gora argazki eder.
- ✱ Argibide ugariz hornitutako mapa topografikoak.
- ✱ Ibilbide bakoitzaren kokapena, zailtasuna, denbora, luzera...
- ✱ Orokorrean ibilbideek abiapuntu eta amaiera bera dute, igoerako eta jaitsierako bide ezberdinekin.
- ✱ Testu guztiak banan-banan eguneratuak eta berraztertutak.

*Liburudendetan salgai
edo ARGIAra deituz*

ARGIA
aisialdirako proposamenak

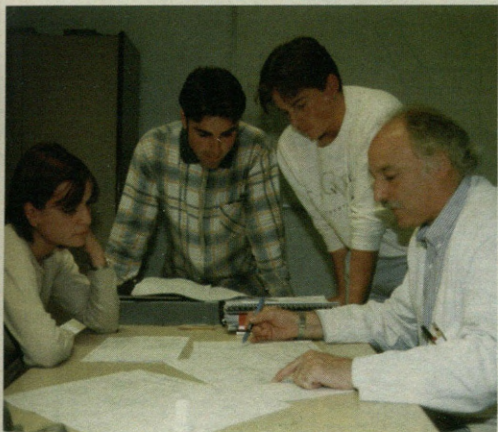

Argazkia: Alberto Elósegui
Diseinua: Aitzol Goikoetxea

■ Patxi Zabaleta: «BNG-rena oso kontuan izan behar du PSN-k»

9

■ Hezkuntzan kalitate totala lortzeko urratsak

16

■ Oporrak berezia: Ezagutzearen lilura

19

■ Hernanin bada zer entzuna

50

ORRIZ ORRI

Gora Pro Nobis. *Asisko Urmeneta* 4

Irakurleak mintzo 5

POLITIKA

Euskal Politikaren Termometroa 6

Elkarrietzeta: Patxi Zabaleta.

Xabier Letona 9

EKONOMIA

Repsol konpainia euskal kapitalaren kontrolpean.

Daniel Udalaiz 12

EUSKARA

Hizkuntz kudeaketa, etorkizuneko erronka.

Amaia Olano 14

GIZARTEA

Hezkuntzan kalitate totala lortzeko urratsak.

Ainhoa Azpiroz 16

Oporrak berezia: Ezagutzearen lilura.

Hainbaten artean 19

KULTURA

Euskal Kulturaren Ezpalak 48

Hernanin bada zer entzuna.

Estitxu Eizagirre 50

ASTIA HARTUTA

Argitalpenak 54

Agenda 57

Irrati-Telebista. *Beñat Doxandabaratx* 58

Bizia 61

Ihesi 62

Denborapasak 64

IRITZIA

Azkena: *Tere Irastortza* 66

Eusko Jaurlaritzako Kultura Sailak
diruz lagundutako aldizkaria

Gipuzkoako Foru Aldundia

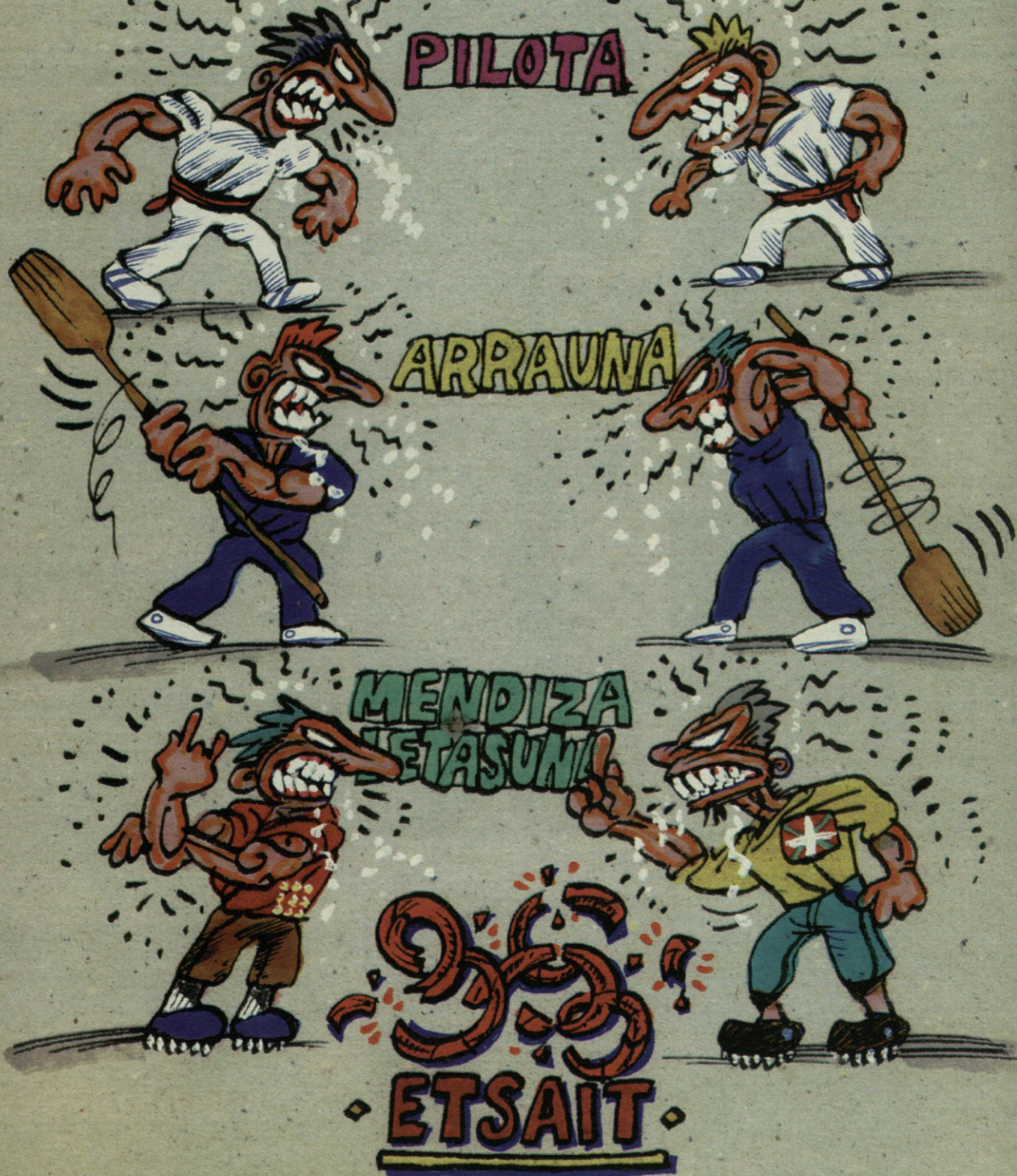
Kultura eta Euskara Departamendua

Argitarapen honen edizioko laguntzaile:

En la edición de esta publicación colabora:

fundazioa
fundación

Hegoaldean berean ezin elkar ikusi, eta
Mundu Zabalean ibili nahi... ASISKO+XAMAR

JABEA: KOMUNIKAZIO BIZIAGOA, S.A.L.
ZUZENDARIA: Pello Zubiria.

Kontseilu Editorialeko Arduraduna:
Baleren Bakaikoa.

Erredakzioa: Nagore Irazustabarrena,
Onintza Irureta, Xabier Letona, Eriz
Zapirain.

Maketazioa: Berdaitz Goia.

Grafismoa: Aitzol Goikoetxea.

Administrazioa: Marijo Aierza.

Harpidetza: Olatz Korta, Edurne
Urruzmendi.

Hedapena: Ixabel Bereziartua.

Publizitatea: Iñigo Txintxurreta, Aloña
Soraluze, Bego Zuza.

Argazkiak: Alberto Elozegi.

HELBIDEAK

GIPUZKOA: Zirkuitu ibilbidea, 15. 20160
Lasarte-Oria. Tel.: 943 37 15 45.

Faxak: 943 37 34 03 (erredakzioa)/
943 36 10 48 (komertziala).

IPARRALDEA: Xalbardin baita. 64122
Urruña. Tel.: 559 47 60 00. —

Faxa: 559 47 60 01.

NAFARROA: Iratxe Monastegia 70, 3.
ezkerra. 31011 Iruñea.

Tel.: 948 17 80 78. Faxa: 948 17 80 77.

POSTA ELEKTRONIKOA:

Erredakzioa: kazeta@argia.com

Komertziala: komertzial@argia.com

WEB ORRIALDEA

www.argia.com

LEGE GORDAILUA: NA 80-1963.

ISSN: 0213-909X.

BATZORDE PAREKIDEA: 72562 E.

INPRIMATEGIA: Antza, S.A.L.

INFORMATIKA: A.S.P., S.A.L.

Harpidetza sariak:

Hego Euskal Herria...15.000 pezeta.

Ipar Euskal Herria...717 libera.

Espainia...15.000 pezeta.

Beste atzerriak...19.300 pezeta.

Airez...30.225 pezeta.

KOMUNIKAZIO BIZIAGOA, S.A.L.
Ametzagaiña Taldeko partaidea da

Bolondres kulturalak

Azken aldian maiz entzuten ari garen figura berri bat sortu da. Estatu Batuetatik omen datorkigu eta beste hainbat arlotan lez, gurean ere ezinbestez hedatzen ari da. Arestian jakin dugunez Bizkaiko zazpi museotan hasi behar omen dute 3. adineko bolondresak formatu eta gida lanetan ezartzen. Ondoren Euskal Herriko beste lurraldeetara hedatzeko asmoa ere erakutsi dute. Gainera ez omen dute horretan gertatzeko asmorik. Zurrumurruak badaude bolondres hauek liburutegietan, artxibotetan eta bestelako azpiegitura kulturaletan lanean jartzeko asmoa dutena. Jendea prest omen dago eta honela, aipatu azpiegitura kulturaletan zerbitzua hobetzeaz gain, 3. adinekoek beraien burua gizartearen eskaerei erantzuteko gai ikusiko omen dute.

Baina, zergatik kultura? Errepidegintzan lan egiteko, ziur naiz, jubilatutak prest egongo litzatekeela. Gainera askoz ere diru gehiago aurreztuko genuke, besteak beste, kultur azpiegiturretan gastatu ahal izateko. Eta errepidegintzan esaten dugunean beste edozein arlo aipa dezakegu. Administrazioan bertan, Ogasun eta finantza departamenduan hamaika jubilatutako leudeke prest kontuak dohainik egiteko. Edo Ertzaintzan, jubilatutako ezagutzen dugu trafikoa primeran zuzenduko luke tenak. Eta, zergatik ez, politikan. Jubilatuek esperientzia zabala dute eta Parlamentuan edo Kontseilari modura muxu truk lan egiteko prest daudenak asko lirateke.

Baina ez, zenbait lanetarako -gehienez- tarako- profesionalak behar dira zerbitzua-

ren kalitatea bermatzeko, kultura munduan, berriz, kurtsilo pare bat jaso eta nahikoa.

Egun kultura arloan lan egiteko asmoz ikasketak egiten ari direnak badute zertaz kezkatu. Orain arte sortzen ziren lanpostuak eskasak baziren, hemendik aurrera...Azken finean bolondresak lanean jartzeko asmoak erakusten duena kultura lanean badagoela da, baina behar diren lanpostuak sortzeko borondaterik ez. Izan ere, inaugurazioen "sukarrea" murgilduta gabiltzan garai honetan, gogora datozkit azpiegitura erraldoi horietako batean argazkia ateratzeko politikoak egiten ari diren ahaleginak, bertan gero eskeiniko diren zerbitzuak martxan jartzeko beharko diren langileetatik batere arduratu gabe noski.

Kultura munduko langileen erantzunik ez dut oraingoz aurkitu, agian asko eta asko prekarietatean murgilduta gaudelako. Denaren gogorragoa deritzat sindikatuen ixiltasuna, are gehiago indarrean daudena erakutsi berri duten honetan. Argi baitago "bolondres kulturalen" figura, ez dela lanpostu berriak sortzeko asmatu.

**MIKEL ALBERDI
HONDARRIBIA (GIPUZKOA)**

Hiruko Txikian

JOKO ZEHARRA

Eta ostikoa bekainera. Gaztaroan genuen entrenatzaile jostari bezain alfer eta hutsalaren gustuko esaldi-agindua. Aldagelatik zelaira bitartean irauten ziguna, txorkatilak, hankahezurrak eta belaunak berotzen baitzizkiguten megafoniatik publizitatea eman orduko. Hala ere, entrenatzaileak jokatzeko ez zuenez, zangoetan ubeldurak biltzen ez zituenek, ez zuen ardurarik onartzen guk hartu pasadan, bere taktika egokia izanik ere, gu baikinaren desegokia bilakatzen genuenak. Orain ere, aurrebozketetan entzun ditudanak entzunda, ahortzi ezin dudan entrenatzaile haren jarraitzaile ugari dagoela baz-

terretan ohartu naiz. Harroputetz bete zaigu ingurua. Borrokaldia aitzin, elkarri erronka joaz dabilzan boxeolarien antzera ibili zaizkigu hautagaiak gu harritu nahian. Oilar gehiegi behar dugun arrautzegiraiko. Badute ordea hauteskunde aurre hauek onik, hautesleak, itxuraz behintzat, euren espantuen ardatz garesti sinets dezagun saiatzen baitira; eta jakina, guztiok behar izaten dugu tarteka ezinbestekoak garesti eta izugarri maite gaituztela esan diezaguten, nahiz eta badakigun adarra jotzen ari zaizkigula. Bere garestian, bozketak maizago behar genituzke egin ●

◆ **JOXE MARI OSTOLAZA**

T E R M O

TXANPONA

AURREKONTUAK
ETA SOLDATA
SOZIALA

Gasteizko Gobernuak zenbait neurri osagarri ezarri zituen iragan astean, bere aurrekontuak EHrekin hitzartutako konpromiso berrietara egokitzeko. Egia da, enpleguaren sorrerari eta gastu sozialaren estaldurari dagokionean, EHren arrastoa nabaritu dela erabaki horietan. Egia da 2.500 milioi pezeta (100 milioi libera) bideratuko direla enpleguaren sorrerarako, eta beste 3.000 AES (Ayudas de Emergencia Social) eta IMirako (Mínimo de Inserción). Alta, ez da nahikoa, ezta gutxiagorik ere. Neurri honek eragiten dienei orain baino % 9,8 gehiago dagokie, baina horrek esan nahi du hileko 46.150 pezeta baino ez dituztela jasoko, hots, ez dela gutxieneko soldatarara (60.000 pezeta inguru) ere iristen. Beraz, Karta Sozialaren eta soldata sozialaren berehalako ezarpena beharrezkoa da. Espero dezagun EHk bere hitza eta konpromisoa betetzea eta ez amore ematea. Eta are gehiago, laguntza horiek erabakitzen dituztenek eta kargu publiko askok milioi erditik gorako soldatak dituztenean. Seriotasun, koherentzia eta duintasun gehiago, mesedez.

♦ DANIEL UDALAITZ

NAFARROAN BI DIPUTATU

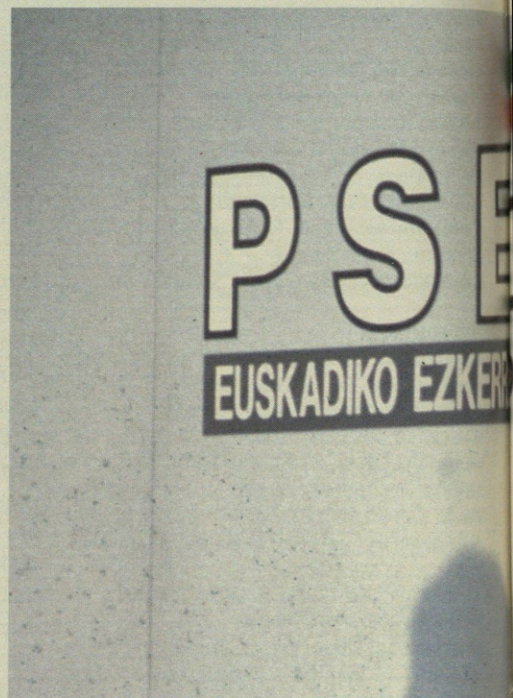
EH-k 47.283 boto lortu ditu Nafarroako Legebiltzarrerako hauteskundeetan eta EA-EAJ koalizioak 16.524. Bien artean, beraz, 63.907 boto dituzte. PSNk, aldiz, 61.814 lortu ditu. Hau da, alderdi abertzaleak datozen Espainiako hauteskundeetara elkarrekin joango balira eta gisa honetako emaitzak lortu, UPNk bi diputatu lortuko lituzke Madrilgo Legebiltzarrean, indar abertzaleek beste bi eta PSNk bat. Normalean 2 UPN eta 2 PSN izan da eta batzuetan bostgarrena HBrentzat izan da (birritan); azkenekoan bostgarren hau IU-EBrentzat izan zen. Jakina, hauteskunde mota bakoitzean emaitza desberdinak lortzen dituzte alderdiek eta oraingoan PSNk Legebiltzarrerako 61.814 lortu baditu, Europako Legebiltzarrean 73.217 boto lortu ditu eta 96ko Espainiako Legebiltzarrerakoetan 98.102 lortu zituen. Matematikak ez du berdin funtzionatzen hauteskunde guztietan, jakina, baina zenbakiak bakoitzaren ahaleginerako akuilutzat ere balio dezakete.

ELKARRIREN ALDIZKARIA

ESANGURATSUA da hilabetekari batek 50 zenbaki kaleratzea, zeresanik ez komunikabideen egungo oihanean. Baina Elkarrikoek Bilbon iragan astean egindako aldizkariaren ospakizuna, elkarte beraren ospakizuna bihurtu zen, bere sei urteko bizitzaren garrantziaren adierazle bihurtu.

■ «Elkarri» aldizkariaren ospakizuna Bilbon.

ALBERTO ELOSEGI

tuz. Euskal Herriko esparru politiko, sozial eta sindikal osoko ordezkariak —EAJ, EH, EA, PSE-EE, PP, IU-EB, ELA, LAB, CCOO, UGT, EHNE eta abar luze bat— bildu ziren bertan, oso leku gutxitan lortzen dena batetik eta, bestetik, bizi ditugun garai berriaren erakusgarri ere bai.

MAHAI NAZIONAL OHIAREN EPAIA

ESPAINIAKO Auzitegi Konstituzionalak aste honetan bertan eman dezake Herri Batasuneko Mahai Nazional ohiari buruzko epaia. Mahai Nazional ohiaren defentsaz arduratu izan den abokatu taldea baikor agertu da babes helegiteari emango zaion erantzunaz eta Mahai Nazional ohiaren laster batean kalean izan daitekeela pentsatzen du askok. Espainiako Auzitegi Konstituzionala apirilaren 13an eta 27an, eta maiatzaren 13 eta 26an bildu da; azken hilabete honetan, ordea, ekaineko lehenbiziko eta hirugarren astean ere

B A H E A

- Carlos Trevilla UGTko EAEko idazkari nagusiaren ustez, «euskal nazionalismoak nabarrismoak sortzen ditu», baina ez zuen bere iritzia eman nahi izan UGTk PSNri UPNrekin gobernatzeko emandako gomendioaz. Bere balorazioan, ordea, esaldi esanguratsua bota zuen: «Euskal erabaki esparruaren barruan Nafarroako markoarekiko» errespetoa zuela esanez.
- «EAJ-EAk protagonismo handiagoa izan behar du Lizarraren kudeaketan», zioen Inaxio Oliveri EAKo buruzagiak, koalizioaren emaitzen balorazio gisa.

E T R O A

bildu dela uste da. Konstituzionalak babes helegitea onartuz gero, epaiketa ez litzateke berriz errepikatuko eta mahaikide espetxeratuak guztiz libre geratuko lirateke, kolaborazioagatik zigortuak izan ziren eta.

UDALERRIEN BILTZARRARI BURUZKO ERA GUZTITAKO INTERPRETAZIOAK

HILAREN 15eko «Gara» egunkariaren lehen orrialdeko titulu nagusiak honakoa zioen: «Udalerrien Biltzarrerako oinarri sendoa eskaintzen dute emaitzek» (hauteskundeetakoak). Egun bi beranduago Espainiako gobernuak zioenez, «Euskal Udalerrien Biltzarra amaituta dago». 50.000 pertsonatik gorako udalerrietan, Lizarr-Garazikoek galdu egin dutela esanez argudiatzen zuen bere baieztapena Gobernuak. «Gara»ren oinarria honakoa zen: EAJ, EH eta EAk 2.058 zinegotzi lortu dituztela Hego Euskal

SOZIALISTAK GILTZARRI

Aste honetan argitu beharko da nola geratzen diren instituzio desberdinetako gobernuak. Edozein modutan ere, eta instituzio nagusien begira, sozialistak giltzarri dira leku askotan —Arabak, Bizkaian eta Nafarroan, esate baterako—. Alde bietatik dauzkate proposamenak, popular eta jeltzaleen lerroetatik, eta arre edo so erabaki beharko dute. Martxoan izango diren Espainiako hauteskunde nagusiei begira, Ferraz kalekoen iritzia funtsezkoa izango da erabaki horretan. Gobernuak indar nagusienaren alde uztearen irizpidea nagusituko bide da, eta honek EAJri egingo lioke mesede. Honen truke, alkatetza asko gera daiteke bere eskuetan, bere jarduna PP laguntzearekin konprometitu barik. Aukeretak bat behintzat bada.

Herrian eta PP/UPNk eta PSOEk 1.018. Era guztietako interpretazioak egin daitezke iragan otsailean abian jarri zen Udal Ordezkarren Biltzarri buruz, baina Udalerrien Biltzarra uztailan eratuko da eta oraingoz aurrera egingo du. Datozen asteetan biziko dugun udal zurrunbiloaren erdigunean izango da gainera.

■ Udalerrien Biltzarra aktualitate izango dugu.

■ Juan Cruz Alli.

IZPIAK

Juan Cruz Alli CDNko buruzagiari ez dio barkatzen bere alderdi ohiak, UPNk. Aurreko legealdi amaieran bere sostenguekin eutsi bazien aurrekontuei, oraingoan, eta PSNrekiko akordioa lortzen badu, Alli mapa politikotik desagertarazten saiatuko da UPN.

Iñigo Iruinen aurka Jose Maria Satrustegi EAEko Auzitegi Nagusiko epaileak zabalduko prozedura bertan behera uztea eskatu du fiskaltzak. Iruini 1990ean ETaren zerga iraultzailearen bitartekaritza batean, ETarekin kolaboratu izana leporatzen zaio.

Jose Emilio Rodriggez Menendez abokatuak jasandako tiroketaren zioetan, Brouard kasuarekiko loturen hipotesia da nagusienetakoa.

■ E. R. Menendez.

• Javier Madrazo IU-EBko koordinatzaile nagusia etorkizunerako esperantzari leku eginez: Ezker independentista eta PSOEren zentruko posizioaren artean bada ezker federalista aterako lekuri.

• Juan Jose Uriz, PSNko eta PSOeko Batzorde Federaletako kidea: «PSNko botoemale batzuek Hiri botoa emateko beldurra galdu dute. (...) Zer gertatuko zaigu hemendik lau urtera bake prozesua erabat aurrera ateratzen bada?»

• PSNko Lola Eguren: «PSN-EH itunak ez du inongo bideragarritasunik».

TXITXARDIN BELTXA

Oria Etorbidea, 12

☎ 37 03 04

20160 Lasarte-Oria

P A T X I Z A B A L E T A

Hauteskundeen ondoren pozarren harrapatu dugu Zabaleta, EH Iruñeko bigarren indar politiko nagusi gisa atera ondoren. Baikor ageri da egoeraz eta abertzaletasunak epe labur eta ertainera Nafarroan izango duen zeregin garrantzitsuaz jardun dugu, bestea beste.

“BNG-RENA OSO KONTUAN IZAN BEHAR DU PSN-K”

Iruñean, 95arekiko EHk botoak bikoiztu egin ditu ia. Zintzo esanda, iragan 13ko gauean datuak ezagutu ahala, sinesten al zenituen?

Kanpainaren lehenbiziko egunean esan nuen gure helburua zela Iruñeko bigarren indar bezala gelditzea. Horrek esan nahi zuen 6-7 zinegotzi atera behar genituela. Hirukin abiatzen ginenez oso zaila zen, baina udaletxerako hautagai zerrenda aurkezterakoan egin nuen lehenbiziko adierazpena horixe izan zen.

■ Bai, baina datuak ezagutu ahala sinesten al zenituen?

Bai, jakina. Oraingo honetan atera dugun boto kopurua lortuko genuelakoan nengo. Baditut afariak irabaziak Nafarroan 45.000 boto aterako genituela esanda eta bat galdua Iruñean 18.000 boto lortuko genuelakoan.

■ EHren igoera orokorra izan da Nafarroan baina Iruñean bereziki.

Iruñerrian izan da igoera nabariena. Bigarren indarra edo bigarrenaren parean gelditu gara Iruñerri osoan, eta Iruñerria da Nafarroatik bostetik hiru. Horrek esan nahi du abertzalegoa prest dagoela Nafarroan bigarren indarra izatera iristeko.

■ Zure gantxuak ere garrantzi handia izan omen du Iruñeko lorpen horretan.

Ez dago ukatzerik, ni oso ezaguna naiz Iruñean, urte asko daramazkit politika munduan sartuta, kultura munduan eta gizarte mailako harreman askorekin. Beti esan ohi dut nire bezeroen artean UPNkoak asko direla eta gainera Herri Batasunakoek baino hobeto ordaintzen dutela, ez baita inor ordaindu gabe joaten adiskidetasunarengatik.

■ Mendillorri, Txantrean, Sanduze-

■ «Laster dator Lizarra-Garaziren ondorengoa, eta egoera berri bat».

ALBERTO ELOSEGI

lain, Errotxapean, adibidez, udaletxera parlamentura baino gehiegok bozkatu du EH.

Ezberdintasuna, oker ez banago, 900 botokoa izan da Iruñea osoan. Horrelakoak hiri guztietan daude, Donostian, adibidez, gertaera hau oso handia da.

■ Edozein egoeratan izaten dira argiak eta ilunak. Hauteskunde hauetan, Euskal Herriko emaitzekiko, zeintzuk izan dira ilunak?

Hauteskunde hauetan ez dugu goiena jo, inondik inora ere. Adibide bat ipintzeagatik: gure zerrendatan preso politiko bat egoteak —egon ahal zen bakar— boto batzuk ez etorri izana ekarri digu. Askotan egin izan ditugu botoak erakartzeko balio ez duten gauzak eta horiek ere gure historian ordaindu behar diren zerga batzuk dira; horregatik diot, oraindik ez dugula goia jo. Dena den, hau ez dut ilun gisa jartzen, konstatazio huts gisa baizik. Ilunak? Guk ez ditugu beste askok dituzten bitartekoak. Behar bezalako bitartekoei UPNri oraingoan baino zarrata handiagoak egingo genizkion. Esate baterako, UPN gugandik ihesi ibili da, baina berak dituen bitartekoei esker ihesi horrek ez dio zauririk eragin. EHk legebiltzarreko botoetatik bakarrik 22 milioi pezeta (137.550 euro) aterako ditu eta udaletxetik ere diru mordoxka. Gastatutakoa baino gehiago eskuratuko dugu. Honekin esan nahi dut ez dugula inolaz goia jo.

■ Abertzale munduan penaz hartu da EAJ-EA koalizioaren emaitza.

Bai, bene-benetan. 5.000 boto hor gelditu dira berriro ordezkari-tzarik gabe eta une honetan oso garrantzitsua izanen zen EHrenaz gain abertzale-tasunak Iruñeko udaletxean beste ordezkari-tza bat izatea. Beharbada ausardia puntu bat ere falta izan zaie. Ez zen gure egitekoa ordezkari-tza horri inolako botorik kentzea eta tartean beste era bateko arrazoiak egon dira.

■ Esaten den gisan, EAJ-EAren boto batzuk EHra joan al dira?

Alde batetik besterako transferentziak izaten dira baina guk botoak ez ditugu EA eta EAJrekin eztabaidatzen. Guk Iruñean gora egitean, botoak PSNri, IUri eta abstentzioari kentzen dizkiogu, eta askoz neurri txikiago batean EA eta CDNri, hauei kopuru anekdotiko batean. EAJ-EAk boto

IRUÑEKO ALKATEORDE OHIA

Balduz sozialistarekin Iruñeko alkateorde izan zen HBrekin, 1979tik 1983ra arte eta, Balduz ez zegoenean, Espainiako bandera erretiratzaren zuten osoko bilkuretatik. Elkarrizketa bere abokatu bulegoan egin dugu —zezen plaza ondoan— eta argazkiak udaletxean. Joan-etorrian hamarren bat bider geratu da ezagunekin berriketan. Zorionak dozenaka jaso ditu. Gaurko gozoa, ordea, mikatza zen atzo. Politikaren kontuak.

gehiago ez eskuratzea tamalgarria da baina ez da gure errua.

■ Iruñeko udaletxeko gobernua eraiketa Nafarroakoaren menpe egongo bide da. UPN-PSN eta zein formularekin ikusi behar.

Ez dut uste hori garbi dagoenik. Zer da Sanzek eskaini diezaiokeena Lizarberri? Lizarberen mezua PSNren barrura beti izan da ez zutela PSNrekin hitzarmenik egingo eta gainera saiaturiko zirela UPNren alternatiba bat eraikitzen. Guk esan genuen kanpainan Nafarroan bi aukera zeudela, gobernua UPNrekin egin edo gurekin. Beldur gara UPNrekin egitea aukeraturiko

“Kanpainan zehar, UPN askoz gauza gehiagotan egon da ados gurekin UPNrekin baino”

duela, berari komeni ez zaiona. Harrigarriena ez da beren hitza ez betetzea, UPNk bere propaganda sarean harrapatua izatea baizik. Lizarbe Sanzek esaten duen gauza bat ari da errepikatzen, ezer esan nahi ez duena: Nafarroako identitatea arriskuan dagoela eta horren defentsara doazela. Azkenean, Nafarroaren identitatea ez da ezer; Nafarroaren identitatea da nafarrok nahi duguna egiteko ahalmena. Nafarroaren autodeterminazioaz ari balira jakingo genuke zertaz ari diren, berdin Nafarroaren izateaz, baina identitateaz ari direnean, Nafarroaren uniprobintzialismoaz ari dira. Dena den, goazen gure eskaintza mantentzera, gu ez gaude erabat etsita eta. EHren-tzat UPN eta PSNek bat egitea ez litzateke

okerrena, horrek oposizio bakarra bihurtuko gintuelako, beste batzuekin batera.

■ Imajina PSNrekin mahaian negoziatzera esertzen zaretela. Zer eskaini elkarri, akordio batera helitzeak horren zaila dirudienean?

Gure eztabaida nagusiak ongizatean, herrilaretan, hezkuntzan edo, besteak beste, lan harremanetan daudela ikusiko genuke. Baina arlo bakoitzean, eztabaidatu beharko genituzkeen egitasmoak landuta dauzkagula ikusiko genuke: 20tan adostasun batera iritsi gaitezkeela ikusiko genuke. PSN eta UPN ezin dira iritsi adostasunerai askotan. Beren adostasun modua horrelakoa izango da: «zuekin ezazu nahi duzuna gai hauetan eta nik besteetan».

Sanzek Lizarberri Parlamentuko lehendakari-tza, Iruñerriko Mankomunitateko lehendakari-tza, administrazio-ko kontseilu batzuk, zuzendaritza nagusi batzuk eta antzerakoak eskaini dizkio. Gainera, gura kontrako beraien adostasunak nahiko inkonfesableak dira: herrilaretan dituzten adostasunak ezin dituzte nolanahi herriaren aurrean aldarrikatu. Autopista, adibidez: PSN aritu da esaten A-15 doan behar zuela, eta bitartean UPNk 2029rainoko luzapena eman du. Kanpainan, PSN askoz gauza gehiagotan egon da ados gurekin UPNrekin baino. Nafarzaletasunari dago-kionez, guk ez diogu UPNri inongo beldurrik, alderantziz, berak digu beldurra.

■ EHk esan du Euskal Herri mailako akordio orokorrak nahi dituela. Balizko kontuetan, posible litzateke PSNrekin gobernu alternatiboa osatzea eta EAEn ez?

Hori gero eta zailagoa da. PSN eta PSE-EEren jarrera piskanaka aldatuko dela uste dut. Lizarra-Garazi horren ondoren etorriko denak, eta laster etorriko da, egoera berri bat sortuko du, eta une horretan, Euskal Herrian zehar hain zabaldua eta bermatua dagoen alderdi horri ezinezkoa izango zaio bere egungo jarrera mantentzea, eta are ezinezkoagoa PPrekin fronte bat mantentzea. Beraz, Alderdi Sozialistak zeregin garrantzitsua izan dezake datozen hilabete eta urteetan, eta zeregin horri hel-tzen ez badiu arrisku batean dago, hemengo dikotomia beraren gainetik igarotzea. BNGren adibidea gogoan izan behar da:

BNG baztertu egin zuten, BNGk jokatu du PPren oposizio izatearen papera eta orain Galizian BNG dago oposizioan, PSGri aurre hartuz.

■ **Urte luzetan erakunde nagusi guztiak EAJren esku izan dira, Donostiako salbuespena ezik horrela egon izan gara orain arte. Garai horren amaiera al da?**

Zalantzarik gabe. Baina instituzio horietan guztietan aztertu dezagun EAJren jarrera: duela zortzi urte EAJk —PPrekin batera— Odon Elorzari eman zion alkateza EAJk alkatea atera ez zedin. Bilbon EAJk gobernua mantendu du batzuetan PSOerekin eta besteetan PPrekin; tradizioz EAJk sozialisten laguntza izan du diputazioetan. Aldaketak izan dira leku guztietan baina lehengo egoera ere zen bezalakoa zen. Askok poztuko nintzateke Bilboko udaletxean oposizioan bageunde, Iruñeko udaletxean oposizioan egoteko prest gauden bezala.

■ **Aurreratuko ez balira, Espainiako hauteskunde orokorrak datorren martxoan egingo lirateke. Azken hilabete honetan bake prozesuari dagokionez gauza garrantzitsuak gertatuko direla esan izan da. Zer baldintza daude, zer gertatzeko?**

Badira baldintzak Euskal Herri osoa hartuko duen oinarri munizipaleko erakunde bat altxatzeko. Zinegotzietz osatuta egongo da eta, Nafarroako Cortesetik Enkarterrietaraino eta Zuberoatik Trebiñoraino garatuko den erakundea izango da. Horrek ordezkatzeko al ditu gainerako erakundeak? Bada ez, baina Euskal Herri osoa ordezkatzeko duen erakunde bat behar dugu. Besterik zer? Egin dezagun hauteskunde hauetatik ateratako proiektzio bat eta ikusiko dugu abertzaleok bigarren indarra

ALBERTO ELOREAGA

■ «Nafarzaletasuna dela eta, UPNk beldurra digu».

garela Nafarroan, PSOeren aurretik; Espainiako datozen hauteskunde nagusietan oso emaitza onak izango genituzke.

■ **Eta posible ikusten al duzu horrelakorik?**

Bai.

■ **Hitz egin al da zerbait?**

Zerbait.

■ **Baina ezin al da gehiago esan.**

Ez.

■ “Espainiako datozen hauteskundeetan, abertzaleok batera oso emaitza onak izango genituzke”

■ **PPk PSOeren arnas estua antzeman dezake lepoan, oso gertutik darraio. Honek nola eragingo du bizi dugun prozesuan?**

PSOE bezain alderdi garrantzitsu bat ezin da horrelako bake prozesutik kanpo

geratu Estatuan oposizio lana egiteagatik. Berak hori leporatu dio hainbestetan PPri eta orain bera beste horrenbeste egiteko arriskuan dago. Urratsak emango direla uste dut eta aldaketa sakonak egongo direla. Dena den, Aznarrek argi esan zuen kanpaina hasi baino bi egun lehenago Iruñean izan zenean, Nafarroa estatu gaia zela. Adibide askotan ikusten da hori, herrilanak diren gauzetan ere bai. Itoizko urtegia zergatik egin zen? Han dago pareta osoa egina, huts-hutsik, inolako zentzu sozial eta ekonomikorik gabe, ezta ingurugiro aldetik ere, baina han dago. UPNren mailako arrazoi ideologikoengatik egin

zuten, hau da, barrabilengatik.

■ **Hurrengo baterako ikusten al duzu zure burua Iruñeko alkate gisa?**

(Barreak) Oraingoan behintzat zail samarra dut ●

◆ XABIER LETONA

BILINTX

MEGADENDA

IGANDE ETA JAIEGUNETAN ZABALIK

Fermin kalbeton, 21 • Tel.: 42 00 80 / 42 02 24 • Faxe: 42 23 63 • 20003 DONOSTIA
 Fermin kalbeton, 30 • Tel.: 42 26 96 • 20003 DONOSTIA
 Republica Argentina, 4 • Tel.: 62 68 17 • Faxe: 62 68 17 • 20300 IRUN
 Arostegieta, z/g. • Tel.: 67 35 33 • Faxe: 67 35 00 • 20400 TOLOSA
 Ibagarai, 12 • Tel.: 76 40 50 • Faxe: 76 40 50 • 20570 BERGARA

Argentinako YPF egunotan erosi ondoren, Repsol multinazionalak garrantzi handiagoa hartu du. Hiru euskal enpresa, BBV, Iberdrola eta Kutxa, Repsolen akziodun nagusien artean daude, hiruen artean kapitalaren %15 baitute (bilioi erdi pezeta gutxi gorabehera).

REPSOL KONPAINIA EUSKAL KAPITALAREN KONTROLPEAN

Euskal enpresak dira (BBV, Iberdrola eta Kutxa) Repsol multinazionalaren akzioen zati nagusia kontrolatzen dutenak. Repsolek, gainera, Yacimientos Petrolíferos Fiscales (YPF) izeneko petrolio konpainia argentinarra erosi berri du, horretarako Espainian inoiz egindako kapital zabaltze handiena burutzen ari delarik. Eragiketa horrek handien artean kokatu du Repsol, munduko bederatzigarren petrolio konpainia baita.

Orain abian den kapital zabaltzearen aurretik, aipatutako hiru enpresen kapitalak (BBV % 9,8 du, Iberdrola % 3,5 eta Kutxa % 1,6), 400.000 milioi pezetakoa (16.000 milioi libera) inbertsioa egina

zuen, akziodun garrantzitsuena izanik. Bere atzetik La Caixa legoke 233.000 milioi-ekin (% 9), eta ondoren Pemex (137.000 milioi, % 5), Endesa (100.000 milioi, % 3,68), Vanguard (97.150 milioi, % 3,5) Invesco (71.368 milioi % 2,57) eta Vellington (69.425 milioi, % 2,25). Gainontzekoa, % 58,64, milaka akziodun txikiren esku dago. Akziodun txiki hauek, gehien- goa badira ere, ez dute enpresaren erabakietan indarrik, bata bestearengandik isolatuta daudelako.

Ia bilioi pezetako kapital zabaltzearen ondoren, euskal kapitalaren partaidetzak gora egingo du zalantzarik gabe, energia sektoreko enpresa honetan inbertituta duen

zenbatekoak bilioi erdia aise gaudituko duelarik.

MUNDUKO BEDERATZIGARRENA.

YPF argentinarra erosi ondoren, Repsol munduko hamar petrolio konpainia garrantzitsuen artean kokatu da. Goiko tauletako batean hamar garrantzitsueni buruzko datuak ikus daitezke. Petrolio gordinari dagokionez, Repsol/YPF enpresa taldea zortzigarren postuan dago mundu mailan, bosgarrenean gasari dagokionez. Produktioari begira, Repsol/YPF bederatzigarrena da, zazpigarrena errefinatze ahalmenari begira.

Zer dela eta sartu dira Repsoleko ardu-

■ Historiako kapital zabaltzerik handiena

YPF enpresa erosi ahal izateko, Repsol multinazionalak Espainian inoiz izandako kapital zabaltzerik handiena egin behar izan du. Zabaltzea bi bilioi inguru pezetakoa (80.000 milioi libera) izango da, eta horri esker YPFren % 85 erosi ahal izango du Repsolek. Honen aurretik, Repsolek YPFren % 14,9 zuen bere esku.

Nola burutuko du Repsolek makrofinantzaketa hori? Kapital zabaltzearen bitartez lortuko duena 600.000 eta 750.000 milioi pezeta bitarteko kopurua izatea aurreikusten du. Horri lehentasunezko akzioen 50.000 milioi pezetak eta obligazio bihurtarrien 225.000 milioi pezetak batu behar zaizkio. Guztia batuta 1,125 bilioi pezetakoa da emaitza. Ho-

rez gain, interes geografiko nahiz estrategikoa galdu duten akzioak saltzearen ondorioz, beste 375.000 milioi lortzea espero dute. Konpainia bien arteko elkarlanaren ondorio gisa 53.000 milioiko aurrezkia espero dute. AEPak eskatzen dituen 2,1 bilioiak osatzeko, epe ertain eta luzera ordainduko dituzten banku kredituetara joko dute ●

■ Iberdrola izango al da Repsolen aliatu estrategikoa?

Duela gutxi arte Repsoleko arduradunek Iberdrola bere aliatu estrategikoa izango zela azaldu zuten. Gaur egun, ordea, ez daude gauzak horren argi, Endesak ere aliatu estrategiko izateko asmoa baitu. Izan ere, elektrizitate konpainia guztiek Gas Naturalekin akordioa lortu nahi dute, epe luzera eta prezio lehiakorretan gas hornikuntza izateko. Horri esker ziklo konbinatuko zentraletan egindako inbertsioei arriskurik gabe aurre egin ahal izango diete. Iberdrolak EAEn ziklo konbinatuko zentraletan zerikusia duten hainbat eragiketarako konpromisoa hartua dauka, eta horretarako Repsolen laguntza izango

du. Endesak hornikuntza hori ziurtatua du jada, 1998an Gas Naturalekin izenpetu zuen akordioaren bitartez. Iberdrolak berriz, 1997ko urtarrilean Repsolekin lortutako akordioa biziberritu du gas hori lortzearen.

Oro har, aukera bati edo besteari mesede egiteko akzio-norgehiagoka dago. La Caixak eta Endesak Repsolen kapitalaren % 13,5 dute, BBVk eta Iberdrolak bien artean dutenaren antzeko kopurua. Azpimarragarria da Repsoleko lehendakari Alfonso Cortina BBVko akziodun eta kontseilaria ere badela, eta Repsoleko lehendakariordea BBVko lehendakari Emilio Ybarra bera dela.

Litekeena da Iberdrolak berriki 84.000 milioi pezetako (3.360 milioi libera) erosketaren bidez Repsolen % 3 lortu izanak Repsolek eta BBVk konpainia honengan interesa dutela esan nahi izatea; horrek aliatu estrategikoa izatea ahalbidetuko luke. Alta, bada aliantza hori geldiarazteko asmoz Repsol eta Endesak bat egitearen alde dagoenik ere. Adituek, alabaina, alde batera utzi dute jada aukera hori, sortaraziko lituzkeen eskumen arazoak direla medio. BBV, Iberdrola eta Repsolen arteko interesak direla eta, ia ziurtasun osoz esan dezakegu Iberdrola izango dela azkenean Repsolen aliatu estrategikoa ●

radunak eragiketa handi bezain arriskutsu honetan YPF argentinarraren kontrola izateko? Zalantzarik gabe, arrazoi dute tamainagatik ari direla dioteneik. Izan ere, Repsolek bere tamaina handitu nahi du sektoreko enpresa handiago batek erosi baino lehen. Hori litzateke YPF erosteko arazoia.

Sektore honen nazioarteko testuinguruak izan du zeresanik Repsolen zabaltze erabakiaren inguruan. Azkenaldian izandako bategiteak direla eta, ez zeukan beste irtenbiderik; aliantza, fusioa edo AEPa (Akzio Eskaintza Publikoa) ziren irtenbide posible bakarrak. Salmentei dagokienez Espainiako lehen enpresa bada ere, bosgarren postuan dago Repsol burtsa kapitalizazioari begira, Telefonica, BBV, BSCH eta Endesaren atzetik. Exxon & Mobil estatubatuarra, bategite prozesuan dena, burtsan dauden munduko petrolio konpainia erraldoien artean handiena da. 22,7 bilioi inguru pezetako salmentak ditu, hau da, Repsolek baino 7,5 aldiz gehiago fakturatu du. Horrez gain, Chevron konpainiak Texaco 42.000 milioi dolarren truke erosteko egin beharreko negoziazioetan dihardu.

Repsoleko lehendakari Alfonso Cortinaren hitzetan «*hau bezalako merkatu ireki batean edozein enpresa errentagarrik erakar dezake beste enpresa bat. Gure burtsa kapitalizazioak erakusten duen errentagarritasunaren areago-*

tzearen eta inbertitzaileen onespeneren bidez soilik lor dezakegu gure akziodunek eskatzen diguten lekuan mantentzea». Petrolioaren merkatuan, adituek diotenez, ez da nahikoa norberaren merkatuan lehiakorra izatea. Beharrezkoa da, horrez gain, erasokorra izatea eta petrolioaren prezio igoerak eta kimika zikloak arintzeko moduko banaketa sarea izatea. Gainera, beharrezkoa litzateke erreserba batzuen jabe izatea eta beste energia iturri batzuekiko (elektrizitatea edo gasa, adibidez) jarrera irekia izatea.

Testuinguru horretan tamainaren gaia ageri da. Gauzak horrela, Repsolek «*konpainia bien arteko elkarlanagatik*» aukeratu zuen YPF, Cortinaren esanetan. «*Repsolen lau oinarri estrategikoetan aurrera egin ahal izango dugu: ustiaketa eta ekoiz-*

penari begira tamaina handitzea, gure nazioartekotasuna areagotu eta finkatzea —bereziki Latinoamerikan—, gas katea osotuzaren eraikuntza sustatzea eta Espainian —eta momentu honetatik aurrera Argentinan ere— nagusitasuna mantentzea» dio Cortinak. Orain arte, adituen esanetan, Repsol ez zen petrolio askoren jabe, petrolio enpresa izaki. Hau da, bere kontsumoaren % 28,3 baino ez zuen asetzen. YPFk berriz, bere beharren bikoitza baino petrolio gordin gehiago ere ekoizten du. Beraz, upelaren prezioa altua izatekotan —eta orain 17 dolarretan dago, 1998ko batez bestekoa baino 4 gehiago—, Repsolek arazoak izango lituzke petrolio gordin asko erosteko. Eta baita alderantziz ere. Prezioa baxua zenean, YPFren irabaziek behera egiten zuten soberakin handia zutelako, artean Repsolek Argentinako gasolindegiko merkatuaren % 16 kontrolatzen zuelarik.

Repsolek YPF erosi ondoren sortutako erraldoi berriak, 1998ko abenduaren 31ko datuen arabera, 24.203 milioi euroko diru-sarrerara operatiboa izango du, 2.735 milioi euroko mozkin operatiboa, 1.416 milioi euroko irabazi garbiak eta 12.816 milioi euroko fondo propioak. Gasolindegia 7.180 iritsiko dira. Burtsan bost bilioi pezetako balioa izango du, bertako konpainien artean 9. izango delarik. Alta, 31 bilioi dituen Exxon-Mobilengandik oso urrun dago ●

◆ DANIEL UDALAITZ

■ Repsoleko lehendakari Alfonso Cortinaren esanetan, «bi konpainien arteko elkarlanagatik» aukeratu du YPF.

Donostiako Euskararen Udal Patronatuak «Hizkuntz kudeaketa enpresan» liburuska kaleratu berri du. Enpresetan euskararen presentzia areagotzeko, Patronatuak hitzarmena sinatu du hainbat enpresarekin, eta hauei laguntza teknikoa eskainiko die.

HIZKUNTZ KUDEAKETA, ETORKIZUNeko ERRONKA

Donostiako Euskararen Udal Patronatuak izenburutzat «Hizkuntz kudeaketa enpresan» duen liburuxka kaleratu du. Liburuxka hau enpresa eta erakundeen komunikazio eta giza baliabideetarako estrategia hobetzeko tresna da.

Hamarkada honen hasieran merkataritza kanpainak egin ziren baina helburu oso partzialak zituen. Urte batzuk beranduago helburu globalagoak jartzen hasi ziren eta oraingo hizkuntz kudeaketa zerbitzura iritsi dira.

Donostiako Euskara eta Hezkuntza zinegotzi eta Euskararen Udal Patronatuko lehendakari Beatriz Otaegiren hitzetan, hizkuntzaren normalizaziorako, enpresetan euskara barneratzea da erronka: «Enpresa mundua etorkizun hurbileko erronka bihurtu da, baina era berean, enpresek bereziki harremanetan prestigioa eta kalitatea eskaini nahi badute, hizkuntzen erabilera egokia erabaki estrategikoa da. Merkatuan bere lekua egin nahi duen edozein enpresak komunikazioari aparteko garrantzia eman ohi dio. Horregatik, en-

presa munduan, gero eta komenigarriagoa da langileriaren aldetik hizkuntz gaitasuna ziurtatzea, kanpo harremanetan, bezero, hornitzaile edo erakunde publikoekin, harreman hobea bermatu ahal izateko. Zentzu honetan, argi dago, Euskal Herriko enpresentzat euskarak balio erantsia duela».

Enpresen zenbait eginkizunetarako hizkuntz erabilera egokia edukitzea ezinbestekoa da, hala nola, publizitatean, errotulazioan, inprimaketan, irudi korporatiboan...

Behar hauei erantzuteko une honetan Donostiako Euskararen Udal Patronatuak hizkuntz kudeaketan adituak diren sei teknikari ari dira lanean. Laguntza tekniko hau eskaintzeaz gain, Patronatuak beste doaneko hainbat zerbitzu ere eskaintzen du normalean. Hauek dira ekimen honetatik aparte dituen beste zenbait egiteko: irudizko elementu edota dokumentuen itzulpen puntuala, zuzenketa laburrak, hizkuntzari buruzko kontsultak, hainbat informazio eskuratzeko laguntza, autozuzenketa edota terminologia berezituari buruzko programa informatikoen aholkularitza, prestakuntzari lotutako hainbat punturi buruzko saio puntualak...

Hala eta guztiz ere, kudeaketa prozesu berri hau enpresaren eta Euskararen Udal Patronatuaren arteko lankidetzaren harremanerako hitzarmen baten bidez gauzatzen da.

Hitzarmen hau sinatu ondoren, Patronatuak enpresaren egoeraren azterketa egingo du. «Indexpla» programa informatikoaren bidez, enpresa horretako euskararen erabilera neurtzen dute. Honetarako programak sei faktore hartzen ditu kontuan: irudia eta errotulazioa, pertsonalaren hizkuntz ezaguera, hizkuntz erabilerarako irizpideak, kanpo dokumentazioa, kanpo komunikazioa eta, azkenik, barne komunikazioa.

■ Beatriz Otaegi euskara zinegotzia eta Luis Uranga, hitzarmena sinatzen.

Euskara sailaren babeslea:

**"OSASUN MUNDUA GAIXO DAGO
EUSKARARIK GABE"**

UEMA

Hauek guztiak kontuan izanik enpresak plana proposatu eta planaren faseak eta jarduerak zehaztuko ditu. Hauek dira Euskararen Udal Patronatuarekin hitzarmena sinatu duten enpresetako batzuk: Real Sociedad futbol taldea, Donostiako Aquariuma, Aranzadi zientzia eta kultur elkarteak, Matia fundazioa, Ceinpro Lanbide Heziketa, Barela markatze sistemak...

Sei hilabeteko txostenak egiten dira helburuak ebaluatu eta markatutako faseen jarraipena egiteko.

Helburuak hiru mailatan bereizten ditu Patronatuak. Lehenengoa irudi eta publizitatea normalizatzea litzateke, bigarrena aukera linguistikoa errepasatzea eta hirugarrena euskara berezko hizkuntza izatea lortzea.

Kudeaketa prozesuan sartu denean, Patronatuak hizkuntz produktu eta zerbitzuen bidez emango dio laguntza enpresari. Giza baliabideen alorrean adibidez, antolakuntzari egokitutako hizkuntz ikastaroak, eus-

■ Udal Patronatuak ateratako liburuxka.

kalduntze eta alfabetatze ikastaroak eta langilerian antzemandako hizkuntz beharrei erantzuteko trebakuntza saio laburrak eskaintzen ditu. Komunikazio politikaren alorrean berriz, hizkuntz aholkularitza zerbitzu pertsonalizatua, terminologia-baliabideak eta irudi korporatiboa hobetzeko hizkuntz aholkularitza dira eskaintzen dituen zerbitzuak.

Prozesua ondo gauzatuko bada, bai enpresaren aldetik eta baita Euskararen Udal Patronatuaren aldetik ere beharrezkoak diren konpromisoak eskatzen ditu. Patronatuak laguntza tekniko eskaintzen du eta enpresak hizkuntza prestakuntza eta aholkularitzarako kostuak bere gain hartuko ditu ●

◆ AMAIA OLANO

Arturo Campion

Arturoren kaiera

EUSKARAREN MALDA FRANTZIAN

Maiatzaren 7an Frantziako Gobernuak sinatutako Hizkuntz Gutxiuten Eurokarta Parlamentuan eztabaidatzea falta da sinadura erabat baieztatua geratzeko. Tartean, ordea, oztopo bat aurkitu du; Jacques Chiracek, Eurokartaren zenbait klausula Konstituzioaren aurkakoak izan daitezkeela-eta, Konstituzio Kontseilura igorri zuen eta honek klausulak Oinarritzko Legearen aurka doazela azaldu du. Ikusi beharko da azalpen honek Asanblea Nazionaleko eztabaida oztopatzen duenentz. Bestalde, Akitaniako Eskualde Kontseiluko lehendakariorde Alain Anzianik eskualdeko hizkuntzak, hots, euskara eta okzitania, garatu beharrekoak direla adierazi du berriki. Hitzok egi bihurtzen diren ere ikusteke dago. Iparraldeko AEK-k, behinik behin, bertan euskara normalizatze borrokaekin darrai; iragan astean Postaren auzian errekurtsioa aurkezte erabaki zuen.

IKA-K HAMAR URTE

Aurki beteko da IKaren hamargarren urtemuga. AEKren barruko haustura batetik sortutako euskaltegiak bide luzea egin du dagoeneko eta egunotan ospakizunetan dabilta, bai Arabako zein Nafarroako IKA. Bertan eskolak jasotzen dituzten ikasleen kopurua ere ez da nolanahikoa; 2.500 inguru Araban, 1.200 Nafarroan.

EUSKALDUNEN GIDA

Sasiburu elkarteak «Sarea-Barakaldoko Euskaldunen Gida»-ren bigarren edizioa kaleratu du. Iazkoari segida emanez, aurtengoak ere Ibar Ezkerreko udalerrian zerbitzua euskaraz eskaintzen duten enpresa, profesional, saltoki eta abarren inguruko datuak biltzen ditu. Saltokietan bertan izango da eskuragai.

“BUZTANIKARA” ALDIZKARI BERRIA

Azpeitia eta Azkoitiako gazteek aldizkari berria sortu dute: «Buztanikara». Euskara hutsezkoa izango da eta hainbat gai jorratuko ditu, ironiaz eta umorez. 100 pezetan egongo da salgai eta hala aurkeztu dute: «Buztanikara, gaizki egindako paper mordoxxa ona».

U r r e a

■ Leioako Udaleko Euskara Zerbitzuak ekimen txalogarria jarri du abian: «Kirola euskaraz». Kirolariak trebatzeaz gain, euskaraz aritzeak duen garrantzia azpimarratu nahi dute eta horretarako hitzaldi eta ikastaro sorta antolatu dute. Hilaren azken lau egunetan izango da hitzordua Leioako kiroldegietan eta euskaradun nahiz ez dutenei dago zuzendua.

■ Nafarroako Gobernuak kaleetan paratzen dituen hainbat seinaleetan adierazten duen euskararekiko axolagabekeria nabarmena da. Autobus geltoki batean topatutako kartela da ondokoa, eta pentsatzeak da zonalde euskaldun nahiz mistoko guztietan ere berbera azalduko dela: «Garrieta Komunikabide Departamentua». Irakurri duzun eran.

I k a t z a

Kalitateaz gero eta gehiago hitz egiten da gizarteko hainbat arlotan eta hezkuntzan ere bai. Gero eta ikastetxe gehiago dira kalitatezko hezkuntza eskaintzen ahalegintzen direnak. Saiakera horren nondik norakoak ditu aztergai «Hik Hasi» aldizkariak bere azken zenbakian.

HEZKUNTZAN KALITATE TOTALA LORTZEKO URRATSAK

Kalitatea lortzeak lana eta esfortzua eskatzen du. Gauza asko aldatu behar dira kalitatea lortu nahi bada eta nola aldatu ere jakin behar da. Dena dela, informazioa biltzen hasiz gero, berehala topatuko ditugu kalitatea gestionatzeko dauden ereduak, eta baita nork lagundua ere. Ezagunenak diren sistemak bi dira: EFQM eta ISO 9002.

EFQM (European Foundation of Quality Management) hainbat europar adituk egindako eredu da eta gero eta zabalkunde handiagoa du Europako Komunitatean. Eredu hau autoebaluaketan oinarritzen da, hots, ereduan bertan zehazten diren arloak autoebaluatzen ditu ikastetxeak eta bakoitzean zein egoeratan dagoen ikusten du. Autoebaluaketa honen ondoren puntuaketa bat egiten da eta hortik aurrerako lana akatsak konponduz puntuaketa hori igotzea izaten da. Hurrengo autoebaluaketan akats horiek desagertu diren ala ez ikusiko da, eta hobetu behar diren arlo berriak ere agertuko dira.

Autoebaluaketa honetan ikastetxe osoa ebaluatzen da, hau da, zentroaren gestio osoa aztertzen da: ikastetxeko prozesuak, langileak, bezeroa, emaitza akademiakoak, emaitza ekonomikoak eta oro har, antolaketa osoa hartzen du aintzat. Gestioaren kalitatea garatzea da bere egitekoa eta etengabeko hobekuntza bultzatzen du. Berez 1.000 puntu ditu eredu honek, baina errealitatean inor ez da iristen maila horretara. Ondoen ibiltzen direnak 650 puntura iristen dira eta 400 puntu edukitzea oso ongi dago.

Zer eskaintzen die eredu honek ikas-

■ Kalitate Totala lortzeko egiten diren autoebaluaketetan ikastetxe osoa ebaluatzen da.

tetxeei? Euren puntu indartsuak eta ahulak ikusten dituzte eta horrela ekintzak planifika ditzakete, bezeroen asetze maila zein den jakiten dute guraso eta ikasleen artean sistematikoki egiten diren inkesten bidez, zentroko langileen asetze maila ikusten dute eta emaitzak aurrez ezarritako norabidean dauden ala ez behatzen dute.

Eredu honek ez dauka ziurtagiririk, hots, autoebaluaketa egin eta akatsak zu-

■ Kalitatea gestionatzeko dauden eredurik ezagunenak EFQM modelu europarra eta ISO 9002 dira

zendu ondoren puntuaketa igo arren, ez da ziurtagiririk lortzen. Hala ere, ikastetxeek kanpoko ebaluatzaileak eska ditzakete zentroak daukan maila baloratu nahi badute. Ebaluatzaile hauek zentroa ikusi eta aztertzen dute eta ondoren txosten bat egiten dute gestio aurreratua duen ala ez idatziz eta egin duten ebaluaketa pasa duen ala ez esanez.

ISO 9002 ZIURTAGIRIA. ISO 9002 ziurtagiria ere kalitatea neurtzeko sistema bat da. ISOren barruan ISO 9001, 9002, 9003... daude eta hezkuntzan erabiltzen dena ISO 9002 da. Mundu mailan erabiltzen den aseguramendu sistema bat da, funtzionamendu araudi bat. Hainbat estatutako ordezkari instituzionalek osatzen duten erakunde ofizial bat dago eta honek zehazten du araudi hori. Honek 20 betekizun zehazten ditu eta horiek bete behar dira ziurtagiria lortzeko: sarrrera, zuzendaritzaren erantzukizunak, kalitatearen sistema, kontratuaren berrikuspene, disei-

nuaren kontrola, dokumentazioaren eta datuen kontrola, erosketak, bezeroek hornitutako produktuen kontrola, identifikazioa eta trazagarritasuna, prozesuen kontrola, ikuskapena eta egiaztapena, neurketa-baliabideen kontrola, ikuskapen eta egiaztapeneko egoera, adostu gabeko produktuen kontrola, zuzenketako eta prebentziozko ekintzak, artxibatze, gordetze eta eskuratzeara, kalitate-erregistroen kontrola, kalitatearen barruko auditoretzak, formazioa, salmenta ondoko zerbitzua eta estatistika-teknikak. Betekizun hauek prozesuei dagozkienak dira (administratiboak, matrikulazio prozesua, ikasketa

prozesua, klaseak nola ematen diren, tutoretzak nola bideratzen diren...) eta prozesu hauek guztiak dokumentu horretan idatzita dauden bezala egiten direla ziurtatzen du. Beraz, nork, zer, noiz eta nola egin behar duen definitzen laguntzen du.

Ziurtagiri hau lortzeko Aenor enpresako ikuskariak gerturatzen dira ikastetxetara eta auditoria bat egiten dute doku-

ALBERTO ELOSEGI

mentuan idatzita dagoena egia dela frogatzeko. Auditoria horretan dena goitik behera aztertzen dute eta edozein dokumentu eska dezakete. Agiri hauetan idatzita dagoena egia den ala ez frogatzea da hauen lana. Akatsik aurkitzen ez badute, zentroari ISO 9902 ziurtagiria ematen diote, eta urtebetera berriz joaten dira bigarren auditoria egitera. Akatsik aurkitu badute, ordea, sei hilabete pasa ondoren berriro itzultzen dira. Handik aurrera urtero errepikatzen dira hiru urte igaro arte. Denbora hori pasa ondoren, ziurtagiria berritu edo kendu egiten diote ikastetxeari.

Produkzioa eta produkzio sistema garatzeko eredua da ISO, eta hezkuntzaren kasuan ikas-irakas prozesua. Baina ez da EFQM bezain zabala. Desberdinak dira, baina, era berean, osagarriak. ISO prozesuetan zentratzen da eta zentroa antolatzen hasteko balio du, baina ez da horretara mugatuta gelditu behar. EFQM ereduak biltzen dituen gainontzeko arloetara ere zabaldu behar da. Bestalde, ISO eredu egokia da EFQM ereduaren autoebaluaketaren ondorioz agertzen diren akatsak konpontzen hasteko.

NOLA BIDERATU SISTEMA HAUEK? Kalitate gestioa martxan jartzea ez da erraza. Nahiz eta ereduak ezagutu, praktikan jartzeak bere zailtasunak ditu. Baina badira horretan laguntzen aritzen diren bi erakunde Euskal Autonomia Erkidegoan: Euskalit eta Foro XXI.

Euskalit, Kalitaterako Euskal Irakas-kundea, 1992. urtean sortu zuten EAEko 18 enpresa eta erakundek kalitatearen kultura zabaltzeko asmoz. Helburutzat gizarteko arlo ezberdinetan garapena, konpetitibitatea eta ongizatea bultzatzea ditu. Kalitate Totala lortu nahi duten enpresa eta erakundeentzat laguntza programak egiten ditu, eta ikastetxeentzat ere bai.

Monika Ituarte Euskaliteko hezkuntza arloko arduradunak azaldukoaren arabera, EFQM eredu europarrean oinarritzen dira. «Eredu hori oinarritzat harturik programa bat prestatu dugu eta hori da ikastetxei eskaintzen dieguna». Autoebaluaketa egin ondoren jartzen dute martxan programa hau eta lau puntutan oinarritzen da. Lehenengo, Euskalitek prestakuntza saioak eskaintzen dizkiete zentroetako zuzendariei eta zuzendaritzako ordezkari bati. Ondoren, hauek jaso dutena zuzendaritzako beste partaideei helarazten diete. Gero, zuzendaritza taldeak hainbat

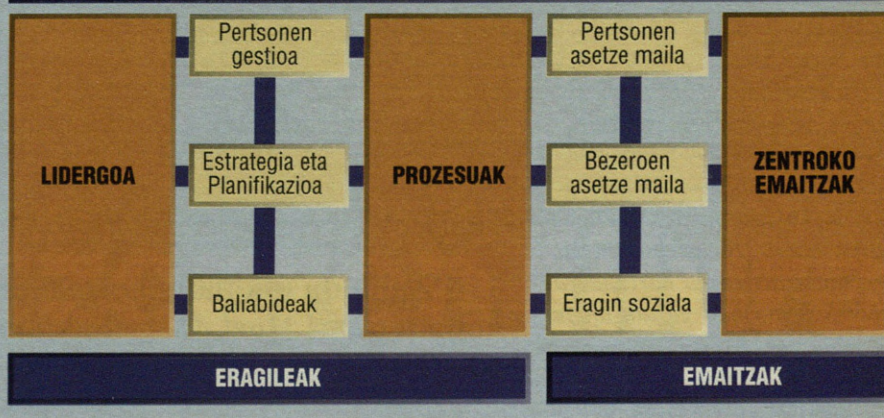
ekintza burutzen du ikastetxean saio hauetan ikasitakoa praktikan jarri. Eta azkenik, zuzendari eta kolaboratzaile guztien bilera egiten da egindako esperientziak elkarbanatuz. «Horrela Kalitate Osoaren Gestioaren estrategia ezartzen laguntzen diegu ikastetxeei» dio Ituartek.

Gaur egun Euskalitekin programa hau jarraitzen duten eskolak 135 dira. Hiru edo lau urteko iraupena du prozesuak eta hobekuntzak aurrera egin ahala ikusten dira. «Adituek diotenez, gutxienez zazpi urte behar dira erakunde batek ohiko estrategietatik Kalitate Totaleko Gestioaren Estrategiarantz nabarmen eboluzionatu dezan».

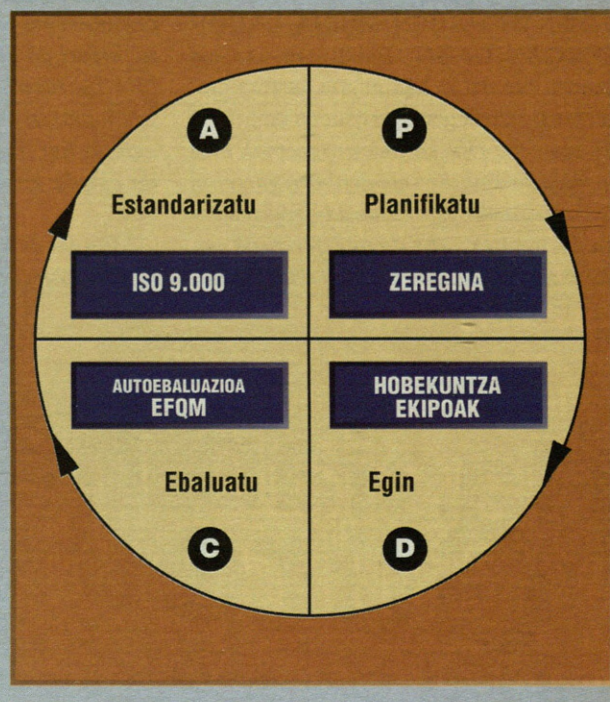
Euskalit bezalaxe, Foro Gipuzkoa XXI erakundea ere kalitatea eta hobekuntza proiektuen inguruan aritzen da lanean. Esparru ezberdinetara zabaltzen da bere jardura eta hezkuntzara ere bai. 1994. urtean hasi zen hezkuntzan kalitatearen gestio sistema jorratzen Lanbide Heziketako eskolekin. 94-95 ikasturtean zenbait prestakuntza saio eskaini ziren Lanbide Heziketako 15 zentro publiko eta pribaturi.

Horietaatik lauk aurrera jarraitzeko goa erakutsi zuten eta Foro Gipuzkoa XXIek koordinatzaile bat ezarri zuen hauei laguntzeko. Kike Intxausti izan zen koordinatzaile hori eta gaur egun ere lan horretan dihardu. Berak dioenez «Eusko Jaur-

EFQMren KALITATE TOTALEKO GESTIOAREN EREDU EUROPARRA

KALITATE KUDEAKETAREN FORO XXI EREDUA

laritzako Hezkuntza Saileko Lanbide Heziketako Zuzendaritzari ongi iruditu zitzaion inizatiba eta 96-97 ikasturtean konbenio bat sinatu zuen Foro Gipuzkoa XXIekin; Foro XXI: Kalitatea Lanbide Heziketa Publikoan».

Hasieran lau ikastetxe baldin baziren ere konbenio honen barruan hasi zirenak gaur egun 32 dira. «Konbenio honen barruan dago guk ikastetxeekin praktikan jarri dugun proiektua» dio Intxaustik. «Bi arlotan egiten dugu lan: sarean eta zentroan».

Sarean dioenean, ikastetxeen artean muntatuta dauden sareak esan nahi du, hau da, zentroen artean eginda dauden taldeak. Sare hauetan ikastetxeetako zuzendariak

eta kalitate arduradunak biltzen dira eta ikas-irakas prozesua lantzen dute. Bitartean, zentroan hobekuntza taldeak egiten dituzte gai bakoitzaren inguruan. «Nahiz eta hasieran sareko eta zentroko lana banatuta egin, bigarren urtean uztartu egiten dira» argitzen digu Intxaustik. «Sareko informazioa zentrori iristen da eta zentroan informazio horrek garrantzia duela ikusten bada, aseguramendu sistema bat ezartzen da hori bideratzeko. Sistema hau garatu ahala, ISO 9002 ziurtagiria eskatzeko aukera dago». Horrekin batera, autobalauaketak ere egiten dituzte EFQM sisteman oinarrituz eta baita zentroaren planifikazio estrategikoa ere.

PROIEKTU HAUEN MUINA LANGILEENGAN DAGO. Bai Ituarte eta bai Intxausti bat datoz hau guztia aurrera ateratzeko gauzarik garrantzitsuena langileria dela esatean. «Euskaliten programak hiru edo lau urtekoak dira eta denbora horretan garrantzitsuena esfortzua da» azpimarratzen du Ituarte. «Ez dago esfortzurik gabeko ikasketarik eta hori argi eduki behar

da. Gure programan parte hartu nahi duten guztiak beti argi uzten diegu esfortzu garrantzitsua eskatzen duela Kalitate Totalaren Gestioaren estrategia ezartzeak».

Gainera, horrelako proiektu bat martxan jartzeak eskolako gestio sistema osoa aldatzea dakar. Gauza asko aldatu beharrean aurkituko dira eskolak, eta besteak beste, pertsonala, honen kalitatea ere guz-

▣ **“Zaila da eskola hobetzea langileak hobetu gabe. Hori da erabakiorrena”.**

K. INTXAUSTI

tiz garrantzitsua baita. Intxaustik behin eta berriro dio horrelako proiektuak aurrera ateratzeko jendearen borondatea eta jarrera positiboa eta baikorra ezinbestekoak direla. «Hori da erabakiorrena. Zentro batek ISO ziurtagiria eduki dezake eta gauzak gestionatzen ona izan, baina jendeak prest egon behar du hori ongi gara dadin. Zaila da eskola hobetzea langileak hobetu gabe».

Eta zer da langileria aldatzea edo hobetzea? «Txip-a aldatzea da, hau da, gauzak

beste era batera ikustea» erantzuten du Itxaustik. «Ikastetxea ikusteko modua aldatu behar da. Kalitateak ez du egiteko modu bat soilik izan behar, baizik eta zentroa ikusteko beste era bat. Ezin da lorategi onik eduki lorazaina ona ez bada».

Gaur egun jendearen jarrera irekia eta baikorra lortzea errazagoa da hasieran baino. Izan ere, hasieran mezuak baino ez zeuden, ez zegoen zehaztasunik, kalitatearen gestioa gauza berria zen hezkuntzan eta jarrera ezkorrak eta pasiboak egon ziren. Baina egun, metodoak asko zehaztu eta konkretatu dira eta praktikoa goa bilakatu da. Horrek eragina izan du jendearen jarrera aldatzeko orduan.

Zailtasun guztien gainetik, orain arte burutu diren esperientziak ikusita, arrakasta izan dutela esan daiteke. Bai Euskaliten eta Foro XXlen eta bai ikastetxeetan ere pozik daude. Ituarte ziur dago Estatu Espainiarreko Hezkuntza eta Kultura Ministeritzak ematen duen Hezkuntzako Kalitatearen Saria aurrean hemengo ikastetxe batek irabaziko duela ●

◆ AINHOA AZPIROZ

**Hasian hasi
Gure Irratia
bere Etxearen Jabe**

500.000,00 libera - Gure Irratia, Zure Irratia

**Mila urte
gehiago
euskaraz
Iparraldean**

106,6 FM

GYRE IRRATIA

Zure emailta :

EUSKADIKO KUTXA, Paseo de Colon IRUN : 0590052667

Gure Irratia : P.K. 8452 F - 64184 BAIONA

Laguntzailea:

Deiadarra

Ikusiz Euskara guztiz beherakadan dela, irratia bide bakarra da gure hizkuntzaren zuzenean entzuteko egunerokoa. Nahi baldin badugu Lapurdin euskara entzun datorren mende, premiazkoa da ditugun transmisio tresna eskasak indartzea.

**HELBURUA
12.500.000 pza**

OPORRAK

B E R R E Z I A

Ezagutzearen lilura

Udako opor hauetan...
abentura, kirol pixka bat,
bizikletaz edo oinez, beharbada
hegazkina hartzea hobe. Guk
aukera asko probatu ditugu.

Indiako izpiritualitatetik
Txinako infernura, bizikletan
igaro gara. Eskoziako berdea
tartean. Jauzi egin eta Israel-
Palestinako gizaki eta lekuak
ezagutzera ihes egin dugu. Hego

Afrikaraino bidaiatu dugu
bertako arkitektura, natura eta
batez ere biztanleak ezagutzeko
asmoz. Urrunegi ez joateagatik,
bertako lur azpiko bizitza
arakatzera ere sartu gara.
Euskal Herrian bertan, bizikleta
hartu eta faro guztien ibilbidea
osatu dugu. Agian ibiltari

amorratua zarenez,
Donejakueren urtean Galizia
bidean abiarazi zaitugu
Nafarroatik. Egun bateko
irtenaldietarako, Oarsoaldera
eta Aralarra irteera prestatu
dugu. Beste edozein bidaitarako
behar duzun gida ahaztu gabe.
Eta dena, adituen eskutik.

Asiarantz abiatu ziren Esther Mugertza eta Amaia Elozegi 1994ko udazkenean; bizikleta lagun. Kurdistango gerra, Irango une ederrak eta Txinako infernua ezagutu dituzte. Ikaraz abiatu ziren, baina «bustiaren beldur denak ez du arrainik atzemanen». «Txirringaren aienean» liburuaren egileek irakurleari uda honetan Asiarantz abiatzeko harra esnarazi nahi izan diote.

ASIA TXIRRINGAREN AIENEAN

Emakume taldea goizeroko otoitzean Ganges ibaiaren ertzean.

Txikitan ereindako uzta bailitzan, bidaiaren ametsa bideratzeko tenorea heldu zen. Betidanik barnean egon izana eta bat-batekotasuna uzartuz hasi zen gure ilusioa, pedalei eraginez.

Bizikletak hartu, poltsak jarri, zakua, denda eta gainekoak erantsi, eta pedalei eraginez abiatu ginen Asiarantz. 1994ko udazkena zen. Baina abiatu aurrekoak ez ziren makalak izan: loturak, estuasunak, senitartekoak, etxea, lagunak, sentimenduak, prestaketa amaigabeak... guztiak utzi behar izan genituen.

- Ez geninan hasera samurra izan!

- Ez horixe, abiatu orduko

etxera itzultzeko gogo. Turkia eta Kurdistan izugarri gogorrak izan zitunan.

- Eskerrak iraniarrek beso zabalik hartu gintuzten! Turkia aldeko Kurdistangoa latza izan zuan, baina Iran aldeak paradisua zirudien.

Han ahuntz saldo bat, emakumezko bi atzetik dituela. Indus handiaren urek, Himalaiako erraldoien oihartzuna dakarte

Gertakizunak ezin barneratuz gaude. Buruari jira eta bira, atzera eta aurrera eragin eta hausnartu ostean bakarrik ulertu dugu, emakume zapaldua izateak dakarren identifikazioan oinarritzen dela gu

onartzea. Kulturen gaindi bada munduko edozein zirkulatuko emakumeak elkarretaraten gaituen ezaugarri amankomuna: alde guztietan menpeko egin gaituzte, gizonezkoek nahi dutenera ohitu gaituzte. Horregatik, emakume izateak,

geure bizitzen ildoan eraman nahi izateak, elkartzera, identifikatzera garamatza.

- Aizan, Asiako esperientzia haiek bizitzea gauza bat dun, baina guzti hura paperean jartzea irakurlea inplikatz...

- Ez zain arrazoiak falta. Zenbat atzera eta aurrera, kendu, aldatu eta aztertu, guk bizitutakoa tajuz irakurleari helarazteko!

Gabon bezpera. Euria etengabe, euripean bailara basatien edertasuna basatiago bilakatz. Hodeiak ia mugitzeke, laino zaplatak itsatsiak geratu dira mendien magaletan. Amildegaren sakonean zintzur estuetatik jauzika doa erreka: beherexeago, Indus ibaiaren ur biziakin bat egiten du, munduko mendi handienetatik arrapaladan irristatuz datozen ur zakarrekin bat. Urjarioa gero eta naroagoa da. Noraezean, zurrunbiloetatik ihesi, baltsa bat ikusten da, beste bat haruntzago. Ibai handiaren ertzean, hondar grixezko hondartzak hutsik. Han ahuntz saldo bat, emakumezko bi ahuntzain atzetik dituela. Indus handiaren urek, Himalaiako erraldoien oihartzuna dakarte, elur eta izotzen oihartzuna. Bizikletek, euri hotsarekin batera, putzuetatik zipriztin uholdeak sortzen dituzte. Errepidea lohibidea da eta ezinean aieneka entzuten da gurgipen ziztua.

- Dena den, txirringa bezalakorik ez zagon herritarrekin harreman zuzena izateko, bertakoengandik hurbilago izateko, zirrikitu eta karel guztiak ezagutzeko...

- Bai eta erasoak jasotzeko ere, oroitu bertzenaz.

Bizikleten joana haur talde basatien harrikatzeak eten du. «Welcome» lehendabizi eta harri erasoak ondoren bizkarretik. Zer da hura? Atzoz geroztik herri batera hurbiltzen garen

aldioro antzeko zerbait gertatu zaigu. Ostiralean, gainera, musulmanen jai eguna izaki, haur guztiak kalean dabilta eta gu ikusi orduko patrikak harriz betetzen dituzte. Gorputza zeharo uzkurtuta dugu.

-Kohistanen uzkurtuta eta Karakorum alde hartan hoztuta. Gogoratzen al dun zer nolako hotza pasatu geninan Hunzan?

- Oroitze soilak gorputza dardarka jartzen zidan.

Goizero, eguzkia atera zain egoten gara bizikletaz abiatu ahal izateko, baina eguzkipean ere ez dugu atarramendu onik, eta maiz gelditu behar izaten dugu bizikletak bide erdian utzi, eta lasterka eta txaloka oin eta eskuak berotzera. Mukiak atera orduko izoztu egiten zaizkigu, kanpoko arnasa zuzenean ez hartzearen, zapia daramagu aurpegian, baina arnas hatsa ere izoztu egiten zaigu. Betile eta bekainak ere zuri-zuri ditugu, eta Philipek aitona zaharra dirudi bizar eta bibote zuri eta guzti. Ura erruz baina guztia izoztua; gure ur botilatxoak bi izotz puska mardul baizik ez dira. -25°C egiten du. Gaur bederen, Sha Zamanen familiaren berotasunean pasatuko dugu gaua, hotzari muzin eginez.

- Hala ere, zinez merezi izan zinan. Berriro ere gustura egongo nindukenan suaren inguruan sorgin eta txamanen kontuak entzuten.

- Ea, irakurtzan haietako istorioren bat.

Sorginak, txamanak, Rakaposhi, Hunzako Ura, lagunak, hotza, herritarren begirada beroak, ele goxoak... gaur Hunzari tristuraz adio esan behar izan diogu. Azken herrixkak pasatu ditugu pedalei eraginez eta hotzari aurre eginez, mendien handitasuna, glaziareak, hormak, paretak, izoztutako ur jauziak, ibar malatsa eta herri zoragarria atzean utziz. Eta Rakaposhiren magalean elurra urtzen hasten denean, udaberria-

ren etorrera adieraziz loretuko dira muxikondo, aranondo, gereziendo, sagarrondo, pikuondo eta gainerako fruituondoak. Eta haran osoa, neguaren hoztasunetik bereiziz.

Eta eguzkiak bailaratik alde egiten duenean, mendi kaskoek eguzkipean jarraitzen dute, iluntzen duen arte. Baina ez dute lorik egiten, beraiek baitira

opari berezia ekarri digute: bizitza. Atzo, inoiz ez bezala, heriotza ibili genuen hurbiletik segika. Inoiz, sekula ez bezala etorri zitzaizkidan bizitzako pasarteak, oroitzapenak burura. Zergatik daude hain hurbil bizitza eta heriotza? Zergatik hain lotuta edertasuna eta ikaragarritasuna?

- Skardun huen piurarekin

Bizikleten joana haur talde basatien harrikatzeak eten du. Wellcome lehendabizi eta harri eraso ondoren

Hunzaren zaindari, sorgin eta txamanekin batera.

- Nik unerik gogorrena errege bezperan bizi niran.

- Bai, nik ere bai, bidaia eta bizitza ere hantxe utzi behar genituela uste niran.

Errege eguna, Erregeek

amak ikusi izan bahindu...

- Ez naun ez inoiz hain zikin ibili, baina ez zegonan beste erremediorik.

Karel goxo bat izan gabe bizi dira, egun osoa hotzak akabatzen. Apenas dago suntuondorik, ez laratzik eta kero-

senorik berogailu kaskarren kiratsarekin, sudurra beztu eta muki beltz-beltzak ateratzen zaizkigu. Ur izoztua berotu egin behar da aldiro, uraren iragazkia, ur epelarekin ez bada, ez dabil eta. Hamabost egun daramatzagu garbitu gabe, gure zolden babesean.

- Behin baino gehiagotan pentsatu niran udaberri arte ez genuela handik mugitzerik izanen.

- Sekula ez niran ordura arte hainbeste izotz beltz ikusi.

Ekaitza izan da bart, tximista eta oinaztargiz argitutako erauntsia. Ernai, ortotsek baino, Karimi entzundako istorioek bete dute nire barrunbea. Trumoioren burrunba, nire pentsamenduen gibelean entzuten nuen doinua izan da. Hormaize bolada zakarrek kolpatu dute leihoa behin eta birritan; pareko zuhaitzeko adarrak kristalaren

HONDARRIBIA

Ezagutzea merezi duen hiria

Hondarribiko Udala

Euskara Zerbitzua

Tel.: 943 64 43 00

Kale Nagusia, 20

20280 HONDARRIBIA

kontra kolpatu ditu Eolo handiak. Ez da giro izan etxe eta atean.

- Irakurleak, kalamitateak besterik ez zitzaizkigula gertatu pentsatuko din. Konta ezan pasarte politen bat.

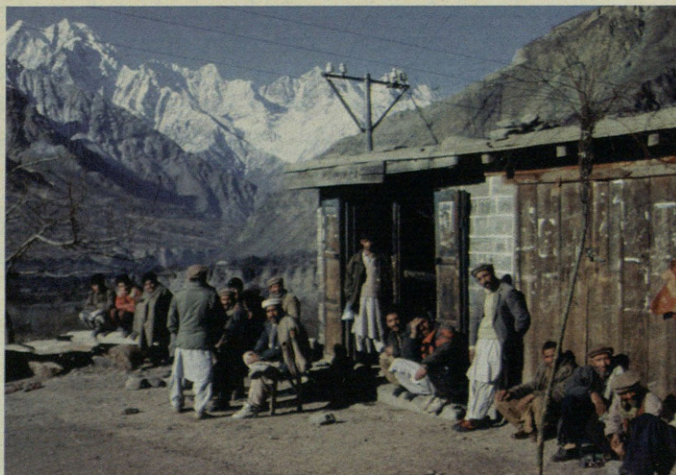
- Mmmm, bai, gogoratzen dinat bat.

Hegatarren basatiak agertu zitzaizkigun bidean, elefanteen oinatzak, eta aurrerago orein saldo zoragarria pasatu zen jauzika gure aurretik. Paumak, beren edertasuna eta harrotasuna erakutsiz, eta orein eme eta kumeak lirain eta arin. Ah zer nolako jauziak! Ezkutatuta zeudekeen guri so. Gero, ohartu ginen Indian pasatutako herri-rik gabeko lur eremurik handiena zela, antza, biztanle bakarrak tximuak eta termitak ziren. Termitek, bi metrotik gorako eraikuntzak zituzten.

- Bai eta tximutzarrek jana ebazten zigutenean. Ene...

- Nepalen sartu gineneke eguna ere ez dinat atzendu.

Nepal gaude, beraz. Hainbeste amestutako Nepal kuttunean, mitifikatuan. "San Miguel" garagardoaren iragarri erraldoi batek eman digu ongi etorria. Noiztik ez ote dugu garagardorik edan? Sei, zazpi hilabete? Garagardoa zangazanga dastatzeko asmotan eseri gara, baina lehenengo tragoa hartu orduko ohartu gara ez gaudela etxean eta hemen ez dagoela hozkailurik; eguraldi

Pakistanen gizon batzuk eguneroko eginbeharretan; besteak egonean.

sargoria bezain gori dago! Gorputzarentzako hozbero naturalean hartzea hobea dela eta, barrura. Egindako ehun kilometroen ordainetan, garagardoak erdi zorabiatuta abiatu gara berriro.

- Idazte langintzan zailetarikoak inor mindu gabe eta

bat zen. Herritarrek gurtu egingen zuten, jainkoez aterbe zelakoan. Eta orain, gobernuaren diru goseak eraginda, bere gailur zorrotzera igotzeko aukera dago. Ez ote da jada sakratu? Non ote daude Ama Dablanen bizi ziren jainkoak? Zer gurtuko dute herritarrek? Non dago

Mukiak atera orduko izoztu egiten zaizkigu, kanpoko arnasa zuzenean ez hartzearen, zapia daramagu aurpegian

ahalik eta modu objetiboenean gauzak azaltzea izan dun. Izan ere tentuz azaltzeko gaiak zintun hainbat.

- Himalaiako egoerarena bereziki...

Duela urte gutxi arte, Ama Dablan mendi sakratuen zerrendan zegoen mendietariko

ohiturekiko begirunea?

- Kalapita ederra sortu zintan Euskal Herrira bidalitako gutunak.

- Ez zinan guttiagorik mezezi. Mendizale handiak gurtzen ditinagu gero gure herri santu honetan.

Himalaiako mendi erral-

doiak hurbiletik ikusi nahian, edo Jetiren paradisua oinez zapaldu nahian heldu ohi gara gehienak Nepalera. Elurraren zurtasunak txundituta, ortzetik hurbil dagoen zeru sabaiaren urdinak zorabiatuta edota mitifikatutako Himalaiaren mitoa gainbehera datorrela ikusita itzuli ohi gara etxera batzuk.

- Mitoak mito, Himalaia zeharkatzea uste baino gogorragoa egin zitzaidan. Mendate gainera sekula ez nintzela iritsiko uste izan ninan.

- Baina ailegatu hintzen tiritari-tarraka.

Juxtu-juxtu heldu gara Jia Tsuo La mendatera, beste guttien antzera banderaz eta harripilaz bete. Tibetarrek, mendateetan otoitz banderak zintzilikatzen dituzte, beren ibilaldietan zorte ona izan dezaten, eta harripilaren gainean beste harri bat gainjartzen dute jainkoei eskerrak emateko. Milaka banderatxo eta harripila dago lepaka bakoitzean; haizeak ferekatzen ditu oihaltxoak.

- Hire erorketak marrazki bizidunetakoak bezala hituen. Geroztik ikasiko huen bizikletan ibiltzen, ezta?

- Ja, ja, ja... txantxa gutxiago, baina barre egin nahi badun liburuko pasarte oroituak dinat.

Mendatetik behera gentozela, bidea zakartu eta olatu moduko gora-beherez bete da; bizikleta jauzika eta brinkoka

BA AL DAKIZU ZEIN DEN

LEKU HANDIETAKO ARAZOA?

GALDU EGITEN ZARELA

Leku Handietan iparra galtzen duzu eta inork ez dizu gu bezala orientatzen

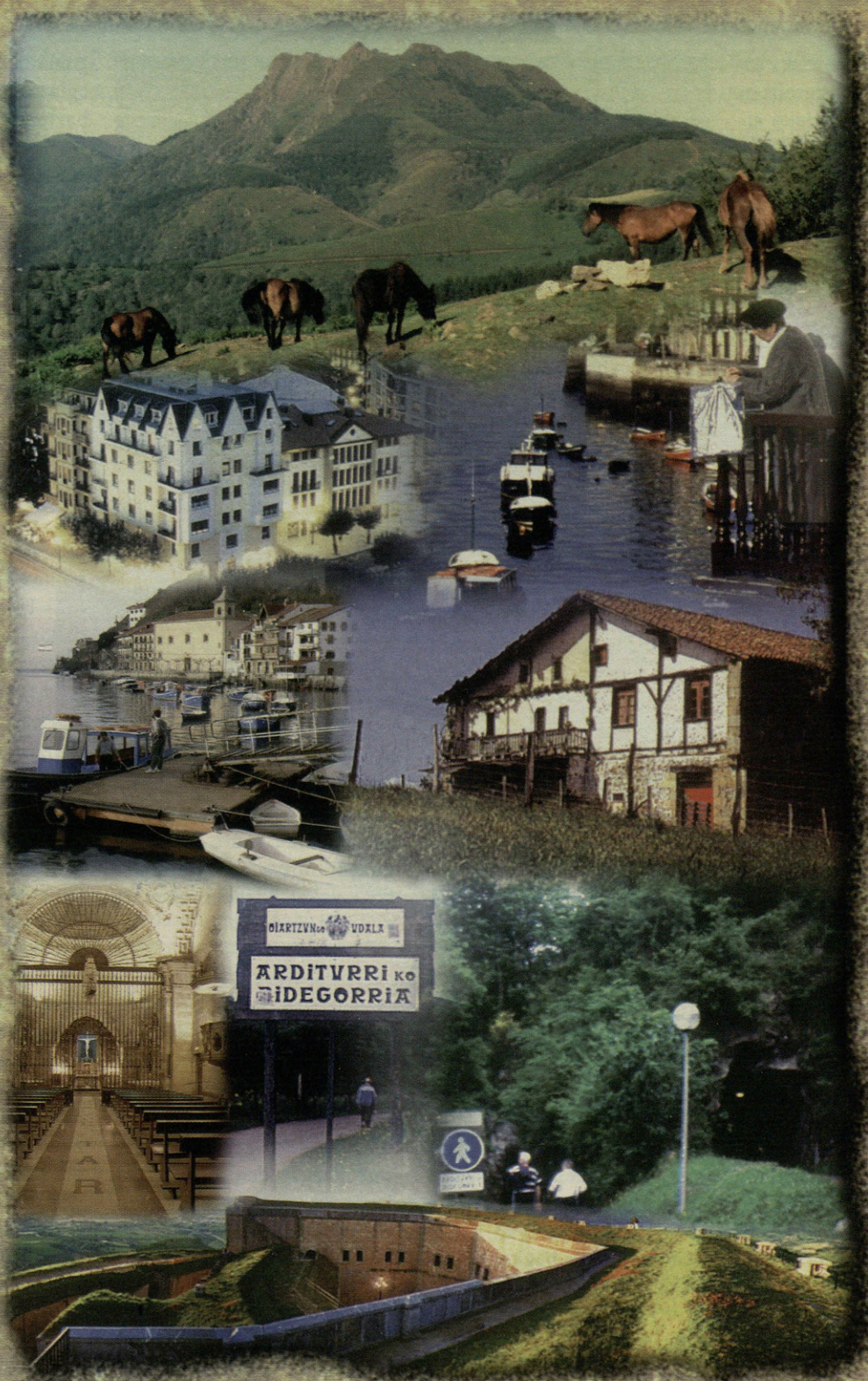
URRUTI SPORTer a etor zaitez zu eta zure poltsikoari ondo hartuko zaituen, leku txiki bat.

URRUTI SPORT

ERRONKARIK GABE,
EZ DAGO BIZITZARIK

JOSÉ MARIA SOROA, Nº 20 • DONOSTIA • TEL.: 943 27 81 96

Oarsoaldea bere naturaltasunean

OARSOALDEA S.A.

LEZO

OIARTZUN

PASAIA

ERRETERIA

Eskualdeko Turismo Bulegoa

Manuel Lekuona Biblioteka - 20180 OIARTZUN (GIPUZKOA) Tel.: 943 494 521 • Fax: 943 494 614

hasi zait, eta salto eta triska ar-
tean, aurreko bidasa gurpilean
sartu eta konturatu orduko ai-
rean joan naiz hegan. Ziplo
hartu dut lur; atzetik bizikleta
gainera etorri zait zama guztia-
rekin.

- Budismoa praktikatuko
bahu ez huke horrelako triskan-
tzarik egingen.

- Egia esan, lasaitasun eta
bake ederra sumatzen zitun
monastegietako ateetatik sartu
orduko.

Ommmm... Ommmm... Om
mani padme hum mantra eza-
guna entzun da monastegian.
Om sakona, sarkorra, entzute-
tsua. Monjeak han-hemenka
barreiatutik daude otoitz gelan,
beren oles eta otoitzean barne-
raturik. Orri luzexkak irakur-
tzen dituzte bata bestearen
atzetik. Eguzkia leiho ertzeta-
tik labantzen da; arratsaldeko
eguzki izpiak monjeen artean
islatzen dira. Buda dute zainda-
ri, gelaren erdian dagoen Buda-
ren irudi erraldoia. Lama nagu-
siak zuzentzen du otoitza, eta
lama gazteek adi-adi entzuten
diote.

- Eta Erdi Arotik kontsu-
mismoaren munduan buru be-
larri murgilduta dabilen Txina-
nara.

- Aldaketa ez zunan denbo-
rari zegokiona bakarrik izan.

- Ez ninduke berriro hara
itzuliko, ezta...

Txinak irentsi egiten gaitu,
hustu, xurgatu egiten digu iza-
tea. Ez dago gure neurriera egi-
na, ez neurriagatik, bizikletaz
goazelako baizik. Poliziak ez
daki txirrindulariok zer egin.
Orain arte Txinara etorri den
turismo ia guztia bidaia anto-
latuetan etorri da, ingurune tu-
ristikoak bisitatzea eta dirutza
ederra ordainduz. Horrela eto-
rrita ez dute inongo eragozpe-
nik, guztiz kontrolatuta bai-
taude. Bizikletaz eta diru gu-
txirekin etorritik gero, kontrolatu
beharrak edozein bidegabeke-
ria egitera bultzatzen ditu, an-
tza. Beldur dira gure kabuz ga-

Turkiarrentzat lanerako ordua, baita pedalei eragiteko garaia ere.

biltzanokin, kontrola eskueta-
tik doakielako edo.

- Eta gero gainera Txinatik
ateratzen utzi ez.

- Ordurako eskarmentu
ederra bageninan, orde. Etxe-
tik abiatu berritan ez geninan
horrelakorik egingen.

Oso urduri nago. Gauerdian
jaiki eta egunsentia baino lehen
iritsi gara mugara. Ez dago bart
arratseko azantzarik, ez trafi-
korik. Han-hemenka, batzuk
erdi lo, besteak tabernan. Poli-
zia postuak itxita. Poliziarik ez

modura, lasaigarria da une ho-
netako argitasuna. Eta, neure
erdtzalitako kontzientzian,
oso ongi ikusi ez badut ere,
hurbilean izan dut heriotza
izua. Ez beharbada erreala, bai,
ordea, ezjakintasunak zer neu-
kan ez jakiteak eragindakoa.
Nire barnean, banekien ene bi-
zitzak ezin zuela amaierarik
izan, ez hemen, ez honela, ez
orain; baina neure buruagan
dudan ziurtasuna, konfiantza
ere kolokan jarri eta zalantzak
asaldatu ninduen.

Txinak irentsi egiten gaitu, xurgatu egiten digu izatea. Ez dago gure neurriera egi- na, ez neurriagatik, bizikletaz goazelako baizik

begibistan. Inora begiratu gabe,
inork ez gaituela ikusi pentsa-
tuz pasatu dugu polizia txina-
tarren muga, mugan ginela
ohartu izan ez bagina bezala.
Hesiaz bestalde Myanmar.

- Txinan pasatutako izu ika-
rak izan zinan ordaina zoritxa-
rrez.

- Eta ezin jakin zerk eragin-
da, gainera!

- Orain aise ikusten ditun
gauzak, baina orduan...

Ekaitzaren ondorengo ba-
realdia, zahartzarotik gaztaro-
ko memoriak idatzi beharko
banitu bezala begiratzen ditut
orriok. Iluntasunaren ondoren
argi izpi bat sartzen hasten den

Eritetxeko gehienak mala-
riak jota zeuden. Eta guztiak
lagun on moduan elkarrekin,
eta Moskitoak jira-biran eta pa-
sean, eta bakterioak eta biru-
sak eta baziloak dantzan.

- Eskerrak hura ere pasatu
zuan.

- Hura eta gainerakoak.
Egoera zailak beste modu ba-
tera hartzen ikasi dinagu behin-
tzat.

Gizarteak hain ongi iraka-
tsitako ikara partikularra ge-
neraman 1994. urtean Istanbul-
etik atera ginenean. Baina bus-
tiaren beldur denak ez du arrai-
nik atzematen. Bizikletaren
sakel txikian generaman ikara

gaintitu behar izan dugu, aurre
egin diogu, desegin, xehetu,
baztertu. Hamaika aurreiritzi
eta uste ustel atzean utzi dugu,
jauregi nagusiko hainbat ate
zeharkatu izan bagenu bezala.
Esperientziak eta egoera go-
gorrek irakatsitako ziurtasun
eta konfiantza daramagu soi-
nean. Indarberrituta, babesik
gabe, bakarrik baina lasai ibil-
tzen ikasi dugu. Eta bizitza
maite dugu. Gauza guztien gai-
netik maite dugu bizitza.

Ez abentura, ezta erokeria ere

- Kostata baina kontakizun
polita osatu dinagu, ezta?

- Hori irakurleak esan be-
harko din eta horretarako ira-
kurtzea beste aukerarik ez din.

- Pasarte hauekin barneko
harra esnaraziko ote genien?

Asiarako bidaia amets ba-
tetik esnatu zen, eta ilusio, gogo
eta bizitzeko grinak errealtate
bilakatu dute. Ez da ez erokeria
izan, ez eta abentura ere, bizitza
bera izan da, Asian egindako
bizitza, egunez egun, urratsez-
urrats egindako bizitza. Lotu-
rak, beldurrak, ziurtasuna, la-
gunak, familia eta Euskal He-
rria utzita abiatu ginen Asia-
rantz. Herrialde musulmaneta-
tik, hinduista eta budistetara
egin dugu bidea, Karakorumgo
negu hotzetik tropikoko bero
eta hezetasunera, Kurdistango
gerratatik Indiako izpirituali-
tatera, Irango une zoragarrie-
tatik Txinako infernura... beti
pedalei eraginez. Hamaika une
latz eta beste hamaika une goxo
bizitu dugu, ahaztezinak guz-
tiak. Atzerrian, senitarteko eta
arrotz izan gara, baina beti eutsi
diogu goiari. Eta bi pertsona
gara, bi emakume, beste ezere-
n gainetik bizitza maite dugunak,
eta urtebetez gure eguneroko
bizitza Asiako mila kareleran
egin dugunak; hori besterik ez
edo hori guztia ●

◆ AMAIA ELOSEGI
◆ ESTHER MUGERTZA

Tradizioa eta mitoek sorgindu ninduten. Nessie munstroa, kilt, gazteluak, gaitak, midges, whiskya, lainoen ziztu biziko abiadura eta bertan egin diren filmen kokalekuak. Baina topikoen gainera, bidaia batean, bai zure bidaideek baita lagun berriek ere lekuak bezainbeste harritzen zaituzte. Haien konpainiarik gabe, seguru Eskoziaz dudan oroitzapena ezberdina izango zela.

EUSKOTLAND UNITED

Egunpasa Glasgowera joan ginen. Stevenson Collegeko ingeles klase txatxuak ahaztearren, larunbat goizean Edinburghetik tren hartu eta hiru ordu laurdenetan bertan ginen. Grisa den arren, sasoi du Glasgowek, benetako eskoziar sena dario. Eguna harat honat eman genuen, The Barras izeneko rastro kaotikoan lehenik eta Art Gallery museoan gero. Iluntzean pub batera sartu ginen; ni neu, Matheis erraldoi alemaniarra eta Sari Finlandiako neska panpoxa. Bezeroek «My Name is Joe» filman agertzen diren pertsonaiak ziruditen; langabeziak astindutako langile ondraduak. Barran edariak eskatzen nengoela, Celtic Futbol taldeko dozena bat zale sartu ziren, oihuka eta besoak altxatuz, denak kamiseta berde zuriekin. Dudarik ez irabazi egin zutela. Burusoiltzen hasia zen ilehori bat ondoan jarri zitzaidan garagar-
do egarriz.

-What was the score?- galdegin nion

-Two nil, we won, -Glaswegian azentu itxian eta bostekoa luzatuz- I'm Stuart Patterson. What's your name?

-Beñat.

-All right, Beni. Where are you from?

-From the Basque Country

-Oh, ai! You're a Basque Separatist. Gora Iuskaddi!

-Ai, Gora Euskadi!

Zurrutean hasita, berriketan hasi nintzaion. «Easter

vacation»etan (Aste Santuko oporrak) Eskozia ezagutzera joatekoak ginela; ea ze leku gomendatzen zizkigun bisitatze-ko. Zenbat egun genituen, aste-bete edo, «orduak ahaztu ekialdea (golfaren sorleku den St. Andrews kenduta, ez omen da hain polita) eta joan zaitezte

tu gintuen Stuartek.

Highlandsetara joateko tren biziki motela dela ohartu zidan Alan lagun dublindarrak. Beraz, onena, zenbait lagunen artean auto bat alokatzea zen. Halaxe, Fiat merke bat alokatu eta, estu estu eginda abiatu ginen, Matheis alemaniarra gi-

Golf-a bereziki gustukoa ez baduzue, ahaztu ekialdea, auto bat alokatu eta «Highlands» miresgarrietara joan.

gorantz Highlands aldera, eta bidean Stirling-en geratu Wallacen monumentua ikusteko». Futbolaz berriro ariki, Stuartek, bi asteren buruan Celtic-Rangers futbol partida ikusgarria jokatzekoa zela esan zigun, liga txapelketa erabakiko zuen norgehiagoka; ea ikustera joan nahi genuen. Bai noski, nik. Matheis ere animatuko zen. Ba, sarrerak lortuko zizkigula. Deitu geniezaiola esanez agur-

dari genuela. Ingeles klaseko beste bi bidaide genituen: «Il Bello» Giovanni italiarra eta Feisha Somaliako neska-gazela liraina. Zer esanik ez, Giovanniren asmoa ez zela Eskozia ezagutzea. Aitor dezadan nik ere aukera bikaina nuela Sari nigana limurtzeko.

Heroi nazionalak

Nessie, Whisky, MacAil eta klan guztiak beren

«kilt»ekin zain genituen. Eta gu gure ingeles makaronikoan. Lehenengo geldialdia Stirling-en izan zen bertako gaztelua ikusteko, Eskoziako Errege ohien egoitza, alegia. Gero Wallace Monumentera joan ginen, Eskoziako heroi nazionalaren omenez eraikia, Mel Gibsonek «Braveheart» filmatu ondoren, peregrinazio leku bihurtu dena. 1297an Stirling Bridgeko bataila egin zen, Eskoziari lau mendez burujabetasuna emango ziona. Walter Scott, Robert Louis

Stevenson edo David Hume arakusoak dira William Wallacen ondoan. Sean Connery bezain popularra da.

Hurrengo pausalekua, The Trossachs-en egin genuen, Callander izeneko herrian. Rob Roy lapur ospetsuaren lurraldea, izen bereko film ezaguna egin zen Liam Nessonekin. Turistikoegia iruditu eta alde egin genuen. Iluntzean, Fort Williamera heldu ginen, Eskoziako mendizaleen pirinioak. Glen Neviseko aterpean gaua eman ondoren, Ben Nevisera igotzea proposatu nuen; Britaniar irletako mendirik garaiena (1322 m). Bai, zergatik ez? Esan zuen Sarik. Giovanni marmarka hasi bazen ere, Feisha eta Matheis ados zeuden. Aski berandu abiatu ginen gorantz. Nahiz eta bidea erraza den, euri zaparrada itzela bota zigun blai blai eginda amaitu arte. Gailurrean argazki bat atera genuen, betiko oroimenean iltzatua geratu zaidana: laurok mela-mela besar-

«Eilean Donan» gaztelua 1220. urtean izan zen eraikia

katuta. Giovanni berriz, albo batean haserre erauntsiak bere itxura dotorea izoratu zuelako. Aterpera iritsi bezain laster, bere fardeletik lehorgailu bat atera eta martxan jarri zuen. Horren aurrean denok barrezka hasi ginen. Hortzetako zepiloa bezain maiz erabiltzen zuen Giovannik lehorgailua, goizetan dutxatu ondoren eta gauez atera aurretik. Izugarri gozitzen zuen bere burua ispiluan ikustean adatsa alde batera eta bestera mugituz. Beste gau bat emango genuen aterpean. Afaltzeko Eskoziako jaki tipikoena eskaini ziguten: «Haggis» izeneko bola batzuk, ardi tripaki, olo eta tipulez beteak.

Amuarraina whisky erara

Abiatu eta Spey ibaiko bailaran dagoen Aviemore herrira heldu ginen, Cairngorm mendi elurtuak begira genituela. Whiskyaren ibilbidea. Turismo bulegoan distilategien gida eskuratu genuen. Knockando herrian dagoen Cardhura joan ginen. Bisita antolatuan prozesu osoa azaldu ziguten. Tokiko uraren zaporea omen da whiskyaren sekretua eta Spey ibaiko urak bereizgarri hori ematen dio. Bi whisky mota daude: malt eta blended, lehena da onena, garagar mota berezi batez egina baita. Dastaketa garaia iritsi zen. Irteterakoan, arrantzaletz bete zegoen ibaira joan ginen burua freskatzera.

Eguerdia oraindik eta atxurtuta geunden bostok. Bitan pentsatu gabe, Matheis autora joan, kanabera atera eta arrantzan hasi zen, alemanieraz kantari. Ez genuen inolaz ere espero ezer atera zezakeenik. Usteak erdia ustel, ekinaren ekinez, amuarrain batek tenk egin baitzuen, gero beste batek. Hirugarrena

Loch Nessen amaiera puntua delako ez balitz, Inverness ez luke aparteko interesik edukiko; eskerrak pubetan saltza piska bat pizten den. Irlandarrak bezala Eskoziarrak keltiarrak dira: Ingelesak berriz, saioiak. Oso argi utzi nahi dizute hori. Arrainduta daudela ordea, ingelesak bezain asta-

Biharamunean, Invernesseko aterpe txukunean lo egin ondoren, Loch Nessen ondotik hegoalderantz doan errepedea hartu genuen. Fort Augustuserako bidean tren ikusi genuen, Invernessen abiatu eta Highlandsak osorik zeharkatzen dituen Kyle of Lochalshen amaitzeko. Deus gutxi aldatu da XIX. mendean trenbidea eraiki zenetik. Eskoziako leku tipikoenera heldu ginen: Urquhart Castle, Ness aintziraren ertzean, piztiaren burua maizen begiztatu duten tokia. Baina, topikoak topiko, aitortu behar, lakuari so zaudela, zirraratutzat batek inarosten zaituela. Uraren belztasunak Nessie benetakoa dela sinestertzten dizu. Behelaino egunetan azaleratzen omen da. «Kristoren sakonera du, 250 metrokoa, itsasoarekin bat egiten arte», esan zuen Sarik. «Bainatuko al gara?» bota zuen Matheisek. «Yes, you go ahead» ihardetsi Giovannik.

Skye Irlan geundela, lanbro artean gizontxo hau agertu zitzaigun.

B. DOXANDARATZ

eta azkena izan zen potoloena. Tripazorriak dantzan genituela, campingasa piztu, zartaginari olioia bota eta amuarrainak zirti zarta jan genituen. Siesta ederra bota ostean, eta oraindik Cardhuren eraginpean, Aviemore itzuli eta bertako aterpean kostata aurkitu genuen tokia. Biharamunean, porridge delakoa gosaldia eta Inverness aldera atera ginen.

Piztiaren burua

potro bihurtzen dira. Hain zuzen, pub batean goxo-goxo geundela, barran zeuden bi tipo oilartu eta elkarri bultzaka hasi ziren. Segituan, tabernaria ez beste guztiak kolpeka genituen. Aulkiak hegan alde batetik bestera eta gu zoko batean burua makurturik. Antzinako klanen berpizkundea ote? Hamar minuturen buruan ordea, liskarra amaituta zegoen eta denak berriro adiskide. «It's O.K.» bota zigun tabernariak.

Uharte beltza

Berriro autora igo eta Fort Augustusen bidegurutzea hartu genuen gure bidaiaren azken helmuga zen Isle of Skyera joateko.

Aurretik, beneditarren monastegi bitxi batean geratu ginen, Loch Nessen behatoki ezinhobea baitago bertatik. Bertako fraileek ere iritzi kontrajarriak dituzte Nessie

Pirinioak Mediterraneotik-Kantaurira zebarkaldia

• Planteamendua Uztailaren 21 - Abuztuaren 29

Gure eszenatokia **PIRINIOA** da eta azken urte hauetan lan borretan gabiltz, bots; Mendien patsadan, pausoz pauso, zure pausoan, lasaitasunean zeuk bizi dezazun.

Ibilbideak bere bidea du eta batzuetan G.R. 11, G.R. 10 eta H.R.P. rekin bat egiten du. Iraupen osoa 35 egunetakoa da, 7 eguneko 5 zatitan banatua atsedean egun batekin zati boietako edozein zure aukerara eskainiz. Aipatu behar da eguneroko bidea 6-7 ordu erritmo lasaiez izango dela, batzuetan gainbehera dexteak gaudituz, eta eskatzen da apur bat prestatua egotea.

Taldekieen kopurua 8-15ekoa da.

Zebarkaldia sartuko den pertsona, leku, ordu eta egun jakin batetan (aukeratutako zatien arabera) furgonetaz jasoko da eta bukaeran, jasotako lekuan utziko zaio.

Antolakuntzaren giza-taldea 4 pertsonak osatuko dute: sukaldari bat, sukaldari laguntzaile bat eta bi gidari.

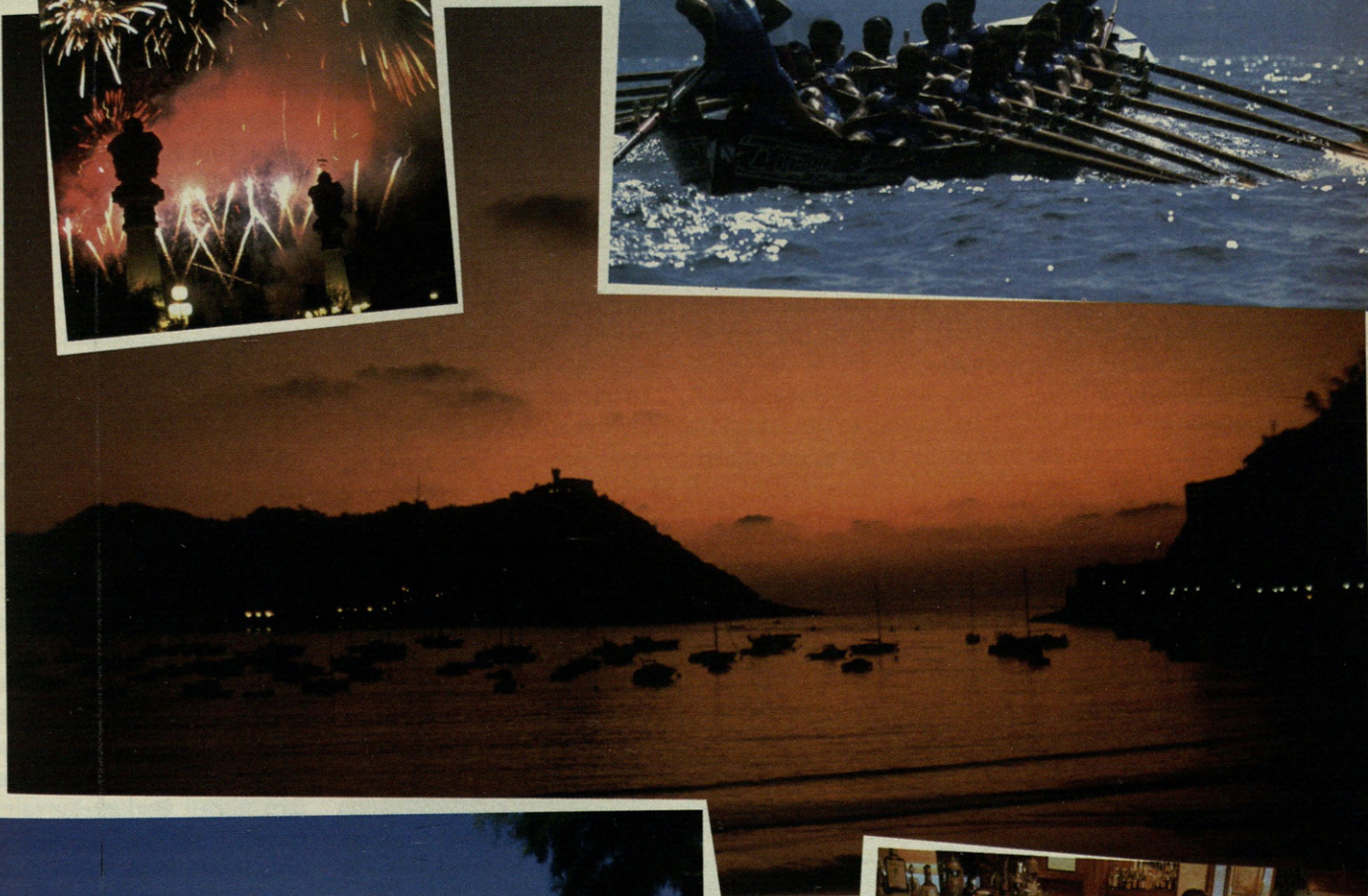
Kanpamenduan erosotasun ugari izango dira, baita liburutegitxo bat ere.

Zatoz! Gero ezin hobea.

Tel.: 943 18 02 53 J. Ramon Agirre "Márron"

*"Marko konparaezina"ren atzean
gozatuaraziko dizun hiria:*
DONOSTIA

C·A·T

Kultur eta Turismo Ekintzetxea
DONOSTIA

Tel.: 943 48 11 66

e-mail: CAT@donostia.org

EUSKADI

Eator eta kontu ceazu

munstroari buruz. Edo itsu-itsuan sinesten dute, edo asma-zio hutsa dela diote; zerbait izatekotan, ur hondotik indarrez azaleratzen omen diren enborrak direla.

Sineskeriak atzean utzita, Kyle of Lochalshera iritsi ginen. Bertan, Eilean Donan Castle ikusgarria dago, «Highlander» («Los Inmortales») filman agertzen zen gaztelu hura. Bat batean, «Il Bello» kexuka hasi zen; «ze esajeratua». Baina behingoz, arrazoa zuen Giovannik, aitaren batean eltxo izurrite batek inbaditu gintuen-eta. Midges izeneko in-
tsektu gogaikarriak uxatzeko, botika batera joan eta repellent eskatu genuen. Gorputzean igurtzita, efektua egin zuela zirudien.

Tintinen «Uharte Beltza» komikiaz oroitu nintzen Skye irla basatia zapaldu genuenean. Merezki du benetan bisitatzea. Lehen ferry bat zegoen; orain aldiz, zubi bat eraiki dute bertakoen haserrera, 1000 pezeta ordaindu behar baitira zeharkatzeko. Portree hiriburuan harritu gintuen bi marinel zahar gaelikoz mintzatzen entzuteak. Eskozioa osoan biztanleen % 2k baino ez daki, eta mintzatu gutxiago. Highlandsetako azentua gainera, Edinburghekoa bezain garbia da, antzina, gaelikoz elekatzean, ingelesa zerotik ikasi behar izan zuten-eta.

Stirling herrian dago Eskoziarren ikur nazionala: Wallace monument.

Irla lainopean genuela, errepede estua jarraitu genuen. Giza irudia duten mendi bolkanikoek, goroldioz jantziak eta euriaren esanetara makurtuak, isiltasuna kutsatzen dizute. Bertan egin zen «Breaking the Waves» film gogoangarria

dastatu dudana whiskyrik onena. Gau hartan, Portreeko Bed & Breakfast batean hartu genuen ostatu. Bi gela genituen, bata hiru ohekoa, matrimonio-ko ohe batekin bestea. Giovannik aziti ibili eta matrimoniokoan etzan zen, eta Feisha ohe er-

Loch Nesseko belztasunak munstroa benetakoa dela sinestarazten dizu. Behelaino egunetan ateratzen omen da.

etorri zitzaidan gogora. Dunveganen foka kolonia bat bizi zela esan ziguten marinelek. Bertara iristean, oinpuntetan hurbildu ginen. Bai, han ziren arroka baten gainean patxadan etzanda.

Onore, Tallisker whisky distilategira joan ginen, inoiz

tzean. Banaketa egin zegoen. Biharamunean, «Il Bello» eta Feisha eskutik helduta eta elkarri laztantxoak eginez agertu ziren. Bistan zen gau eraginkorra igaro zutela. Alan dublindarra biraoka hasiko zen hura jakin bezain laster. Egun osorako bapo uzten zaituen British

Breakfast gosaltzen ari ginela, Sari kexu agertu zen gau osoan Matheis eta bion zurrunga kontzertua nozitu behar izan zuelako. «Nik ez dut zurrungarik egiten-eta!»

Mr. Hyde lasterka

Itzulera bidea hartuta, mendebaldeko kostan dagoen Oban herrian geratu ginen bazkatzeko. Bertatik Mull Irlara doan ferrya hartzekotan izan ginen. Baina azkenean zakurraren putza. Edinburgerantz gindoazela, «Whisky in the Jarr» Thin Lizzyren kanta ha-
maika aldiz jarri zuen Mathais. Sarik lo hartu eta nire magalean etzanda egin zuen bidaia; gero nik berean. Laino batean flotatzen bezala nabilen. Gurekin atzean lo zihoan Giovannik ere nire sorbalda hartu zuen burukotzat.

Aste hartan, Stevenson Collegeko klaseen ondotik, Sari eta biok itzuli bat ematen ari ginen Old Town eta Royal Mile inguruan. Karrika hauek musika eta antzerki emanaldiez betetzen dira Abuztuko «Fringe Festival» gomendagarrian. Kafetegi batera sartu ginen. Es-
kuak kafesnearen katiluan berotu ondoren, oldartu eta nire eskua luzatuz berearen gainean jarri nuen... Barkatzeko baina bazuela mutilaguna Finlandian, oso jatorra nintzela, eta abar luze bat. Agurtzean, «ulertzen nuela» esan nion. Beste behin musu-huts. Fraka-

ETXARRI-KO KANPINA

- INGURUGIRO HEZIKETAKO ZENTRUA
- BUNGALOWAK ALOKATZEN DIRA
- KULTURA MEGALITIKO ZENTRUA

• Iharduerak •

• Arku - tiroa • Mendi txirindula • Ibilbide megalitikoak • Polikirol pista • Ping-Pong • Animazioa

• Instalazioak •

• Taberna-jatebrea • Ikuztegia • Erizaindegia • Aterpea • Kanpin gasa • Bungalowak • Barbakoak • Urberoa dohainik • Haurrentzako parkea • Igerilekuak • Supermerkatua • 250 toki • Kaxa fortea • 25 karabana partzela argi eta ur hartzearekin

Tel. / Faxa: 948 46 05 37
31820 ETXARRI-ARANTZ (Nafarroa)

soaren ondoren, zerurantz be-
giratu nuen. Eskozian zerua
une oro ari da aldatzen, instant
batean ortzia arras urdin ego-
tetik hodei beltzez estaltzera
pasatzen da. Edinburgheko al-
derdi iluna baino ez nuen ikus-
ten.

Mr. Hyde bezain nahasia,
«Trainspotting» filmako per-
tsonaien gisan korrika hasi nin-
tzen Princess Street zeharka-
tuz; Holyrood jauregira iritsi
arte ez nintzen geratu. «Carros
de Fuego» filman protagonis-
taren lasterketa tokia. Handik,
oraindik arnas-estuka, Edin-
burgheko gotorleku itzela mi-
restu nuen. Laino beltzen ar-
tean azken eguzki printzek zi-
rrikuitua aurkitu zuten, grisa eta
gorria. Nik dakidala gaztelua ez
dute inoiz film batean behar
bezala profitatu. Arnasa sa-
konki hartu eta haize freskoak
baretu ninduen. Ze arrai! Ho-
be da damutzea egin duzunaz
egin ez duzunaz baino. Kontso-
lamendua nuen, gainera: Cel-
tic-Rangers Glasgoweko bi tal-
de etsaien arteko ikusgarria.
Celticek irabazi edo berdinduz
gero, liga eskuratuko zuen. La-
runbat arratsaldean beraz, Mat-
heis eta biok Celtic Parken gi-
nen Stuart eta beste milaka ka-
tolikoen ondoan bandera ir-
landarrak astinduz. Beste al-
dean, «Big Jack» banderekin,
Rangers protestanteen zale-
tuak, Britania Handian egoteaz
harro daudenak.

Epilogoia

Porrota beste behin. Celti-
cek 1 eta 3 galdu zuen partida.
Liga txapelketa Rangersek
irabazi zuen. Ikusi behar zenu-
ten Stuart Pattersonen aurpe-
gia. Penak itotzeko edo, 17 pin-
ta garagardo (bederatzi litro
inguru) zanga zanga irentsi eta
oraindik zutik zirauen. Pubetik
balantzaka eta bizkarretik har-
tuta atera bagenuen ere, kontent
zebilan Stuart bere errekorra
hobetu zuelako ●

◆ B. DOXANDABARATZ

EROSKI BIDAIAK

EROSKI BIDAIAK

EROSKI BIDAIAK

EROSKI BIDAIAK

EROSKI BIDAIAK

EROSKI BIDAIAK

EROSKI BIDAIAK

EROSKI BIDAIAK

EROSKI BIDAIAK

EROSKI BIDAIAK

EROSKI BIDAIAK

EROSKI BIDAIAK

HARRIGARRIA!

MALLORCA

pertsonako

Ekaina 8 egun-7gau,
Hotela ***pentsio osoa.

31.100

Pezetatik
aurrera

198'93 EUROS €

PINEDA DE MAR

Uztaila, Hotela*
pentsio osoapertsonako
eta eguneko

3.800

Pezetatik
aurrera

22'83 EUROS €

SALOU

Uztaila, Hotela***
pentsio osoapertsonako
eta eguneko

4.450

Pezetatik
aurrera

26'74 EUROS €

EGIPTO

Uztaila eta abuztua, 11 egun-10 gau
Kairo eta itsasbidaia, Hotela****,
pentsio osoa

pertsonako

133.200

Pezetatik
aurrera

800'54 EUROS €

BENIDORM

Uztaila, Hotela**
pentsio osoapertsonako
eta eguneko

4.075

Pezetatik
aurrera

24'49 EUROS €

XACOBEO 99

10 eguneko zirkuitua

Uztaila, Hotela**, pensio osoa

pertsonako

33.800

Pezetatik
aurrera

203'14 EUROS €

TUNEZ

Uztaila, 8 egun 7 gau, Hotela***
gosaria barne

pertsonako

60.700

Pezetatik
aurrera

364'81 EUROS €

Ba al zatoz?

VIAJES EROSKI

BIDAIAK

► Prezio Onak baino gehiago

LARUNBATETAN, 22:00AK ARTE EROSKI HIPERMERKATUETAKO BULEGOETAN

Munduaren bihotzerainoko bidaia egin nahi duenak Jules Vernek saiatutako bidea egin dezake, baina bada beste aukerarik: Madrilen Tel Aviv-erako hegazkina hartu eta, Tel Aviv-eko Ben Gurion aireportuan, Jerusalemerako taxia. Antzinako mapak eraman, eta munduaren erdi-erdian topatuko duzu Jerusalem.

MUNDUAREN BIHOTZERAINO

Mapa modernoak eramanenez gero munduaren bazter batean dagoela irudituko zaio bidaiariari —Ekialde Hurbilean, hain zuzen—, baina Jerusalemgo Hiri Zaharreko gotorlekuan barrena sartuz gero, antzinako mapek oraindik ere egia handiak esaten dituztela ohartuko da bisitaria. Minareteak, eliza kristauak eta bandera israeldarrak elkarren ondoan ikusiko ditu harresiz inguratutako Hiri Zaharrean. Juduen Tenplu Sakratuaren eraistea aieneka madarikatu Mendebaldeko Harresian, Mahoma zerurantz abiatu zen Haitzaren aldamean Korana irakurri eta, egurrezko gurutzeta bizkarrean hartuta Via Dolorosa gora joan ondoren Aita Gure bat errezatu Sepulkro Sainduan; hiruak egin ditzake, bata bestearen atzetik, goiz batean.

Juduen gune sakratuena da Mendebaldeko Harresia, duela bi mila urte bigarren tenplua eraitsi zutenean zutik gelditu zen horma bakarra, musulmanen hirugarren gune saindua osatzen dute, Meca eta Medinaren ondoren, alde-alde dauden Haitzaren Domoak (Omar-en Meskita izenez ere ezaguna) eta Al Aqsa meskitak; eta Jesukristoren hilobia dago Sepul-

Israeldik Gazara (argazkian) bazoaz muga oinez pasa beharko duzu.

kro Sainduaren elizan. Elkar ukitzen daude hiru gune gurtuak, harresietako zortzi atek inguratuta.

Bi ate nagusi ditu Jerusalem Zaharrak. Eki Jerusalem arabiarerako irteera da Damasco atea, eta Mendebal Jerusalem judurako bidea ematen du Jaffa atea. Bi mundu, munduaren erdigunetik abiatuta. Europako hiriburu baten traza du Mendebal Jerusalemek: hiri berria, zaindua, turismorako prestatua. Patila luze kiribildudun ultraortodoxoen presentziak ukitu berezia ematen dio, hala ere, hiri moderno eta kosmopolitari: XXI.

mendeko hirian, Ertaroa. Damasco atetik irtenda zapaltzen den Jerusalemek, ekialdekoak, hiri arabiarren usaina (eta soina) du. Mendebaldean baino turista gutxiago, baina saltzaile-erosleak ez dira faltako. Taxistak ere ez.

Juduetatik palestinarretara

Sheerut izeneko taxi kolektiboen geltokietan, nora doazen oihukatzen ariko dira gidariak, bidaiariak erakarri nahian. Lurralde Okupatueta joateko garraiobide onenak, eta merkeenak, dira sheerut-ak. Furgoneta bete arte itxaroten du gidariak eta, hamar-hamabi lagun sartu direnean, martxa Ramallara, edo Jerikora, edo Hebronera, edo Belenera. Ordutegirik gabeko autobusak dira, azken batean.

Txikia da Israel, bere osoan, eta txikiagoak, oraindik, Lurralde Okupatuak. Egun pasa joan daiteke Jerusalemetik Lurralde Okupatuetako edozein hirira. Berta-bertan dago Ramalla, hiri palestinar irekiena. Hurbil Belen ere, hiri palestinar kristauena —baina musulmana, hala ere—. Ordu eta erdi eskasean egin daiteke munduko hiri

zahrrenerako bidaia: Jeriko. Eta handik kilometro asko ez dira egin behar Itsaso Hileko ur gazi itxuraz koipetsuan bainua hartzeko.

Hebron urrutixeago dago (ordu pare bat baino gehiago ez), baina merezi du Lurralde Okupatuetako hiri tradizionalena —eta juduen asentamendu bitxia— ezagutzea. Hiri autonomoa da Hebron, Arafaten gobernu palestinarren agintaritzapekoa, baina erdi-erdian Israelgo Estatuaren legearen babesa —soldadu israeldar ugariren babesa, alegia— duten lauhun bat kolono armatu bizi dira, ingurune arabiarri etengabeko desafioan. Kokagune nagusia hiritik kanpora, tontor batean, dute Hebrongo juduek: Kiryat Arba, lau mila juduren herria. 1967ko Sei Eguneko gerran Israelek Gaza eta Zisjordanian okupatu zituen arte, judu bakar bat ere ez zen bizi lurralde hauetan. Geroztik, 300.000 bizi dira propio eraikitako 200 asentamenduetan. Merezi du asentamenduak ere ezagutzea, Hebrongo biak esaterako.

Damasco atean sheerut taxia hartuta Gazaraino joatea ez da erraza. Israel ekialdetik mendebaldera zeharkatu ondoren Eretz-eko muga pasa behar da. Jerusalemik Ramallara joatean ere Israel eta Palestina autonomoaren arteko muga gainditu behar da, baina arazo handirik ez da, giro politikoa barea baldin bada. Baina Eretz-eko, gerran dauden bi herrialdeen arteko muga da. Israeletik datorren taxiak, esate baterako, ezin du Gazara sartu. Taxia mugan utzi, muga eta kontrol gune ugariak oinez pasa (500 metroko pasagunea) eta, behin lurralde palestinarrean, taxi palestinarra hartu behar Gazako lurralde batzuetan miresgarri bestetan negargarria sartzeko. Eta Gaza ezagutu duenak, Palestina ezagutu duela esan dezake. Besteek, ez ●

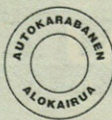
◆ IMANOL MURUA URÍA

ITSAS MENDI

Karabanak

- Autokarabanak HYMER, PILOTE, BENIMAR, RIMOR.
- Karabanak KNAUS, ROLLER.
- Erremolkeak
- Furgoneten eraldaketa

Tel.: 943 59 32 90 • 20140 ANDOAIN -Autobide ondoan

Aktualitatean egoteaz gain, irakiten dagoen nazio gaztea da Hego Afrika. Bere paisaia urbanoak txunditu egiten du bertara hurbiltzen dena, nahasketagatik. Dena da erraldoia Hego Afrikako paisaia ere. Aberatsa, bere giza arrazen nahasketa bezala. Eta bere hirietan ikusten da nola uztartu diren beltzen kultura eta zuriena.

HEGO AFRIKA ERRALDOI NAHASIA

Europatik abiatu eta Hego Afrikako hiri-herriak ikusteko parada hartu nuenean zerak harritu ninduen batez ere: arkitekturak. Edo nahi bada, arkitekturaren eskasak. Europar batendako eraikinak denboraren joan-etorriekin loturiko elementuak dira, etxe bat begiratzen dugunean, ez dugu etxea soil-soilik ikusten, hau da harriak, lehioetako zura, errozpea eta abar, denbora luzearen tatuaiak ere ikusi uste ditugu eraikinaren gainean, eta islaz, gure baitan.

Hego Afrikan ez. Eta Hego Afrika diot, baina, seguru aski, XIX. mendetik hona kolonia izandako edozein nazioaren arkitekturak horrelakoa behar du, behar du, diot, ezen ni ez bainaiz beste kolonia izandako inon izan.

Eraikinak, gehienez ere, hermeretzigarren mendekoak dira. Hiriek ez dute hainbeste urbanista erok marraztutako karriken gora-behera korapilatsurik egiten, eraikinik famatuenean ere, utilitatearen neurria baino ez dute ematen, edo poterearen pisutasuna baino ez adierazten.

Lur Muturreko Hiria da Hego

Hego Afrikako hiriak, auzo desberdinez osaturiko metropoliak dira.

Afrikako hiririk zaharrena. Ibili eta buelta baditu, dagoeneko, hurrehun urte. Berrogeita hamar urte inguru badira, Apartheidaren garairik gogorrenak hasi zirenean, hiriaren auzo zaharrena, eta diotenez, ederrena suntsitu zuten, gelditu denak, ordea, etxe viktoriar gutxi batzuk, Tamboersklof auzoa eta kale pare bat, ezer gutxi balio du. Arkitektura aldetik dezepzionatu egin ninduen. Arrazionalitateak marrazturiko hiria da Lur Muturreko Hiria. Ereduaren oihartzun

urruna, imitazioa. Eta imitazio horrek harritu egiten zaitu horrelako latitudean.

Hori dena hiriguneari dago-kionez, ezen hirigunetik kanpo arkitektura Lur Muturreko Hirian eta Hego Afrika osoan, bitartekoa baino ez da, bizitokia baino ez: industrializazioak, po-breziak eta apartheidak eraikita-ko auzune hitsak, ez aurre, ez atze gabeko etxe piloak.

Etxea zaintzera ohiturik dagoen kultura batetik abiatu-ko hakeko desolazio hunkipen batek

kosk egiten dizu hasieran, desitxuratua iruditzen zaizu dena, desegina; denborarekin, ordea, neurria hartu eta han Historia motza izan delako ustearekin ateratzen zara kalera, motxila arin batekin baizihoazen. Uste okerra da, ordea, «Historia motza», «Historia onbera»ren sinonimoa baita, hala nola, urbanismo apartheid sistema politikoa-rena. Hortaz hiriak ez dira hiri bat, auzo elkarketak baino ez dira, ez dago hiri batean zaudeneko sentsaziorik.

Hortan nire uste guztiak usteldu zitzaizkidan beltz jendeketa hura ikusi nuenean Johannesburgoko erdiguneko raskazeru azpian, edo eraikinik modernoaren ezkaratze atarian kanpin-denda antzeko batek ileapaindegarenak egiten zituela ikusi nuenean, edo Lur Muturreko Hiriko auzo afrikaner pilatuak ikustean. Hego Afrikako paisaia urbanoak txunditu egiten du nahasketagatik: Afrika, kultura protestanteko hirigintza, apartheidak.

Natura

Arkitekturara behin ohituta-

LIZARRA

- ✓ Goi mailako kanpinetako gisako zerbitzu eta prestakuntzak ATERPETXEA
- ✓ Ikasketen Amaierako bidaiak
- ✓ Bidai Pedagogikoak - Kanpamentuak

EGITARAU PRESTATUAK

HEZKUNTZ EGITARAUAK: Erromanikoa ● Bonejakue bidaia ● Lizarrako historia ● Uraren ikerketa ● Ardoaren ikerketa ● Zain zuriak ● Karlismoa ● Zaborraren birziklapena ● Nafarroa ezagutzea

KIROL EGITARAUAK: Zelaia ● Piraguisma ● Senderismo ● Eskaladaren hastapenak ● Igeriketa ● Orientazioa ● Mendiko bizikletak ● Espeleologia ● Mini Golf

Tel.: 948 55 17 33 Faxa: 948 55 47 55 - 31200 LIZARRA (NAFARROA)

- TABERNA
- OSTATUA
- JATETXEA

Eskisaroí

Tel.: 948 580 013 • 31700 ELIZONDO (Nafarroa)

Beltzendako beti izanen zara zuri bat, txuria, kabroia, nagusia, jabea.

koan, orduan irekitzen dizkiozu begiak naturari: erraldoia. Erraldoia da burura datorkizun lehen-dabiziko hitza: paisaia zabala da, begibista beti motz gelditzen da, mendiak begiak sekula ikusi gabekoaren tamainakoak dira, belarra altuegia da, zuhaitzak berri bertan etxea eraikitze modukoak.

Ni, behintzat, halako joritasunik, halako oparotasunik ikusi gabea nintzen.

Gogoan dut Saint Johns Port deitutako leku bat, Transkei eskualdeko kostaldean: uhaldea, arrekeratsoratzan da oiha ia tropikalez itotako mendietan. Marihuana, aguakateak, pinondoak eta milaka eta milaka arbol ezezagun.

Ostatua zuhaitz artean zen, itsaso bazterrean, langarra ari zuen, euri garaia baitzen, tenperaturara, ordea, epela. Eta hantxe egon ginen, itsasoan igeri langa-

rrak burua bustitzen zigun bitartean. Herrian ez zen argirik, ez eta, jakina, auto bakarra ere.

Gogoan dut Karoo, hegomede balderantz dagoen eremu desertu antzekoa. Imaginatu Bardea erraldoi batzuk. Lahar lehor batzuk baino ez dute lurra estaltzen. Mendixkak lurra baino

Hego Afrikako paisaje urbanoak txunditu egiten du nahasketagatik: Afrika, kultura protestanteko hirigintza, apartheid

ez. Atzean eguzkia, kiskalgarri eta noizbait, etxalde antzeko bat. Eta horrela kilometroak eta kilometroak.

Edo gogoan dut goizalde bat iparraldean dagoen Pietersburg hiriko inguruetan. Tximinoak karretera inguruan eta mendiak eta mendiak harri eta aguakate

arbolez josirik.

Eta horrela mintzo daiteke bidaiaria ikusiko dituen paisaia aunitzez ezen Hego Afrikak naturak mota asko biltzen baititu bere baitan: esan bezala, desertua dago, Kalahari; semidesertua, Karoo, ohian tropikala Indiko inguruan, semitropikala, sabana Johannesburgotik gora, mediterranean antzeko paisaia Lur Murturreko Hiriaren inguruan, tundra antzeko bat mendebaldeko kostaldean, Lur Murturreko Hiritik hasi eta ia Namibiako mugaraino.

Euskal Herriatik abiatutakoak orduan ulertuko du askotan aditu baina ulertugabekoa: mundua zabala da.

Ez hori bakarrik, Audenek zioen moduan orduan amets baitetzake paradisua, beharbada, mendi urrun haien atzean egon daitekeela. Euskal Herrian, aitzitik, mendiak gertuegi daude, paradisuaren bat, baita ziztrinena

ere, egon daitekeela irudikatzen.

Jendea eta arriskua

Eta paisaia erraldoi horretan jendea dago, joan-etorrian, ahalbait bizitzen.

Hego Afrikan arraza gehiegi dago gatazkarik ez egoteko. Ja-

kina da deskolonizazioaren ondorengo nazioak erregela ezak ziztutela. Iparretik hegora *venda* ditugu, Mozambike, Zinabawe eta Hego Afrikaren artean banaturik, hegoalderako *sothoak*, bai iparraldekoak bai hegoaldekoak, *tswanak*, *zuluak*, herriak homogeneoena, *xhosak*, eta horien artean jende zuria, afrikanerak batzuk, *british* jatorrikoak besteak, eta azkenik horietako zenbait nahasketatik sorturiko mestizoak.

Hego Afrikan arrazak berebiziko garrantzia izan du eta, oraindik, izan badu. Arraza harreman guztiak zeharkatzen dituen lerroa da: inork ezin dio horri eskapo egin. Ez eta bidaiariak ere; argi eta garbi esango dizute zuria zarela (zuria baldin bazara) bai onerako bai txarrerako. «*Onerako* —esanen dizute zuriek— *ezen beltza izatea atariko lohia izatea baita*». Eta hori entzundakoan eskandalizatuarenak egingen dituzu baina ingurura begiratzea nahikoa izanen duzu baietz, zuria izatea onerako dela; «*beharrik zuria naizen!*» —pentsatuko duzu— «*beharrik Europa deituriko zitadelakoa naizen!*».

Txarrerako pentsatuko duzu beltzean zaudenean, horren baita nabarmen desberdintasuna, horren lekuz kanpo sentiaraziko zaitu larruazalaren koloreak. Beltzendako beti izanen zara zuri bat, txuria, txurikoa, xuria, kabroia, nagusia, jabea, masterra. Eta ez da hori ahanztaraziko di-

CAMPING ARALAR

Iruñea - Donostia errepidea, 32,8 KM.
Tel. / Faxa: 948 50 40 11
Kabina publikoa: 948 50 43 26
31870 LEKUNBERRI (NAFARROA)

GETARIA

GETARIAKO UDALA
Gipuzkoa

UDALA Tel.: 943 14 01 03 / Faxa: 943 14 01 90
TURISMO BULEGOA Tel.: 943 14 09 57
POLIKIROLDEGIA Tel.: 943 14 04 32
ANBULATEGIA Tel.: 943 14 06 53
TAXI GELTOKIA Tel.: 943 14 04 56
ARKIZU UDAL ATERPETXEA ... Tel.: 616 70 78 59 / 630 65 07 51
E.mail: getaria@udal.gipuzkoa.net

zun zerbezari ez gizalegerik.

Bestela jende atsegina da nahiz batzuk, beltzak gehienak, zu lumatzeko prest egon, justiziaren zentzurik oinarritzkoenak agintzen duen modura. Apartheidak arriskutsu bilakatu ditu Hego Afrikako paraje gehienak, batez ere, hiriak. Ezin da hirietan, zuria izanik, kaletik oinez ibili gauez. Harrapakina baino ez zara. Harrapakina izatea ez omen da gaitzena hala ere, hilgaia ere bihur bai baitzaitezke. Hego Afrikan hiritarrek armak eduki ditzakete. Hortara ehundaka arma legal daude, eta milaka ilegal. Ostatu guztietan daukazu kontuz ibiltzeko aholkua.

Hori guztia egia da, bai, baina niri, behintzat ez zitzaidan ezer gertatu. Kontuan ibili behar duzu, ez duzu turista eman behar, ezin duzu townshipetan bakarrik sartu, edozein tokitara joan aurretik hango egoera nolakoa den galdetu behar duzu eta informatzailearen arabera erabaki: informatzailea zuria baldin bada arrisku ugari buruz esaten dizkizunaren erdiak sinistu, eta tentuz, leku horretako bazter guztietara joan zaitezke; zuri gehienak arrisku histeriaz jota daude eta; informatzailea beltza baldin bada tipologiak gehiagorako ematen du: gizon gazte beltza baldin bada arriskuei buruz esaten dizkizunak baino gehiago daudela egin behar duzu zure buruan; emakume beltza baldin bada, ordea, seguru aski zuzen ibiliko dela: toki horretako arriskuak harek esandakoak dira, ez gehiago, ez gutxiago.

Dena dela arriskuaren honek, baldintza objektiboez gainera, badu gure baitako mamuekiko lehiatzetik zerbait. Port Saint John lehen aipatu herrian barna gindoazen Aitor Agirre (Hego Afrikan topatu nuen euskalduna) eta biok. Gau iluna zen. Ez zen argirik karriketan. Eta halako batean gure kontra zetorren beltz batekin ia tupust egin genuen. Zuria izan balitz errainua edo naberituko genuen, baina ez, paraje hartan jende guztia beltza da. Asaldu egin ginen biok. Beldur-

tu. Gauarekin nahasitako figura, hura etorri ahala galdu zen bere bidetik. Eraso egin gintuen? Ez. Zer edo zer esan zigun? Ez. Karrikatik zihoan beltza baino ez zen eta hala ere...

Ikaratu ninduen a ez zen beltza izan. Neronek neraman ikara nire baitan eta harek azalerarazi baino ez zidan egin. Ikara. Gau ilunari. Ezagunari. Besteari.

Pietersburg inguruetan, tximinoak karretera inguruan eta mendiak eta mendiak, harri eta aguakate arbolez josirik

Desberdinari. Nire zurtasunaren negatiboa zen beltzari. Orduantxe konprenitu nuen duela hiru mende ailegatu ziren hugonote haien beldurra, orduantxe entenditu nuen zer zen apartheidak: zuriak haien izuikarek paratutako hesi gotorra.

Gerora askotan izan nuen

sentsazio hori Hego Afrikan: Arrisku objektiboez aparte zeure buruko mamuen arrisku balizkoei aurre egiteko parada.

Garraioa

Hego Afrikan garraio bide guztiak dituzu. Trenak Europa-koak (Oi Europa zibilizazioaren magal!) bezain onak dira. Trenez joan zaitezke Lur Muturreko Hi-

ritik Iparralderaino. Hogeita lau orduko bidaia da Lur Muturreko Hiritik Johannesburgoraino. Bigarren klasean estuta eta hatua menara beti, lehendabiziko klasean lasaia. Batek duena ez du besteak. Lehendabiziko klasean lasai zoazke, baina Hego Afrikan gertatzen ari denari buruzko ar-

buiozko iritziak dituen afrikarrenak aurkituko dituzu. Langile klasekoak gehienak. Aberatsak balira hor ez leudeke trenean, hegazkinean baizik.

Bigarrenean, aldiz, beltzak gehienak eta zu bezalako turistaren bat edo beste. Aurrekoak belauna ixteperaino sartuko dizu eta usaina kiratsa izanen da. Solasa etengabekoa da, nora zoazen, helbide trukaketa, zatoz gurera eta abar. Hego Afrikan beltzak, oro har, pozik daude nazioan eman den aldaketarekin eta erakusgarria iruditzen zaie, ez dute beraz, arazorik ttikiena izaten gertatzen ari dena goraiatu eta transizioan eman den prozesua zure aurrean bedekatzeko. Mandela! Mandela!

Hegazkina ere, erabil daiteke baina hor bestelakoa da giroa: enpresari eta free-lance zuriak, politikari beltz eta negozio gizon beltzekin nahasirik. Inork ez inorekin hitz egiten eta lurretik milaka metrotara egoteak ez du bi-

DIMAKO UDALA

UDAL BULEGOA	94 631 57 25
UDAL LIBURUTEGIA	94 631 90 04
HERRIKO ESKOLA	94 631 55 32
OSASUN ZENTROA	94 631 56 30
JUBILATUEN ELKARTEA	Ugarana 83 zkian
HIRUGARREN ADINEKO ERRESIDENTZIA	94 631 57 76
NEKAZAL ESKOLA	94 633 80 14 / 65

INGURU IKUSGARRIAK • IBILBIDE EKOLOGIKOAK:

Baltzolako kobak, Jentilzubi, Axlora, Zumeltza, Leungane, Aramotz mendi katean "Islandiako espato" harrobia, Eskuako larrak.

URKIOLAKO PARKE NATURELEAN KOKATUA

ARKITEKTURA:

Dorretxeak, Piedadea, Uxargo Palazioa, Errotak, etabar ...

GASTRONOMIA:

Jatetxe egoki, atsegin eta lasaiak.

HERRIKO JAIK:

Ekainaren 29an San Pedro.

HERRI EUSKALDUNA

Lur Mutur Hiria, xuabea, erosoia, ia tropikala da.

daiarien arteko konfidantza bermatzeko, konfidantza bera ere bermatzeko ez delako lurretik hain gora egoteak, beharbada. Esan nahi dudana zera da: hegazkinez bidaiatzea noranahi izanik ere, beti igoal da. Autobusak ere badira, aunitz eta noranahi.

Eta azkenik konbiak dituzu. Beltzek erabiltzen dituzten furgoneta-taxiak. Noranahi joan zaitezke eta zure gisako ordutegiarekin gainera.

Ailegatu, bete arte esperatu eta aldegin. Hiri barnetan nahiz Hego Afrikako lurraldean zehar har dezakezu taxia. Hortxe zaude jendea sartzen hasten denean, eta jendea sartzen eta sartzen... azkenean sardinak latan bezala, ezin mugituz abiatuko da furgoneta, bidairiek oso ongi ez dakitela nola. Libertigarriak dira, jen-

deak zuria zarelako-edo ongi hartzen zaitu, ausartarako jo, eta haien hortz zuriak erakutsiz nongoa zaren galdetuko dizute eta nahi adina argibide eman.

Ezin izanen duzu mugitu, pi-

Hego Afrika, arraza harreman guztiak zeharkatzen dituen lerroa da: inork ezin dio horri eskapo egin

sa egitean ezta pentsatu ere, txingurrizten ari zaizun besoak mugitu bai baina ez daukazu non paratu, hankarekin jada ez dakizu zer egin... baina zer axola, berandu heldu zara eta hala ere, harropatu egiten duzu, mila eta bostehun pezetagatik seiehun kilometro inguru egiten dituzu; eta

gainera bertakoak ezagutu, bertako beltzak, horren eskueraz inruditutakoak, hortxe dituzu, gainean.

Hiriak

Mendebaldeko gizartearen gatazkak eta kontradizioak hirietan ikusten dira behinen. Herriak-eta, nekazari giroko guneak interesgarriak dira oso baina niri Mendebaldeko Bizimoduak bertako bizimoduarekin talka nola egiten duen ikustea gustatzen zait. Uste dut asko ikasten dela hori aztertzen.

Hego Afrikan hirietan ikusten da nola uztartu (batzuk esanenen dute usteldu) den bertako Kultura beltza nahiz zuria Merkatuaren kulturarekin.

Lur Muturreko eta Durban, beharbada, klimagatik, beharbada daukaten giro kolonialarengatik oso hiri erosoak, xuabeak, ia tropikalak dira azalean, behintzat, Johannesburgo, ordea, be-

tsiko dizkizu: Mendebalde ez da zuria. Mendebalde ez da Europa, Mendebalde afrikatu da.

Esan beharra dago beste zerbait Hego Afrika hiri guztiei buruz: ez dira hiriak, metropoliak dira, nahi bada, baina hiriak ez. Hego Afrikako hiriak auzo ezberdinez osaturiko metropoliak dira eta ez dute haien baitan hiriarren zentzua. Herri eta auzo ttikiez osaturiko jende eta eraikin pila dira. Normala da bestalde, hiriak noranahi eta nolanahi ibiltzea adierazten baitu eta, apartheidaren historiak, bai noranahi zuriak zuriekin, beltzak beltze-kin, ukatu zuen, bai nolanahi arrontik debekatu, zuriak zuriekin, beltzak beltze-kin, derrigorez.

Itsasoak

Itsasoak. Indikoa iluna da, beltza, arrea, nabarra, epelegia, sartzean ez dizu zure burua baitaiatzten, garbitzen ari zareneko ustea ematen. Ozeano zikina da, ez zikina dagoelako gizakion fluido guztiez osaturik balego bezala diraulekoz.

Atlantikoa, aldiz, izoztua dator, jelatua, garbia da, urdinegia, zuriegia, min egiten du haren hoztasunak gorputzean, ez zaitu bost segundu baino gehiago onartzen, Antartidako izotz guztiak garraiatzen ditu, baina aratzaren aratzez ez zaitu onartzen. Atlantikoa behe hartan ikusteko itsasoa da, ez bizitzekoa. Ezetz hamar segundu baino gehiago iraun uretan! ●

♦ JUANJO OLASAGARRE

ORIOKO HONDARTZAN

- 360 partzela elektrizitatearekin
- 130 ura eta isurbidearekin
- Bi igerileku
- Taberna, Jatetxea, Supermerkatua
- Ur beroa dohainik
- Egunero mediku zerbitzua

URTARRILETIK URRIRA IREKITA

Tel.: 943 83 48 01 - Faxe: 943 13 34 33 • Camping Orio - 20810 ORIO

Hondartza eta eguzkia, egun batzuetarako bederen, ahaztu eta zapaldu ohi dugun ama lurraren errailetan barnera zaitezten gonbita luzatzen dizuegu. Ezezaguna baita oso lur azpiko mundua eta ezusteko atsegin anitz izango baitituzue bertako amildegi eta hustasun ilunetan murgiltzen zaretenean.

LUR AZPIA EZAGUTUZ

Lurpeko mundua espazio geografiko konplexua da, eta giza jakinminaren gozamenerako, baita ezezaguna eta bitxia ere, mesfidati erakusten baitizkigu, tantaz tanta, bere misterio bukaezinak. Bertan nagusi dira iluntasuna, bakardadea eta iluntasuna.

Lurpeko munduak bere klima dauka, bere biztanle bereziak, baita bere ur ibilbideak ere; bilakaera lur gainaren menpe dago ordea. Batzutan ingurune latza da, gizakientzat abegi eskasekoa. Haitzuloak forma askotarikoak dira eta beren sarrerek ezer gutxi esan ahal digute barruaz. Batzutan pertsona batek nekez zeharka dezakeen pasabide txiki batek galeria itzeletara eramanez zaitzake. Lur azpiko galeria hauek imajina daitezkeen norabide eta forma guztietan zabaldu daude: batzutan gela horizontalak dira, bestetan sima edo zulo bertikalak, areto zabalak edo pasabide korapilatsuak, harri-blokeko kaosak batzutan, lurpeko ibaiak, urjauzi azkar eta bortitzak edo aintzira lasaiak bestetan. Sekulako ingurunea da gainera, mugagabea.

Ezagutzen dugun sakonera handieneko sima, Frantziako Goufre Jean Bernard, 1.602 metrotaraino jaisten da, eta munduko haitzuloarik zabalenak, EEBBetako Flint Ridge-Mammoth Cave-k elkarren gainean kokaturiko 560 kilometro galeria ditu. Euskal Herriak, sima eta haitzuloen garapenerako leku pribilegiatua izanik, lurpeko gune garrantzi-

tsuak ditu. Hamar mila dira gaurdaino ikertuak eta topografiatuak izan diren zuloak. Nafarroako Pirinioko San Martin simak —1.342 metro sakon eta 54 kilometro luze— urteetan zehar sakonera marka bera izan du. Aipatu ingurunea munduko espeleologiaren erdigune da, 1.000 metro baino gehiagoko hiru sakonune baitaude bertan, nagusiena, Budogiako sima (Bu-56, 1.408 metro sakon).

Gizakiak haitzuloak aterpe eta bizileku gisa erabili ditu, erlijio gune izan dira zenbaiteetan, jeinu, iratxo eta mitoen gordeleku bestetutan, historiaurreko aspaldiko garaietatik. Gizakiak miatu gabeko hedadurarik gelditzen ez den mundu honetan, badira oraindik ezaugu eta ikertzeke dauden lekuak.

Dena den, sarri ahazten dugu lur azpiko ingurune hauek hauskorak, sentikorrak direla oso. Edozein erasok bortizki eragiten dio, eta bere eboluzio eta berreskurapena izugarri geldoa da, batzutan ezinezkoa. Horregatik, mundu honetan sartzen garenean, arretaz ibili beharko dugu, bertako errekek, bizidunak, aztarna historikoak eta bestelako aberastasunak betirako desagertu ez daitezten.

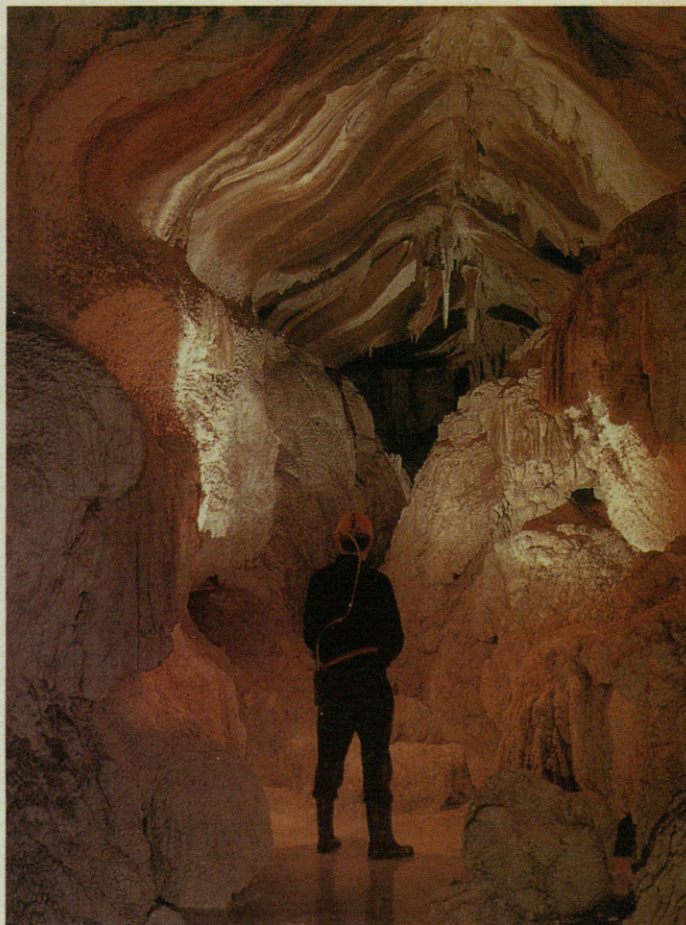
Turistentzat atondutako haitzuloak

Goiko lerroek jakinmina sortu badizute eta orain beste hauek irakurtzeko prest bazude, kobazuloak zure arreta bereganatu dutenaren isla garbia da.

Jarraian aipatuko ditugun

haitzuloak, Euskal Herrian gizakiak turista eta bisitarientzat espreski atondu eta txukunduak izan direnak dira. Bertan, argizaturiko pasabide eta aretoetan barrena, gidariak, zuen galderei erantzuteaz gain, tokian tokiko ezaugarriak azalduko dizkizue. Haitzulootan aurkitu dezakegunari gagozkiolarik, oro har bi multzotan sailka daitezke: batetik, kareharrizko mendiguneen altzoan, haitzuloen babesean sortu ohi diren forma bitxi eta ederretako konkrezioak izango ditugu ikusgai. Haitzuloen iluntasu-

nean, urak lurraren barnealdean, urteen poderioz, tantaz tanta, sortutako eskulturak ditugu hauek: estalaktita eta estalagmitak, fitula edo espagetiak, urjauzi estalakmitikoak, espeka edo estalaktita eszentrikoak eta abar. Bestetik, iragan urruneko bizitzaren lekuko paregabeak, urteak poliki igarotzen diren lekuotan ongi gorde izan baitira: elur-orein, zaldi eta bisonteen labar pinturak, animalia eta giza hezurdurak, garai haietako lan eta ehiza tresnak, eta abar. Euskal Herrian, turistentzat atondutako

Espeleotemaz estalitako galeria argiztatua.

haitzuloak honakoak dira:

Sarako lezeak: Euskal Herriko historiaurrea ezagutzeko leku aproposa, gidariaren azalpenez gain, museo txiki bat baitago gure jakinduria sakontzeko. Barneratu aurretik, bestalde, haitzuloaren sorrera geologikoa azalduko digun film laburra eskainiko digute. On Joxe Miel Barandiaranen inguruan, argi, soinu eta irudi originalak lagundurik, aretoz areto, historiaurrean ezezik, karlistadetan eta beste garaitan ere, atari zabaleko haitzulo honen bitartean izan dituenak ezagutuko ditugu. Dena den, argi eta irudi ikusgarriak baditu, ezin gauza bera esan konkrezioen gainean, ez eta labar pinturei buruz ere.

- ✓ Abenduaren 25etik urtarriaren 1era ezik, urte osoan zabalik, ordutegi ezberdinarekin ordea garaiaren arabera.
- ✓ Guztira ordubeteko iraupena.
- ✓ Sarrera: 30 libera, 750 pta. Tf: 335 59 21 88

Zugarramurdiko Sorginen leizeak: Herrigunetik gertu, azaleko konplexu karstikoan Infernuko errekek sortu barrunbe nagusiak osatzen du guztia. Bere izenak adierazten duen moduan, leize hauen ospea, sorginek eta akelarreek emandakoa da. Haitzuloaren inguruan ondo egokitutako bi-

deska batek haitzulo inguruak ezagutzea ahalbidetuko digu.

- ✓ Urte osoan zabalik.
- ✓ Ez da bisita gidatua. Nahi duzun denboran izan zaitezke barnean.
- ✓ Sarrera: 12 libera, 300 pta.

Urdazubiko Ikarburu hai-

Euskal Herria haitzuloen garapenerako pribilegiatua da. Hamar mila zulo ikertu eta topografiatu dira orain arte

tzuloa: Haitzulo honetan, historiaurreko aztarna ugari topatu da. Zuk zeuk, gidariaren laguntza eta argiztatutako pasabide batean barrena, ur tantek, milaka urtetan zehar zulatu eta sortu duten edertasuna topatu ahal izango duzu, berriro eguzki argira irten aitzin.

- ✓ Goizeko 10etatik arratsaldeko 7ak arte.
- ✓ 20 minutuko iraupena.
- ✓ Sarrera: helduak 550 pta., haurrak 300 pta.

Isturitz eta Otsozelaiaiko haitzuloak: Nafarroa Behereko lurretan, Isturitz eta Donamartiri herrisen arteko Gaztelu mendiaren hegiatan, bata bestearen gainean dauden eta mendia alderik-alde zeharkatzen duten bi haitzulo ezberdin dira. Biak Arberoa ibaiak zulatu eta landuak. Lehenean, goian dagoena, labar pinturak eta bertan

bizi izan zen gizakiaren aztarna arkeologikoak dira batez ere nabarmentzekoak. Behekoan, aldiz, labar pintura eta grabatuez gain, estalaktita, estalagmita eta beste konkrezio bitxi ugari jositako aretoak dira aipatzekoak. Tunel artifizial batean behera, bi haitzuloak el-

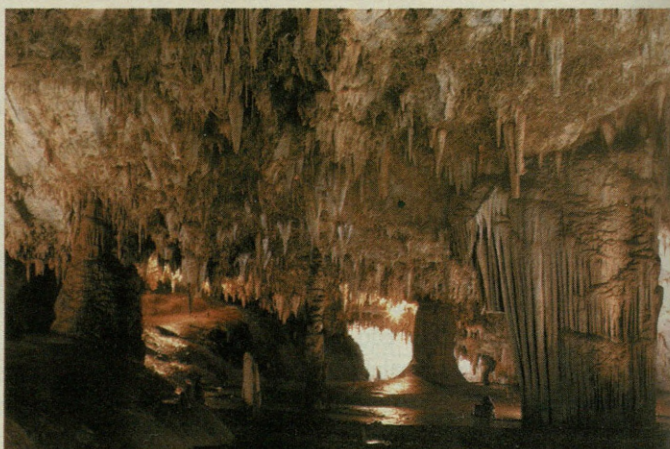
kartu eta itzuli bikaina osatu ahal izango dugu. Museo txiki bat ere badu.

- ✓ Irekita martxoaren 15etik azaroaren 15 arte, 10:00etatik 12:00tara eta 14:00etatik 18:00etara.
- ✓ 40 minutuko iraupena.
- ✓ Sarrera: 30 libera, 750 pta. Tf: 59 29 64 72

Pozalagua haitzuloa: Enkarterrietako Karrantzatik hurbil, Venta Laperrako haitzulo eta Karlistaren torka sima ospetsuen alboan dago Pozalagua. Aldameneko harrobi baten usiaketa zela medio aurkitua, behar egin zen munduan zehar ospetsu Pozalagua, duen edertasuna eta batez ere, besteetan hain ohikoak ez diren estalaktita eszentriko edo espeken kopuru itzelagatik.

- ✓ Goizeko 10:00etatik 17:00ak arte dago irekita, astelehenetan ezik.
- ✓ 40 minutuko iraupena.
- ✓ Sarrera: 500 pta. Tf: 94 680 60 12 (Pozalagua), 94 680 80 04 (Karrantzako turismo informazioa).

Santimamiñeko haitzuloa: Kortezubiko Ereñozahar mendiaren magalean dago Santimamiñe. Edertasun handiko

Isturitz eta Otsozelaiaiko haitzuloak bat egiten dute tunelari esker.

GALDONA KANPINA

*Erretergi - Jatetxea
Galdona Baserria*

Tel.: 943 60 35 09 • MUTRIKU (Gipuzkoa)

ARTIKUTZAN EKO-TURISMOA

- Hainbat ibilbide gidatu, eguraldia kontuan izanik.
- Artikutzako natura eta bazter bereziak ezagutu nahi dituenarentzat dira.
- Asteartea, ostegunetan eta larunbatetan, Uztaila - Abuztuan - Irailan.
- 9:00etan Irteera autobusez barrutiraino, eta itzulera 18:00etan.
- Taldeak, gutxienez 16koak, eta gehienez 28ekoak behar dira izan.

INFORMAZIOA ETA ERRESERBAK
Igeldo Pasealekua, 25
Informazioa (09etatik 19etara)
Tel. 943 31 02 68 / 943 31 12 93
Faxa: 943 21 40 90
20008 Donostia - San Sebastián

konkrezioak falta ez izan arren, bisonteen labar pinturengatik da ospetsua. Baina, azken urteotan bititak direla-eta, kalte ugari jasan du, Bizkaiko Foru Aldundiak behin-behineko itxiera agintzeraino. Azterketa sakon batean erabakiko da irekiko den edota zer nolako neurriak hartuko diren.

Haueaz gain, baditugu etxetik gertu ezkatzen duten aberastasunagatik ospetsu diren beste zenbait haitzulo ere. Baina lur azpiko egurats bereziak milaka urtez gorde duena betirako galtzea ez bada nahi, sarterik ez da izango. Hala nola, Ekain —egin asmo duten erreplikari esker, pinturak guztion eskura izango dira—, Altzerri, Landarbaso, Venta Laperre, eta abar. Aipatzekoak dira ere, Arabako lurretan, naturak ez baina gizakiaren eskuak indusitako zenbait haitzulo artifizial. Behinola, bizilekutzat nahiz hilobi-zulo moduan erabili izan zituztenak, esaterako: Laño, Faidu eta Markinizekoak.

Espeleologia

Aipatu haitzuloak, ez genituzkeen ezagutuko espeleologoei esker izan ez balitz. Eurak dira, haitzulora sartu gaitezen ahalbidetu dutenak. Espeleologia, beraz, leizezuloen ikerketaz arduratzen den jakintza-gaia da. Bertan biltzen dira zientzia eta teknikaren zenbait adar. Espeleologiak, era berean, hiru lan arlo nagusi biltzen ditu: espeleologia fisikoa, ingurune fisikoa aztertzeaz arduratzen dena; bioespeleologia, haitzuloetako fauna aztertzen duena eta antropologia, gizakiaren iraganaren aztarnak aztertzen dituen.

Zailena egiteko prest zarenez, alboko taulan, espeleologoen laguntzarekin soilik ezaugu ditzakezun, Euskal Herriko 20 barrunberik handienak azaltzen dizkizugu ●

◆ ASIER AGIRRESAROB

EUSKAL HERRIKO BARRUNBERIK HANDIENAK

Desnibelik handienak

1. Budogia leizea BU-56. Larra. Na.	-1.408 m.
2. San Martingo Harria leizea. Larra.	-1.342 m.
3. BT6-Soudet ibaia leizea. Larra. Zu.	-1.166 m.
4. An-8 leizea. Larra. Na.	-801 m.
5. Lonne Peyret leizea. Larra. Zu.	-774 m.
6. Bourruget B3 leizea. Larra. Zu.	-745 m.
7. Couey Lodge leizea. Larra. Zu.	-733 m.
8. Arphidia Sistema. Larra. Zu.	-712 m.
9. Anielarra Sistema. Larra. Na.	-711 m.
10. Ormazarreta 2. Aralar. Gi.	-576 m.
11. Beia Lezia. Urkulu. Be.	-569 m.
12. Caballos-Valle Sistema-Karrantza. Bi.	-542 m.
13. Gazteluko urzoloa. Aitzgorri. Gi.	-522 m.
14. M-413 - Z.ibaia leizea. Larra. Na.	-520 m.
15. Ukerdi ibaia leizea. Larra. Na.	-512 m.
16. Gouffre Aphanize. Arbaillak. Zu.	-504 m.
17. Maikutxa 3 leizea. Izarraitz. Gi.	-488 m.
18. Jornos 2 leizea. Karrantza. Bi.	-483 m.
19. Azalegiko lezia. Arbaillak. Zu.	-472 m.
20. FR-3 leizea. Larra. Na.	-455 m.

Luzerarik handienak

1. Caballos-Valle Sistema-Karrantza. Bi.	60.000 m.
2. San Martingo Harria leizea. Na.	52.700 m.
3. SI-44 Salvada M. Leizea. Ar.	42.000 m.
4. Kakueta Sistema Larra. Zu.	23.000 m.
5. Arphidia Sistema. Larra. Zu.	21.570 m.
6. Lonne Peyret leizea. Larra. Zu.	17.000 m.
7. Budogia BU-56 leizea. Larra. Na.	15.000 m.
8. Gesaltza-Arrikutz. Aitzgorri. Gi.	14.000 m.
9. Goba Aundi. Orduña. Ar.	13.038 m.
10. Mairulegorreta. Gorbea. Ar.	12.340 m.
11. Anielarra Sistema. Larra. Na.	11.300 m.
12. Otsabide. Gorbea. Bi.	11.000 m.
13. Beia Lezia. Urkulu. Be.	9.450 m.
14. Bourruget leizea B3. Larra. Zu.	9.010 m.
15. Couey Lodge leizea. Larra. Zu.	8.200 m.
16. Errekaseku sistema. Gorbea. Ar.	8.000 m.
17. Ukerdi ibaia leizea. Larra. Na.	7.500 m.
18. Ormazarreta 2 leizea. Aralar. Gi.	6.700 m.
19. BT6-Soudet ibaia leizea. Larra. Zu.	6.700 m.
20. Altzurükü ibaia leizea. Arbaillak. Zu.	6.000 m.

Zumaia, bertan aukera

Ez ahaztu data hauek:
Ekainaren 28tik aurrera, San Pedro Jaiak

Uztaila:

- 2an: TAKOLO, PIRRITX eta PORROTX
- 3an: VISION talde kubatarra
- 4ean: III. Ardi Txakur Txapelketa
- SAHATSAREN euskal dantzak
- 11arte: Euskal Ohiturazko Jantzien erakusketa
- 17an: ZUMAIKO XII. ARTE ERAKUSKETA
- 31ean: TIRRI TARRAREN "Kass & Kass"

Abuztua:

- 1-11: XV. Nazioarteko Musika Jaialdia
- 7an: Berbena Berezia
- 12an: EUSKAL JAIK
- 15ean: HANKAGORRI taldeak "MukiKrossa"
- 21ean: JOXE RIPAUREN kontzertua
- 22an: XIV. Traineru Estopada

Eta gehiago.....

<http://www.paisvasco.com/zumaia>

Zumaiako Udala
Udal Kultur Batzordea

Azken aldi honetan bidaia antolatu eta zehaztuen joera gailendu da gure ohituretan. Abenturak, beraz, gero eta leku gutxiago aurkitzen du munduan zehar burutzen diren txangoetan. Dena den, bada oraindik bidaiari multzo eder bat opor antolatuei aurre egiten diena. Bere kabuz munduan barrena ibiltzen dena. Deskubritzea gustokoa duena.

BIDAIATZEKO GIDAK: MUNDUA GERTURATZEKO

Herrialde ezezagunetara abiatu baino lehen, nolabaiteko dokumentazioa ezinbestekoa zaie abenturazaleei. Informazio hau eskuratzeko hamaika argitaletxek gida bilduma anitz bat kaleratu du. Paperezko gida hauek txangoa antolatzeko erraztasunak emateaz gain, bidaiari bertan nondik norakoa zehazteko baliogarriak izango dira.

Nola aukeratu gida bat nahiko buruhauste izan daiteke eskarmentu gutxiko bidaiari batentzat, aukera oso anitza baita. Agian, kontuan izan behar dugun aurreneko ezagarrria pisua da. Munduari bira ematea, erabat astuna den liburu batekin, ez da batere eroso.

Giden apalategia

Hizkuntza: Lehenengo eta behin esan behar dugu ez duzula gidarik euskaraz topatuko, ez bada Euskal Herriko naturagune hurbila, eta eremu honetan ere salbuespena izango da. Gidarik hoberenak frantsesez eta ingeleraz daude, nahiz eta gaztelaniaz ere aurki daitezkeen bakan batzuk.

Eremuak: Aukera anitza izan arren, ez dituzu munduko herri guztiak gidetan aurkituko. Jakina, Europa eta Ipar Amerika izango dira topatzeko errazenenak. Afrikak, berriz, ez du gidetan leku askorik. Mediterraneo aldean kokatzen diren herri afrikarrak eta Kenia salbuespenak dira. Afrikako erdialdeari buruz, aitzitik, oso

informazio gutxi dago. Afrikarekin batera, Hego Amerika izan daiteke bigarren kaltetua apalategi hauetan. Harrigarria bada ere, Hego Amerikako herrialde guztiek ez dute gidarik.

Egitura: Bi eredu aurki daitezke. Batetik, informazio idatzi ugari eta zehatza eskaintzen dutenak; eta bestetik, idazkiak argazki, mapa eta infogramaz apainduak dituztenak.

eta ematen diren datuei buruzko iruzkinak oso atseginak dira. Bidaiariaren identifikazioa biltzen dute bidai xume eta merkeak eskainiz. Ez dira oso lodiak, egileek beren aukeraketa ematen baitute. Haien estiloarekin bat eginez gero, bidaiatzeko lagun bilakatuko dira. Hauetako asko gaztelaniaz argitaratu dira, baina kontuz imitazioekin. Bada *La guía del*

dira. Informazio aldetik, merkatuan aurki daitezkeen biribilena. Azken urteotan gaztelaniaz ere aurki daiteke hainbat herrialde. Hala ere, gida hauek duten ezaugarriak nabarmenena informazioaren eguneratzea da. Urtero edo bi urtetik behin gidak berrargitaratzen dituzte datu guztiak gainbegiraturaz. Jokaera hau txalagarria da, galtzeko aukera gutxi ematen baitu. Gaztelaniazko bertsioak, ordea, ez dituzte berritzen jatorrizkoaren abiadan. Frantsesezko moldaketa ere nahiko hedatua dagoen arren, ingeleraz idatzita dagoena aholkatuko genuke, liburudendetan dauden fidagarrienak baitira. Ildo beretik, EEBBetako *Moon Travel Handbooks* izeneko gidak argitaratu dira. Zorrotzak eta osoak, hauek ere kalitate handikoak.

Zehatza: *Sin Fronteras/The Rough Guide*: Apalategira heldu berria da eta nahiko ospe bereganatu du. Oraindik ez du herrialde askorik kaleratu, baina daudenak xehetasunez aztertutakoak dira. Kalifornia, Vietnán, Israel, Dublin, Lisboa... ditugu bilduma honen zenbait titulu. Bilduma honen sorburua Londresen dago.

Kulturala: *Touring Club Anaya*: Jatorriz italiarrak, Anaya argitaletxeak gaztelaniazko bertsioa salmentan jarri du. Honek historia, kultura eta hainbat datu entziklopediko ematen du. Herrialde berriak ezagutzeko eta kulturen ezagarrak ulertzeko oso apro-

ALBERTO ELOSCHI

Gisa guztietako gidak topa daitezke liburudendetako apalategietan.

Lehenengoei akatsik gabeko datuak eskatuko genizkieke eta bigarreniei, berriz, ikusgarriak izatea. Sarritan, alde ikusgarria jorratzen dutenek informazio gutxiago eskaintzen dute, baina askoz ere atseginagoak dira.

Giden gida

Hauek dira sailkatu ditugun gidak: **Erabilgarriena:** *Le Guide du Routard*: Frantziar burutzen diren gida hauek ditugu maitatuena. Bere baitan abentura kutsua gordetzen dute

Trotamundos izeneko bilduma bat zer ikusirik ez duena jatorrizkoarekin. Gainera azalean ere antzeko irudi bat adierazten da, mundua bizkarrean daraman ibiltaria, hain zuzen. Gaztelaniazko bertsioa aukeratu baino lehen garrantzitsua da benetakoa den egiaztatzea. Denboraren poderioz gida hauek hasierako xarma galdu dutela aitortu behar da.

Biribilena: *Lonely Planet*: Australian burutzen diren gida hauek oso zehatzak eta osoak

sak dira. Argazki asko dauzka.

Ikusgarriak: *Acento, El Pais eta Aguilar:* Hiru gida hauek argazkiak, mapak eta infogramak tartekatzen dituzte informazioaren barnean. Honela, bidaiariak begiradaren bitartez hainbat informazio eskuratuko du. Aipagarriak dira eskaintzen diren hiri barruko ibilaldiak. Mapak garrantzi handikoak dira.

Antolatzailea: *Everest:* Gida hauek ez dira oso egokiak bidaian eramateko; prestakuntza garaian dira baliogarriak. Kanpora irtendakoa ez dute erraztasunik ematen. Gehien bat munduko hiririk nabarmenenak dituzte ikusmiran.

Aukeraketa honez gain, bada gida gehiago ere. Dena den, bidaiatzeko tankeraren arabera, norberak jakin behar du zer nolako gida aukeratu.

Aldizkariak

Gida liburuak ez dira bakarrik bidaiaren informazioaren arloan, kioskoa gainezka baitago bidaiatzera gonbidatzen gaituzten aldizkariak. Gainera, aldizkari hauen azken joera datu praktikoak eskaintzean datza. Hau da, artikuluarri orri praktikoak gehituz, gida txiki erabilgarri bat sortzen dute. Gehienetan, argazki-lana oso zaindua da. Hona hemen gure aukeraketa:

Altair: Udaberri honetan bigarren etapari eman dio hasiera eta hiruhilabeteakari bilakatu da. Gainera, hemendik aurrera monografikoak izango dira. Aurreneko zenbakiak Peru izan du gai bakarra. Honela, herri bati buruzko ia 200 orri jartzen dituzte eskura. Hainbat gida liburu baino interesgarriagoa, zalantzarik gabe.

Siete Leguas: «El Mundo» egunkariak bidaia aldizkari bat plazaratu berri du. Sei hilabeteakari da eta merkatuan bigarren zenbakia topa daiteke. Gai anitz eta sinadura ezagunez josita dago.

Península: Estatu espainiarra eta Portugal ezagutzeko hilaletkaria da. Testu landuak eta irudi erakargarriak dauzka.

El mundo de los Pirineos: Eremita honi buruzko bihilabeteakari, gida praktikoak zaintzen dituena, mendilerro honetan zehar ibiltzeko ezinbes-

Bilbon sortu zen Euskal Herrian dagoen argitaletxerik garrantzitsuenetakoa: Sua. Argitaletxe honen bildumak mendi gidak, ibilaldiak, bizikleta bideak eta topogidak eskaintzen ditu, besteak beste. Euskal Herriko mendiak, Pirinioak eta Penintsulako mendikateak dira

tzeko sortu diren gida liburuak aipatu nahi ditugu, hau da, el-karrizketa bizteko erabil daitezkeen gidak. Badira bi argitaletxe nabarmen: Sua eta Anaya.

Suaren bildumak hogeita bat hizkuntza eskaintzen du, munduko herrialde hurrenetako hizkuntzak ere azaltzen direlarik: thai, palestinoa, hindi, indonesioa... esate baterako. Anayak berri, titulu gutxiago plazaratu du: italiara, alemaniera, portugesa eta ingelera, besteak beste.

Gida hauekin ezin da hizkuntza goitik behera ikasi, baina hainbat erraztasun ematen dute bertokoekin harremanetan jartzeko. Kolono edo turisten hizkuntza baino lehen, bertoko berbak erabiltzea askoz ekologikoagoa da. Gomendagarriak dira biak ere ●

◆ IMANOL AGIRRE

Gidarik biribilena Lonely Planet da, baina herrialdeko kultura ezagutzeko Touring Club Anaya da aproposena

tekoa. Frantsesez, eremu berberari buruz, «Pyrénées Magazine» argitaratzen da. Aldizkari bien artean ez dago loturarik.

Naturguneko bideak

Natura eta mendiko bideak ezagutzeko hamaika gida aurki daiteke. Orain dela hamar urte

bilduma honen helbururik nabarmenenak. Sua argitaletxearen bitartez hurbil dagoen natura goza dezakegu, bidea galdu barik.

Harremanetarako gidak

Bidaiatzeko kontuan hartu beharreko giden errepaso hau amaitzeko, hizkuntzak erabil-

Aia-ko Udala
(Gipuzkoa)

ITURRARANGO HARRERA ETXEA ETA MUSEOA

Ordutegia:

Urtean zehar, larunbata, igande eta jai egunetan.

Goizez: 10etatik 14etara.

Uztaila, Abuztua, Iraila egunero astelehena ezezik.

Goizez: 10etatik 14etara.

Arratsalde: 16,30tik 18,30etara

Telefona: 943 83 53 89

Honen inguruan JARDIN BOTANIKOA eta ERLATEGI DIDAKTIKOA ere ikus daitezke

PAGOETAKO PARKEAN
ZE HAR IBILALDI GIDATUAK
EGITEKO AUKERA

AGORREGIKO BURDINOLA ETA ERROTAK

Ikusialde gidatuak erakusketa praktikoei:

Urtean zehar: Igande eta jai egunetan.

Goizez: 10etatik 14etara

Uztaila eta Irailan: ostiral,

larunbata eta igande

Goizez: 10etatik 14etara

Abuztuan: egunero astelehena ezezik.

Goizez: 10etatik 14etara

ARRETA KULTUR-TALDEA • GARBIÑE-TEL.: 943 13 44 35 / MILA-TEL.: 943 83 59 45

Zer iruditzen zaizue Euskal Herriko itsas faro guztiak lau egunetan ezagutzea bizikletaz egindako txango batean? Ba horixe proposatzen zaizue erreportaje honetan uda honetarako, lau egunetan gure hamahiru faroak ezagutzea. Txangoak dituen 220 kilometroak egiteko egun gehiago ere har daitezke lasaiago ibiltzearren.

FAROS FARO BIZIKLETAN

Faroek erakargarritasun berezia izan dute beti niregan. Milia askotara dauden itsasontzien itsumutirik dira, neguko gau txarretan bidea markatzen duten argiak, itsas gizonen bizitza asko salbatu dituzte. Gainera eraikuntza gisa ere badute interesa. Niretzat behintzat. Dotoreak, airosoak dira, gehienak XIX. mende bukaerakoak, puntu estrategikoetan kokatuak daude, tontorretan, itsas balkoietan beti, farozain bakartien bizilekuak dira askotan (gero eta gutxiagotan, automatizatzen ari baitira). Motibo hauengatik eta Eskozian zehar bizikletaz egindako bidai luze baten ondorengo forma aprobetxatuz animatu nintzen Euskal Herriko faro guztiak bizikletaz ezagutzera.

Bi abiapuntu daude gure kasuan, mendeabaitetik ekialdera edo alderantziz. Miarrizetik abiatzea erabaki nuen, bertara inguratzeko erosoagoa zitzaidalako, trenetaz Iruneraino eta ondoren txirinduz Miarrizeko faroraino, nire ibilbideko lehena. 1831ko faro hau bisita daiteke eta gainera farozaina gida turistiko bilakatu da. Oso ondo kontserbatuta dago. Hori gutxi bada, jaiak ospatzen ditu abuztuaren erdialdean: sardin jatea, su artifizialak, zezen suzkoa eta dantzaldia. Ez da gutxi faro batentzat.

Hurrengo faroa Sokoakoa da, baina tartean Santa Barbara tontorrean argi puntu bat ere bada. Ikusleku ederra da, Higer eta Hondarribia ikus daitezke besteak beste. Uda partean ez da harritzekoa inguru honetan

Matxitxakoko faroa Euskal Herriko garrantzitsuenak da marinelentzat.

jaiak topatzea, nik behintzat Hendaiakoak topatu nituen usketabean.

Muga pasa eta Txingudiko ikuspegi paregabea duzue Higer faro berriztatutik. Bunker itxura du faro honek eta 20 miliaraino ematen du argia. Horretarako 1.500 watio kontsumitzen ditu. Handik aurrera duzue ibilbideko lehen aldapa gogorra Jaizkibel igotzeko.

Dotoreak, airosoak dira faroak, puntu estrategikoetan kokatuak daude, farozain bakartien bizilekuak dira askotan

Mendate hau jaisten, bezperan ospatutako Donostiako txirindulari proba klasikaren pintadak agertzen dira. Pasaian lehen itsas ermita, Bonantza, eta bi faro gehiago daude: La Plata neoklasikoa eta Senekozuloa. La Platara igotzeko bidezidor bat hartu behar da tontorrean dagoelako. Behera begiraturaz ikusten da Senekozuloa, izenak dioen bezala, zulo

batean. Portutik oinez igo behar harko da, txirindulaz behintzat zaila. Pasaia Portutik kontrolatzen dituzte bi faro hauek. Bere ordezkariak azaldu zidaten faroen funtzionamendua. Mantenu eta zainketaz arduratzen dira. Bakoitzak bere arduraduna du. Tximistekin eta ekaitzekin kontu handia izan behar dute. Donostiara tarte erabat urbanoa da eta gainera

Aste Nagusia da Donostian.

Donostian bertan Santa Klara uharteko faroa dago. Inor ez da bizi bertan. Hara ezin da bizikletaz joan, ez bada txalupan sartzen behintzat. Kontxako hondartzatik ikusita konformatu behar. Ondarretatik Igeldo aldera beste aldapatxoa dago eta bide erdian faroa. Jolasparakera igo eta Donostiako badiaren postaleko irudia ikus dai-

teke. Tximistarri, Gudamendi eta Igeldo herria pasatuz Mendizorrotzeko antenara iristen zara. Ez da zerbait jan eta atsedan hartzeko toki txarra. Handik Oriola jaisteko aldapa gogorra dago, Ortaikatik sartuz. Laster zabalduko duten Zarautzetik Getarirainoko bidea izango da ibilbide osoko politenetakoa dudarik gabe. Getariko Arratoian San Anton faroa dago, itxia 1982tik, gaur egun automatizaturik. Itsas ertza jarraituz Zumaiaraino iritsi eta han beste faroa dago, espigoia- ren bukaera. Handik aurrera itsasertza utzi behar da. Aldapa txikia dago Itziar igotzeko. Debora jaitsi, hemen ere jaiak topatu nituen; Mutrikuraino joan, Ondarrun ere festak dira, Markina, Milioi auzoa eta Lekeitio, bigarren etaparen amaiera. Kilometro dexente dira eta nekatuta egotea ez da harritzekoa.

Matxitxakoko erregea

Hirugarren egunean Lekeitiotik abiatu eta ez dakit noraino iritsiko naizen, ikusiko dut egunean zehar. Urdaibai zeharkatu behar dut eta ea Gaztelugatxeraino iristen naizen. Lehendabizi Lekeitio faroa ikusi behar da noski, Santa Katalina, portutik gertu, nahiz eta buelta bat eman behar. Ipazter, Ea eta Natxituara (hemen ere jaiak) iristeko aldapak igo behar derrigorrez. Ibarrangelu eta Elantxobe datoz ondoren. Lagako hondartzan bainatzeko eta zerbait jateko tarte hartzea ez dago gaizki.

Laida, Kortezubi eta Arteaga pasatuz Gernikara ailegatzeko zara. Hemen ez dago

farorik, baina haritz ospetsu bat. Bermeo pasa eta berehala Matxitxako lurmuturra dago eta bertan beste faroa, Euskal Herriko garrantzitsuenak marinelentzat eta iparraldean dagoena.

Matxitxakoko farozainak erakutsi eta dena esplikatu zidan: oposizioak eta ikastaroak (elektronika, gas) egin behar direla farozaina izateko, bi farozain daudela, lehen Canariaseko Maspalomasen egon zela, optika aparatoak etxea bera baino garestiagoak direla, teoriar 30 miliataraino iristen dela faro honen argia 3.000 watio kontsumituz, arrantzaleekin harreman gutxi dutela, iluntzean zelula batez pizten dela faroa, Lekeitiokoa ere kontrolatzen dutela, Bilbotik Gorliz eta La Galeakoa eramaten dutela... Ondoren larogei eta piko eskailera igota argia eta aparato optikoak dauden tokiraino igo

Miarritzeko 1831ko faroa izan zen bidaiaren abiapuntua

nintzen. Pribilegiatua naiz, normalean Bilboko portuan baimena lortu behar baita.

Handik 40 minutura Gaztelugatxera iristen da bizikletaz eta San Juan ermita ez da faroa, baina bai itsasoa ikusteko toki aparta. Edo gaua pasatzeko, nire kasuan bezala. Behean bizikleta utzi eta zerbait ahaztuz

gero 231 eskailera maila jeitsi eta igo beharko dituzu, beraz, ondo pentsatu igo aurretik. Iluntzean piztu du nire lagun farozainak Matxitxako faroa marinelentzat eta niretzat.

Laugarren eta nire bidaiako azken egunean Euskal Herriko azken faroraino heltzea da helburua, La Galea. Goiz jaiki eta

Bakio eta Armintza pasa behar dira Lemoizera iristeko. Goardia zibilak eta txirrindulariak besterik ez daude inguru horretan. Gorlizera igotzean, lehen eta azken pintxazoa izan nuen. Hori ere kontuan hartu behar da bizikletan joanda. Aldapa handia dago faroraino. Euskal Herriko faro berriena da, 1990ekoa, itxura modernokoa. Plentzia, Sopela, Berango pasata La Galeara iristen da, bidaiako azken helburua, Getxoko hilerria eta golf zelaiaren ondoren. Abra osoa ikusten da, moilak, untziolak, mendiak.

Itzulera da bidai honetako komplikatuena. Getxotik Bilborako bide zuzenena debekatua dago bizikletentzat. Zentrorako autobusa hartzea ez da aukerarik txarrena. Bilbon ere jaiak, txoznak montatzen ari ziren Aste Nagusirako. Atxuriko geltokian trenak ●

◆ JOXEMI SAIZAR

Karlos ARGUÑANO HOTEL JATETXEA

★★★★★

Zarautzen,
euskal itsasaldeko
bihotzean
zuen zain gaude.

Itsas Bitxia

KA

Mendilauta, 13. • Tel: 943 13 00 00
Faxa: 943 13 34 50 • 20800 Zarautz

Oarsoaldea itsasoa eta mendia bateratzen dituen Gipuzkoako eskualdea da, berdea eta urdina tartekatzen dituen turismoa egiteko toki egokia. Pasaiaiko portuaren eta Oiartzun ibaiaren inguruan biltzen diren lau herriek (Pasaia, Lezo, Errenteria eta Oiartzun) bisitarien zatia aukera desberdinak eskaintzen dituzte.

OARSO ZAHARREAN BARRENA

Pasai Donibanetik irtengo dira zenbait bisita gidatu.

Lezoko basilika ezagutzeko parada eskaintzen da kultur ibilbideetan.

Oiartzunen, Manuel Le-kuona liburutegian, dago turismo bulegoa, eta bertatik bideratuko zaituzte ondoen eskualde hau ezagutzeko. Dena den, hemendik pista batzuk ematen saiatuko gara. Industrializazioak ez zituen bailara honetako harizti eta pagadiak desagertarazi. Orain dela gutxi arte turismoak ez du ukitu zonalde hau, Pasaia Donibane ezik. Jatetxe ezagunez betetako herri dotore hau da salbuespena. Euskal Herriko paisajea, kultura eta tradizioen aniztasunaren adierazgarri dela konturatuta, Oarsoaldea S.A. garapen agentzia turismoa sustatzen hasi da.

Naturan murgiltzeko

Aiako Harria (Arditurriko meategiarekin): Oiartzundik abiatuta, Elurretze eta Aritxulegitik, Irumugarrieta, Txurru-murru eta Errolbide mendietara igo daiteke. Atsedenera ugari dago gainera.

Jaizkibel: Lezoko herria zeharkatu ondoren, aldaia igoz

Jaizkibelera iristen da. Dorreen ibilbidea, paradorea eta Gualupe ermita bisita daitezke, mendi honen balio geologiko eta biologikoa ezagutzen den bitartean.

Listorreta-Landarbaso

gunea: Aizbitarteko kobazuloak ikus daitezke hemen, goi Paleolitiko garaikoak. Jose Miguel Barandiaran eta beste arkeologo, historiagile eta paleontologo ospetsuak ibili dira

Natura ezagutzeko txangoak, kultur ibilaldiak eta bisita gidatuak dira Oarsoaldea S.A.ren proposamenak

inguru hau aztertzen, Euskal Herrian aurkitu ziren Paleolitiko garaiko lehen leizeak.

San Markos eta Txoritokitako atsedenera: 1888ko gotorleku militarra dago bertan, oraintsu berriua. Kantauri itsasoa ikusteko behatokia. Taberna, jatetxea eta erakusketa aretoa ere baditu. Eskalada, mendia, mendiko

bizikleta eta zaldi zeharkaldia praktikatzeko toki egokia da Errenteriako txoko hau.

Kultur ibilbideak

Pasaiaiko badia: Erdigune historikoan jauregi eta etxe armarridun ugari bisita daiteke. Gipuzkoako porturik handienak marinel giro bereziz kutsatzen du herria. Santiago enparantzatik abiatuta, Bonantzako pasealekuan zehar portuaren

irudia; Errenteriako Santa Maria parrokia, Madalena baseliza eta Agustindarren komentua; eta Oiartzungo San Esteban eliza, San Juan Bataiatzailearen basilika eta Ozenzioko ermita. Euskal Herriko desberdintasun artistikoak nabari daitezke ibilbide honetan. **Ibilbide historikoa, alde zaharrak:** Errenteriako alde zaharrean udaletxea, Torrekua eta Morrontxo, Zubiaurre jauregia, Iturriza oinetxea eta abar bisita daitezke. Oiartzunen berriz, San Esteban plazako iturria, udaletxea, Iturriozko dorretxea, Makutso dorretxea, Isasea... daude bisitagai.

Historiaurreko ibilbideak: Bertako basoetan barrena sakabanaturik dauden ondare megalitikoak bisitatzea eskaintzen digu aukera honek. Abentura antzekoa izan daiteke hauen aurkikuntza.

Euskal kultura ibilbideak. Baserri, itsaso eta arrantzaren inguruko ohiturak gordetzen saiatu dira, inguruko euskalkiekin batera. Pagoarte

■ Lizarrustiko Luis Pedro Peña Santiago parketxea

Aralarko parke naturala ezagutzeko abiapuntu berria

Urteko edozein sasoitan bisitatu ohi da Aralar; maizago udaberri eta uda inguruan. Orain arte ordea, mendizale, naturzale bakoitzak bere bidaiatxo prestatu ohi zuen. Hemendik aurrera ere, noski, norberak bere bidea segitzeko aukera izango du, baina Mendiak eta Herriak enpresako Felipe Uriarte eta Ramon Agirreren ardura izango den parketxearekin gauzak zertxobait aldatuko dira.

Lizarrustiko parketxea Aralarren barneratzeko abiapuntu bihurtu nahi dute. Abiapuntu hori era askotakoa izan daiteke. Jatunentzat abiapuntu egokiena parketxeko jantokian mokadu bat jatea izango da. Gainera, Ataungo eta Goierriko produktuak dastatu ahal izango dira. Denboraz dabilzanek mendira abiatu

bezperan bertan lo egin nahiko dute, aterpetxe funtzioa ere beteko baitu. 38 literako logela du, 2 logela partikular ere bai eta beste zortziko bat.

LIZARRUSTI PARKETXEA

Aterpetxea ordea, jan eta lo egiteko baino zerbait gehiagorako izango da. Bisitariak inguruaz goza dezaten da helburua eta horretarako bitarteko anitz ja-

rriko da. Parketxean interpretazio zentrua bilduko da eta Aralarri buruzko bideo eta diaporama emanaldiak egingo dira. Aralar ezagutaraztea da helburua, baina ez Ordiziatik edo Beasaindik ikusten den Aralar (gehienean alde horretatik bisitatzen baita), Lizarrustitik beha daitekeena baizik.

Helburua gauzatzeko Mendiak eta Herriak enpresako bi kideek ikastaroak eta ibilaldi gidatuak prestatuko dituzte, bai ikastetxei begira eta baita bestelako bisitariak kontuan hartuta ere. Uztailaren 4an festa izango da Aralarko parketxe berrian, ateak irekiko baititu. Bertako giroak jendea festara erakarriko du eta festak Aralar bere osotasunean ezagutzeko irrika sortuko du mendizale eta naturzaleengan ●

arte ederretako zentroa eta euskal musika tresnen txokoa ezagutzeko aukera dago.

Bisita gidatuak

Udari begira Oarsoaldeko turismo bulegoak zenbait ekintza prestatu du. Pasai Donibane Victor Hugoren etxean bulegoa irekiko du lehen solairuan eta hirugarrenean zenbait erakusketa izango da Pasaiako badiaz. Gainera, bisita gidatuak ere izango dira:

Bateleren ibilbidea (ordu eta erdikoa): Darsena arran-

tzalea, kai komertzialak, Pasaiako untzigintza (Erdi Aroko itsasontzi eraikuntzak mantentzen dira), Real Compañía de Caracas zegoen Bizkaia auzoa, Platani, Arizabala, Miranda, Victor Hugo, Villaviciosaren etxeak... San Juan Bataiatzailearen eliza, Santa Ana ermita, Santiago plaza eta Bonantza basilika bisitatu dira. Eliza honen ondoko kaian itsasontzia hartuta, kanal makurra zeharkatu eta puntetara iritsi ondoren, San Pedro kaira itzuliko da untzia.

La Fayetteen ibilbidea (hiru ordukoa): La Fayette markesa Pasaiako kaian untziratu zen Ipar Ameriketako kolonoei bere independentzia lortzen laguntzeko eta itzuleran Frantziako iraultzaren bultzatzaileetako bat izan zen. Lurra eta itsasoa bisitatu dira ibilbide honetan: Pasaiako untzigintza, Donibane alde zahar historikoa eta San Pedro Pasaiako alde zahar historikoa.

Victor Hugoren ibilbidea (ordu erdikoa): Poeta

erromantiko frantses hau 1843ko udan Pasaian izan zen, badiaren edertasunak liluratu, bere lan batzuetan islatu zuen lilura hori, «Alpes et Pyrénées» en adibidez. Idazle honek ezagutu zuen Pasai Donibane gozatzeko prestatu da ibilbide hau.

Beraz, proposatutako ibilbideez gozatu edo informazio gehiago nahi duenak 984 49 45 21 telefono zenbakian edo 943 49 46 14 fax zenbakian lor dezake ●

◆ JOXEMI SAIJAR

ZALDIBIAKO UDALA

Udala: 943 88 03 57
Kultur Etxea: 943 16 03 38

Ñañarriren barrenetik jaioaz
 Mirandaz beste aldera ezkutatu.
 Ume, gazte, heldu, edadetu,
 klase guztitako landarak gozatu nahi ditu
 kolore guztitako loreak jantzi nahi ditu.

Guk ere, ARGIA hau,
 Beti eskura izan nahi dugu!

Larraitz Garmendia. 1999ko ekaina.

TALAI - MENDI

RESTAURANTE - KANPINA

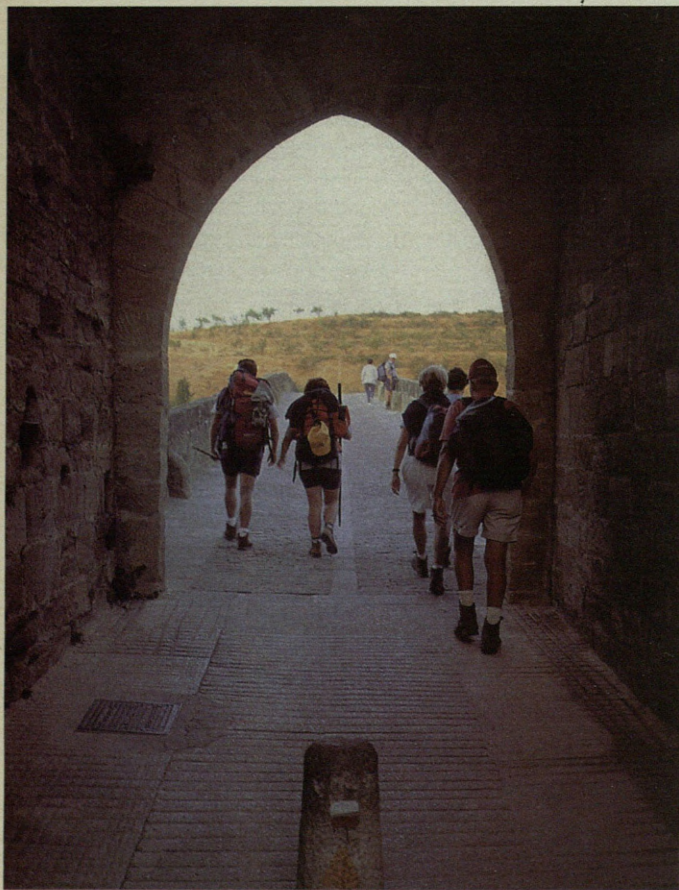
EKAINAREN 25etik IRAILAREN 10 arte IREKITA
Hondartzatik 300m.tara

Tel: 943 83 37 56 • 943 83 00 42 ZARAUTZKO SARRERAN

Uztailaren 25eko Donejakue eguna igandean egokitzen den bakoitzean Donejakue urtea izan ohi da. Aurtengo egutegiak ere horrela mugatu du besta eguna eta honen aitzakian milaka eta milaka erromesek Donejakueko bidea hartuko du. Guk nafar arrastoari jarraitu diogu.

DONEJAKUE BIDEAREN NAFAR ARRASTOARI SEGIKA

Gareseko Erromesen zubiak badu bere baitan istorio xeblebre bat.

Historiak dio Santiago apostoluaren eta bere ikasleen hilobia Konpostelan aurkitu zutenean hasi zirela Santiagorako erromesaldiak, 813 urtean. Orduan, musulmanen aurkako gurutzada gori-gorian zegoela, erresuma kristatuetako gizon eta emakumezkoak elizgizonaren hobia bisitatzen hasi omen ziren fede lurrinetan, Europako Bidea deritzona zabaltzen, gurutze seinaleak han hemenka zutituz; Donejakue bidea mugatzaz azken batean.

Pirinio bazterrean izaki Nafarroa, Europatik ernatzen ziren bideek herrialde honetan bat egiten zuten, Ostabat he-

Europatik zetozen bideek Nafarroan egiten zuten bat; Izura eta Zangoza ziren herrialde honetan sartzeko bi aukerak

rixkan sarturik Donibane-Garazitik Luzaiden barrena mendikatea zeharkatuz. Huesca aldetik ere barneratzen zen bertze erromes bidea, Somport pa-

rean, eta Zangoza inguruan hartzen zuen gero nafar norantza. Luzaidekoak eta Somportekoak bide bera osatzen zuten gero Garesen, Bianarantz abiatzeko. Horrela, ez da harritzekoa bide bazterrean utzitako arrastoen handitasuna; galtzadaren zainetan, eliza, tenplu edota ermitak dira, hala nola, aspaldiko fraideen ostatu aterpeak. 800 kilometro inguruko tarte dago Orreaga eta Galiziako Santiago artean. Nafarroakoak berez 140 kilometro inguru hartzen ditu, baina hauen arrastoa ibiltzearen oporretarako aitzakia izan bada.

Luzaidetik sartzen dena, garrantzitsuena

Luzaidetik Gareserako norantza bakarra hartu aitzinetik, Donejakue bideak Nafarroako bi sarrera dituela erran dugu arestian eta Luzaidetik sartzen dena izanen da apika bietan garrantzitsuena, erromes gehien inguratzen dituelakoz. Mugaz bertalde, Izpura eta Donibane Garaziko herriak bere horretan hartzen ditu. Izan ere, herri honen parte zaharrerako sartzea

mentu ttipi batek gogora ekartzen du aspaldi batean hemen zutitu zela Orreagako Monastegia, 1127 eta 1134 urteen artean egun dagoen tokira goldatu bazuten ere.

Orreaga izanen da akaso bidearen itzalean erromesen izpiritua gehien atxikitzen duen parajea. Hemen, orduko euskaldunek Errolan ordezkari militar frantsesa erahil zuteneko irudiak gogora ekar daitezke haritz erraldoien abarrotsean. Halaber, ederra da arras Orreagako monastegiak duen kolegiata. Antso Azkarra VII.aren gorpua bertan dago hilobiratu; bi metroko gizontzarra, mozarabiarrei berak egin zien Navas de Tolosako gudan aurre, euskaldunon babesean. Garaipen hori izan zen gero Nafarroako armariaren giltzarria: kateak gurutzaturik ikurriñarako eta erdian diamante esmeralda. Honen bi adierazgarri ere ikus daitezke erregearen zerraldoaren alboan.

Urratsez urrats, Auritz eta Auritzberriko herriak lotuko dira bidera. Karrika nagusiko herri bi; teiltatu zorrotzeko etxeak dituzte elurretik babesteko. Aurrerago, Meskiritzeko mendateak lerrokatzen du erromesaren pausoa eta Lintzoain igaro ondoren Erro bailara agertzen zaio begietara. Zilbeti, Zubiri, Esteribarko bailara eta Larrosoa hartzten ditu gero. Zuriain, Itzotz eta Zabaldika herriak daude beranduago, Arreraino. Hemen dik, Atarrabia lehendabiziko eta Burlata bigarrenik, Iruñeko

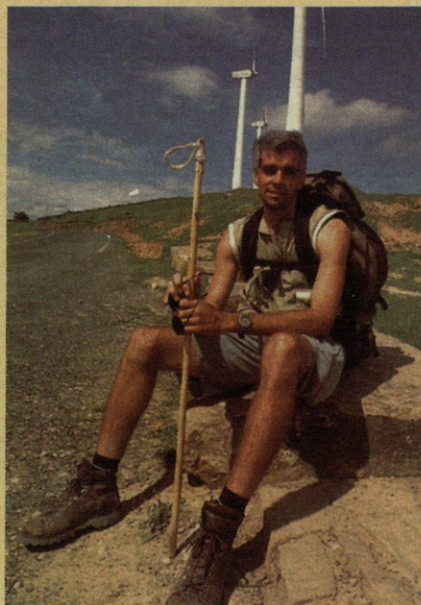

■ XX. mende bukaerako erromesaren profila

Gizonezkoa, kaleumea eta gaztea

Gero eta gehiago dira Santiagora doazen bisitariak. 1987 urtean 3.000 erromes inguratu bazituen apostuluaren hilobiak berera, 1993 urtean 100.000 ibiltarik hartu zuen norantza hori. Ordukoan ere uztailearen 25a igandean egokitu zen eta 4 milioi pertsona gehiago hurbildu ziren bertaraino, autoz nagusiki. Iaz 25.000 oinezko erromes izan ziren Santiagora heldu zirenak. Nafarroan barrena ibili zirenak aldez, 15.000 gizon-emakume.

Aurtengoa, Santiago eguna berriz ere domeka izateagatik, Donejakue urtea da, eta aurreko kopuru guztiak gaingidituko dituela diote. Alta, zergatik? Zertarako bideari eutsi, hanka zolak larrutuz, baben oinazeaz aitzina egin? Erromesen aholkuetan nagusienak horrelaxe dio alegia:

hanka zolak larrutzeko beldurrik ez izateko, eta horrexegatik zapata oinetako erosoak eramateko, hanka ederki ahokatzearren.

10.000 lagunei eginiko galdetegian, 3.158 erromesek arrazoi izpiritualak aipatzen dituzte bidaia egiteko. Erlijioak bultzatuta, halaber, 2.967 pertsona abiatu ziren Santiagora. Kultura ezagutzeagatik izan zen 2.957 erromesen erantzuna eta kirola dela kausa, berriz, 1.897 ibiltariarena.

Halaber, guztien batez bertzekoan oinarrituriko profila ere badu Donejakue bideko erromesak. Hartara, gizonezkoa da, kaleumea eta 30 urte baino guttiago omen ditu. Egunekeo, gainera, 21 kilometro ibiltzen omen ditu, atsedena hartu aitzinetik ●

hirian barnetaratuko da Magdalenako zubiaren laguntzaz. Noski, hiria bera garrantzitsua izan zen Donejakue biderako eta aunitz dira testigantzak. Katedrala hor dago adibidez, kasiko-kaskoan. Arte gotikoaren adibide, 1994 urtean berriro zutenetik, edifizioaren larrua argitsuago ageri da eta margoetan jantzirik eskaintzen ditu bere pareta eta zokoak.

Zizur Txikia inguratzen zaio jada hiri zurrunbilotik kanpo eta Erreniegako mendiaren bizkarretan jarraitzen du. Uter-

ga, Muruzabal eta Obanosen barrena, azkenekoz, Gareseko atariraino hurbiltzen da bidea. Somportetik sartu direnak izanen ditu ziurrenik bertan zain.

Yesa aintziratik barrena

Espainia aldetik agertzen da bigarren muturra, Somportetik datorren bidea. Yesa aintziraren bazterretatik Euskal Herriraten da. Ez bideari lotuta baina eskura ditu ibiltariak, hala nahi izanez gero, Leireko Monastegia eta Xabier Gaztelua. Lehendabizikoa, oraindik

ere zutik dirauen oinarritzko eliz erromanikoa ikus liteke. Berari erantsi zaizkio gero berte zatiak, egun agertzen duen itxura lortzeraino. Sineskerak dio monastegi honetan Birila abadeak 300 urte eman zituela txori baten xuxurlatzea aditzen, konturatu gabe. Horrexegatik egin zuten saindu abadea, hilezkortasunaren misterioa ulertutakoan. Xabierren sorlekua izandako gazteluarekin egingo dugu topo ondoren. Gaztelu orok beharrezko dituen dorre eta harresiak baditu ho-

nek ere.

Jarraian topatzen da Zangoza. Herri hau ibiltarien joan-etorriaren ondorioz eraikitakoa da. Ederrak dira erromesek eraikitako elizak. Aipatzekoa gertatzen da derrigor, Santa Maria parroikia. Izugarriak ditu aurrealdea eta hiruko abside erromanikoa; goiti egiten duen dorrea aldez gotikoa da. Halaber, azpimarratzekoak dira Santiago eta Salvador elizak, hala nola, Asisko Frantziskoren santutegia. Aibarreko gaina igaro ondoren, egun hu-

ERROTA - EL MOLINO KANPINA

- Hesiz mugatutako partzelak saneamenduz hornituak.
- Argi-indarra eta ur edargarria.
- Ur beroko zerbitzu zabalak.
- Bungalowak alkilerrean.
- Literak dituzten gelak taldeentzat.
- Supermerkatua. Taberna, jatetxea, self-service.
- Igerilekuak. Squasha. Minigolf.
- Haur parkea. Gazteentzako gela.
- Familia nahiz taldeentzat literadun gelak.

Tel.: 948 34 06 04 - Faxa: 948 34 00 82 • 31150 MENDIGORRIA (Nafarroa)

karabanak
tolosa

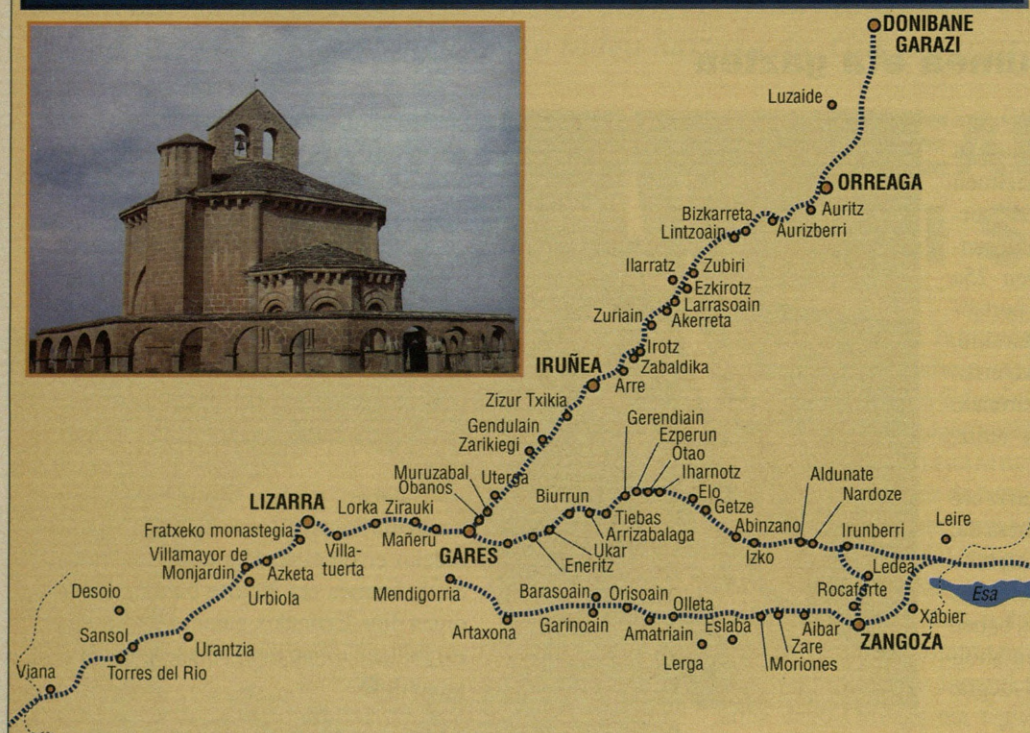
- Autokarabanak
- Karabanak
- Erremolkeak

FURGONETEN ERALDAKETAREN TAILERRA

• LAN BEREZIAK •

Aldaba-Haundi, z/g • 20400 TOLOSA
Tel: 943 65 50 85 • Faxa: 943 65 50 86

DONEJAKUE BIDEA NAFARROATIK

tsik dagoen Olatz, Izko, Abintzano eta Ibargoitiko Gatzagak bereganatzen ditu bideak berera. Elo, Otano, Tiebas, Olkutz eta Eneritz dira hurrengoak bide katean. Alta, puntu honetan ibiltariak ezinbertzekoa du geldialdia, Eunateko Santa Maria bertan baitago. Erromesen tradizioak dio eguzkia jalgitzen edota gordezten ari denean iritsi behar dela Eunate; ahal izanez gero, gainera, bakarrik, monastegia bera dagoen bezalatsu, zelai zabalean, solte. Robo ibaiaren marmarrak jaszen omen du soilik. Hartara, ahalik eta ixilen gerturatu behar zaio.

Egia erran, Eunateren izaeraz ezer gutti dakigu, batzuentzat ospitalea zena, bertze batzuentzat hileta eliza zen. Alta, zortzi aldeko gangagatik eta atarian duen arkuteriagatik harribitxia da Donejaku bidearen bazterretan jalgitzen diren tenpluen artean.

Eta poliki, erromesen arnas erritmoan, Obanos agertzen da gero, berriz ere Gareseko karriketan sartzeko. Hemen,

itxaroten egonen dira zenbaitzuk, Ostabat ingurutik etorritakoak, Luzaidetik, Orreagatik, elkarrekin Bianarantz abiatzeko; Euskal Herriari hemen adio, Santiagorako lorratzetan.

Gares, elkargune

Aspaldikoek zioten, eta hori dela kausa paratu zioten izena, Finesterren zuela lurrak bere akabera, Atlantiko itsasoaren beldur nonbait. Jomuga hori izanik, Donejakueren bi-

berte eliz parrokia goratzen da. Eraikinaren barnealdean, halaber, Santiago Beltza atxikitzen duen irudia dute erromes orori erakusteko.

Agerian paratu beharreko bigarren xebeberia ere badu Gares. Horrela, San Pedroko elizan gorderik dagoen Puy Amabirjinaren irudia Txoriaren Amabirjina moduan ere ezaguna da. Nonbait, 1834 urterarte Erromesen zubiaren puntu gorenean kapera bat egon

Garesen elkartzen dira Nafarroatik igarotzen diren bi bideak; Biana da berriz, Santiagoko Bideari agurra ematen diona

deek bat egiten dute, erran moduan, Garesen. Horrela, sei begiko zubi erromatarak, Erromesen zubiak alegia, barnerratzen ditu herrirat ibiltarien pausoak. Gainera, Santiagorako bide ertzean alboratu diren herri gehientsuenen modura, Karrika Nagusia zabaltzen zaie esker onez hemen ere. Eta berriz ere, Santiagoren izenean,

zen zut; bertan ukaiten zuten Puy Amabirjina. Bada, egunero agertzen omen zen txori bat emakumezko irudiaren aurpegia garbitzera, Arga ibaiaren ura xede honetarako baliatuz. Are gehiago, Txoriaren Amabirjinaren kondaira hau agertzen da herriaren armarran.

Garesetik Mañerura eta hemendik Ziraukira doa bidea.

Horrela, batzutan errepide galipota bada bidearen alfonbra, bertzeetan mendi magaletan ahokaturiko bidezidorra dugu. Alabaina, galtzadaren arrastorik ere badago, Ziraukin bezala Villatuertako norantzan. Antzinako gurdien orroa irudimenaren bitartez entzundakoa, Lizarra da hurfe.

Lizarrako ikurrak

1090 urtean eraikin omen zuten Lizarra, eta erromesaldien itzalean arras apaindu zuten hiria Ega ibaiaren hegaletan. Zapateria karrika, Kale Nagusia... Gehiago dira hiria zeharkatzean topatzen direnak baina bi eraikin agerian paratzea ezinbertzekoa da: San Pedro de la Rúa eta Erregeen Jaurregia, biak ere Lizarrako ikurrak baitira, ez bairik gabe. Hartara, San Pedro de la Ruari dagokionez, aipatzeakoa da bere klastro erromanikoa; lau alderdikoa baldin bazen ere, egun bik irauten dute. Felipe II.ak 1572 urtean Zalatanborreko Gaztelua lurreratzea manatu zuenean bi hegal deuseztu zituzten. Bestalde, Erregeen Gaztelua ere erromanikoa da. Alta, bera da eliz kutsukoa ez den eraikin erromaniko bakarra Nafarroan.

Lizarratik berehala dago Aiegi, Montejurra mendi entzutetsuaren magalean, eta hemen Iratxeko Monastegia. Garai batean ospitalea zegoen bertan aspaldiko erromesentzat. Aurrera segituz, Doneztebe Deio herriak hartuko du bidearen txanda eta ondoren Los Arcosek; Santzol eta Dorreak atzetik. Ondoren Torres ondoko herriak, eta hemen ere geldiunea egiteko aukera. Izan ere, Hilobi Saindua eliza bertan dago, Eunatekoaren bixkia. Erromanikoa ere, zortzi aldeakoa, baina Torresekoak ez du ataririk. Herri barrenean dago eta ondorioz ez dago bakarrik eta ixilik etortzea beharrezkoa dela dioen erritorik.

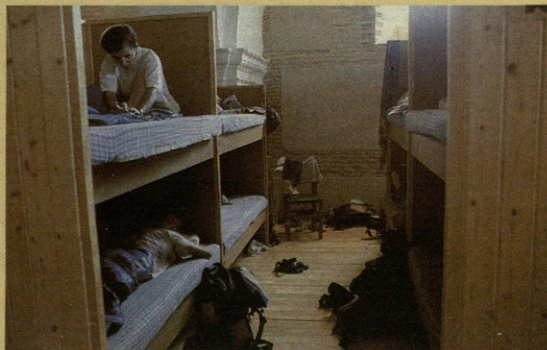

■ Santiagoko Bideko ostatuak

Aterpe hartzeko hamabi aukera

Nafarroako herrialdeari dagokionez, hamabi dira erromesen ostatu moduan atondu dituzten aterpeak aurtengo Donejakue Bidean; Orreagan dago aurrenekoa eta bertatik 137 kilometrotara dagoen Bianakoa azkenekoa. Tartean, Zubiri, (Orreagatik 22 kilometro-ra), Larrasoña (Zubiritik 5 kilometro-ra), Arre (Larrasoñatik 9 kilometro-ra), Iruñea (Arretik 5 kilometro-ra), Gares (Iruñetik 22 kilometro-ra), Lizarra (Garesetik 21 kilometro-ra), Los Arcos (Lizarratik 19 kilometroa) eta Torres herrian mol-

datu dituztenak topa ditzakezu. Bianatik aurrera jarraitzekotan, aukerak ere anitzak dira.

Ohe, sukalde eta bainu zerbitzua da bakoitzean eskaintzen dena eta batzuk musutruk badira ere, ohitura da sos batzuk uztea. Bertzeek berriz, 400 edota 500 pezetako (16-20 libera) ordainsaria eskatzen dute. Dena den, erromesa zarela ziurtatzen duen txartela agertzea derrigorrezkoa da aterpe hauetan lo egin ahal izateko eta txartel hori zure lehen-dabiziko ostatuan lortu dezakezu. Bidean aitzina egin ahala, ostaturaz ostatu txartel honetan zigilua paratzen dute Donejakuen barrena zure arrastoa ziurtatzeko ●

Ehun kilometro eskasetan, azkenean, Bianak agurtzen du erromesa, Nafarroa utziz. Eta bide batez, Euskal Herria. Aurretik, dena den, ibiltariak San-

ta Maria basilika ikustatzeko aukera badu, bere handitasunaz gozatzeko. Barrokoa, eredu gertatu zen antzeko eraikinetan.

Donejakuek, hortaz, herriko karrikak ferekatzen ditu, San Felices atetik eta Leizeetako Santa Maria delako base-lizatik jada uzteko. Harritzko

Zubi ttipi batetik (hori izanik bere izena), Ebro ibaiari egiten dio gain, Logroñoko bideari eusteko, Santiagorantz ●

◆ DANIEL MARTIRENA

Esaten dutena baino askoz gehiago

Gertaera historikoen gune dela esaten dute: wolframio metala hemen aurkitu zen eta bertan berretsi Lehenengo Karlistadari amaiera eman zion hitzarmena. Gainera, bertako Santo Kristo Hilzorikoaren imajina Barroko garaiaik Europan eman duen maisulanik handiena dela esaten dute eta bertan paseatzean erai-kuntza bikain eta jauregi zoragarriak miresten direla. Eta hemengo errellenu eta tostoien zapore ezitia gogoangarria dela ere esaten dute. Hori guztia egia da. Baina bertaratu gabe ez dago jabetzerik. Zatoz.

Esaten dutena da gutxienezkoa.

Arantzazutik 20 km.ra eta

Loiolatik 26ra

duzu:

Bergara.

BERGARAKO UDALA

Gidatutako bisitaldiak **doan** Aste Santuan eta udan.
Turismo Bulegoa - tf. 943- 77 91 28.

E Z P

PRINTZA

DANTZA KAOTIKOAK

Juan Antonio Urbeltzek, «Gara» egunkarian eginko elkarrizketan, besteak beste, Nafarroa Behereako dantzak aipatu ditu:

«Kaosa da nagusi Nafarroa Behereako dantzetan, baina barne-egitura bat dute, bestela ezin liteke dantzatu».

«Gaur egun dantza produktu estetiko da, baina Greziatik hasita, forma fisiko onean egoteko modua zen dantza; gazteek helduen mundura pasa ahal izateko egin beharreko iniziazio erritua zen. Horregatik dantza batzuk bortitzak dira eta pauso zailak dituzte (...) Gorputza erritua da eta erritmo horrek markatzen du beste guztia (...) Gizarte tradizionalak memoria dute ardatz, ez dokumentu idatziak. Eta ikuste-oroimena lantzen da dantzaren bidez. Hori gordetzea ere inportantea da. (...) Edozein adin eta forma fisiko duenak dantza ditzake. Guk gizarteratzeko errazena direnak aukeratu ditugu, ez guztiak. (...) Norbait Nafarroa Beherera badoa eta han dantzariak ikusten baditu, jakin dezala zer ari diren dantzatzan. (...) Garai hartan galduak zeuden bertakoen artean dantzak; ez zitzaizkion inori interesatzen. Eta gero etorri zen dantza horien berpiztea.»

UDAZKENERA ATZERATU DU KONTSEILUAK BATZARRA

Euskararen Gizarte Erakundearen Kontseiluak ekainaren hasierako zuzendaritza bileran 1999-2000 gestio plana onartu eta ekainaren 26an batzarra egiteko asmoa zuen. Zuzendaritzaren gehiengoak ordea aurrekontu zehaztuagoa egiteko iraila arteko astia hartu behar zela erabaki zuen; eta ondoren egingo da batzarra.

2 KATE: MUSIKA ETA DANTZA IKUSKIZUNA

Mikel Anestesia eta Izaskun Forkadak osaturiko talde honek joan den astean kaleratu zuen «Birziklatu» izeneko lan berria. Arrasateko Shot! estudioetan grabatu eta nahasketak Katarain estudioan egin dituzte. Kaki Arkarazo izan dute teknikari lanetan eta bere ustez «nazioartean lehiazko adinako kalitatea duen lana da».

«Birziklatu» lan honetan rock industrialia, techno, thrash eta dance music aurki daitezke.

LEKEITIOKO KALE ANTZERKIA

Euskal Herriko kale antzerki topaketarik zaharrena da eta datorren hilean 10 urte beteko ditu. Uztailaren 9, 10 eta 11n ospatuko da 10. urteurrena Lekeitioko kaleetan zehar eta Euskal Herriko nahiz kanpoko taldeek hartuko dute parte.

■ Kontseiluko batzarra atzeratu da.

EUSKALDUNON EGUNKARIA

Antzerki taldeak 16 izango dira eta emanaldiak berriz 20. Taldeen artean Basauriko Chusma taldea lehen aldiz azalduko da jendaurrean. Aurten 5 milioi pezetako aurrekontua dute antolatzaileek Lekeitioko jaialdi hau aurrera ateratzeko, datorren urtean laguntza handiagoa izatea espero dute.

INTERNET BIDEZKO POSTGRADOAK

Eusko Ikaskuntzak mugak hautsi eta masterrak Internet bidez egiteko aukera eskaini du. Ikasketak, klaseak, jarraipena eta azterketa; dena egin daiteke Internet bidez. Iaz 43 ikasle izan zituen proiektu honek eta ikasle kopurua handitu nahi badute ere mugak jarriko dituzte, ez baitute masifikaziorik nahi.

Iazkoetz gain aurten hiru master berri eskaini dituzte, Ingurugiro Zuzenbidea, Nazioarteko Merkataritza eta Europako Batasuneko Zuzenbide

ALBERTO ELOSEGI

HITZ BITAN

● Josemari Velez de Mendizabalek honakoa esan zuen Euskal Herriko kazetaritzari buruz: «Kazetaritza aldatu egin da Euskal Herrian, alde tekniko eta giza baliabideetan; sekulako jauzia egin du: lehen pribilegiatuek zeukaten idazteko aukera eta orain jarraipena ziurtatuta dago.»

● Antton Irustak ipuingintzaren inguruan «Gara» egunkarian esan zuen: «Antzerki mundutik etorritakoei nik ez diet ipuingintzan aritzeko eskubidea ukatzen, jakina, baina uste dut ipuingintza

XXVII. UDAKO EUSKAL UNIBERTSITATEA

UEUko lehendakari Mikel Aizpuru eta Iparraldeko koordinatzaile Maitane Carmentek aurten Miarritzen eta Iruñean izango diren ikastaroen berri eman dute. Miarritzen uztailaren 5etik 9ra bitarte izango dira ikastaroak eta Iruñean berriz, 19tik 30era bitarte. Indartuta dator UEU oraingoan, Nafarroako Gobernuarekin, Eusko Jaurlaritzarekin eta Donostiako udalarekin hitzarmenak lortu baititu. Aktualitateak hala eskatuta soziologia saileko ikastaroan munduan zehar izan diren bake prozesu ezberdinak aztertuko dira. Udako Euskal Unibertsitatean, ikasteaz gain antzerkiaz, musikaz eta beste zenbait ekitaldiz gozatzeko aukera izango dute Miarritze eta Iruñeara hurbiltzen direnek.

eta Ekonomia. Lehenengo bien matrikula 400.000 pezetakoa izango da, eta hirugarrenak 450.000 pezetako kostua izango du.

EUSKAL IRAKASLEEN ELKARTEA

Unibertsitateko Euskal Irakasleen Elkarteak, EIREk, jadanik aukeratu du (ekainaren 12an) estatutuak prestatuko dituen batzorde eragilea. Elkar-te hau, EHUKo, NUPeko, UEUko, Deustuko Unibertsitateko, Mondragon Unibertsitateko eta Paue-Aturriko Unibertsitateak Baionan dituen zentroetako irakasleek osatu dute, 216 kide guztira. Elkar-tearen helburuak hiru dira: Euskal Herriko unibertsitateetan euskara garatzea, irakas-kuntzan euskara normalizatzea eta euskal irakas-leen arteko komunikazioa trukatzea.

ARTEA IKASBIDE

“Artea ikasbide” programan parte hartu duten

■ “Artea Ikasbide”ko lanak Guggemheiner.

■ X. Usabiaga.

IZENAK

Xabier Usabiaga txirrindulari ohiak uda honetan ETBlean ikusi ahal izango den «Bidaide» saioan aurkezpen lanak burutuko ditu. Saio honetan munduko animaliei, lekuei eta bidaiei buruzko dokumentalak eskainiko dira.

Josemari Velez de Mendizabalek «Mende laurdenean» deitu duen artikulua bilduma eman du argitaratu. Bilduma honetan azken 25 urte hauetan politika, ekonomia, gizartea, kultura, ekologia eta beste hainbat gairen inguruan idatzitako artikulua aurki daitezke.

Juan Luis Zabalak hiru ipuinez osatutako «Harri barruko bihotz-borrokak» liburua argitaratu du. Liburu hau propio gazteen-tzat idatzitakoa da, hiru ipuinetako protagonistak gatazka politikoa hurbile-tik bizi duten hiru gazte dira.

■ J.L. Zabala.

kontatu baino gehiago moztarotatu egiten dutela.»

● «Irutxulo» aldizkariak Maria San Gili eginiko elkarrizketa batean honela esan zuen: «Udaletxean urteak daramatzan funtzionari bati ezin zaio laugarren hizkuntza eskakizuna eskatu. Sartu behar duenak, berriz, euskaraz jakin behar du.»

● Demetrio Loperena Eusko Ikaskuntzako kideak unibertsitateei buruz honela dio: «Unibertsitateak fosilizatuta daude, zaharkituak, eta Eusko Ikaskuntzak haiek ezin bete duten hutsunea bete asmo du.»

«Hernanin Entzuna» konpaktua kalean da. Ez da udako kanta izango, baina bai hernaniarrek gogokoen dituzten doinuen bilduma. Hernaniko Udalak karrikaratu du.

HERNANIN BADA ZER ENTZUNA

Primizia modura, diskoko lehen agurra ezagutzen den Txirritaren grabazio bakarrak egiten du. Bertsolaritzaren uhinetan urrezko altxorra da disko hau: grabazio originala distorsionaturik zegoen, eta behar bezalako moldaketak egin ondoren, konpaktu honetan entzun ahal izango da lehen aldiz Txirritaren egiazko ahotsa. Joxan Goikoe-txea akordeojoleak bildu ditu doinu guztiak, eta Hernaniren zantzuak marrazten dituen kronika bat osatu du.

Ohitura guztiak film historikoen antze-koak dira: garai bateko bizimodu eta parrarteak eszenaratzen dituzte. Jendea bere pertsonaiari dagokion gisa mozorrotzen da, eta gidoi bati jarraitzen dio. Eta noski, film guztiek dute soinu banda bat: txaranga, abesbatzak, banda... Kalea girotu eta herri osoa dantzan jartzeko ez da zalaparta falta izaten. «Hernanin Entzuna» diskoa

grabatzerakoan, urtean zehar soinua atreaz aritzen diren artistak izan dira protagonista. Kantu eta ohitura zaharrei arnas berria ematen dieten talde guztiak dira amateurak; Musika Banda, Azeri-dantza taldea, Incansables txaranga, toberajoleak, metalezko boskotea eta herriko lau abesbatzak: Ohitura Zaharrak, Musika eskola, Kantuz eta Eliz-Parrokikoa.

San Joan jaiak, sagar-bilketa eta sagar-dotegien inguruko ohiturak eta gabon giroko abestiak dira diskoaren ardatz. Musika kronika honek Hernaniren argazki bat erakusten digu: historian zehar baserri-giroaren eta kaletar kutsuaren artean izan den kontrastea. Behien zintzarri hotsa bezain menditarrak dira errondetako bertso doinuak eta toberaren metal kolpeak. Txistuaren aireak berriz fabriketako airea bezain hiritarrak ditugu. Eta txokolatea bezala, herriko tradizioan txertatu diren atze-

■ Azeri-dantza, San Joanetan, Hernanin.

■ Txirrita: berpiztutako ahotsa

Pablo Zubiarrain 'Hernani Ttikia' grabaketa estudioan aurkeztu zen. Herriko bertsolari kuttun honek zuzenean ezagutu zituen teknologia berriei marrazki bizidun bihurtu dituzten bertsolariak: exenplu ederra jaso zuen bertso-langintza ikasteko, Txirrita, Frantses Txikia, Saiburu eta Ttamtua maixu hartuta. Gaztetan Basarri, Uztapide eta Zepai izan zituen bertsotarako lagun, eta beranduago, berriz, Mitxelena, Lasarte, Lizaso eta Arozamenarekin jardun zuen.

IZ estudioetan, bertsolaritzaren historiako «40 printzipaletan» dagoen zinta bat jarri zioten entzuteko: ezagutzen den Txirritaren grabazio bakarra. Baina kalitatez oso da kaxkarra, zarata asko du, eta ez dira

bertsolarien ahotsak garbi bereizten. Hernani Ttikia zintak baino hobeto dauka gordea oroimenean Txirritaren ahotsa. Hargatik, berari zegokion grabazio zaharreko ahots bakoitza norena zen erabakitzea. Jarri zen adi-adi entzuten, eta bota zuen epaia: «Hemen etziok Txirritaik!». Akabo! Nola ez zegoela Txirritarik? Nor zen, bada, orduan, kantuan ari zena? Nor zen Txirritaren bertsoak plajiatzen ari zen «pikaro gaizki aziya»?

Bestalde, edizio eta produkzio ardura-dunentzat Txirritaren ahots faltsua bezain susmagarria zen grabazio zaharrean sumatzen zen publikoaren jarrera. Izan ere, gizon gaixo bat entzuten zen, saio osoa ez tulka eman zuena, baina batzuetan «ojum,

ojum!» trumoi-eztanda batean lehertzen zen arrausika, eta bestetan «iji, iji!» kexa moduko intziri fin parregarri batek alde egiten zion. Ojum eta iji horietan zegoen koxka, eta tonu pare bateko koska bazen. Horrela, soinua desitxuratzen zuena abiadura zela ohartu ziren, eta ordenagailuz grabaketaren maiztasuna erregulatatu zuten. Ojum eta ijiak orekatuta diagnostikatu ahal izan dute gizon horren eritasun maila, eta, bide batez, kantuan ari ziren bertsolarien ahotsen kalitatea. Orain, seriotasunez esan dezakegu, Txirritaren pitokeria (edo pito ahotsa) uste baina grabeagoa zela. Gertakizun honek bertsolaritzaren historian «aldaketaxo» bat ekarri du: Txirritaren mitoa akabatu du. 140 kilotik gorako gizon pusk

■ Antigoaleko argazkian Martxa jotzeko musika tresnak eskuan dituztela; duela urte batzutakoan, San Joan Errondarako prest.

rritar piezak dakarzkigu musika bandak.

Hernanik historian zehar gorde duen jite errebeldea ere ageri da kantuetan: azpi-joko eta iruzurretan aritzen da azeri-dantza kaleetan barrena, doinu bihurri baten erritmora. Eta Hernaniko Martxak kontatzen du nola bonba batek udaletxea lehertu zuen, bigarren karlistadan. Bonbardaketa haren ondoren etsi ez izanak eman zion Hernaniri «invicta» titulua.

Bertsioei dagokienez, kalean jotzen diren gisara gorde dira, oso moldaketa gutxiarekin, eta bi grabazio historiko ere biltzen ditu: Txirritaren bertsoena bata, eta Isidro Ansorenak txistuz jotako aurreko herrikoia, bestea.

Musikaz gain, konpaktuak liburuska bat dakar, eta bertan pieza bakoitzaren azalpenak ematen dituzten testu eta argazki

zaharrak datoz. Bilketa eta erreproduzio lan biribila izanik ere, beti geratzen dira gauza asko kanpoan. Izan ere, non dago festa eta tradizioaren arteko muga? Baraketako kantu «lolailo» eta diskotekero kultureak, ez al dira jada San Joanen zati? Kaldereotako kantuak, sardina-ehorzketa, futbol taldearen himnoa... ez al dira Hernaniko ohitura eta ezaugarri?

Bestalde, kronika honek doinu historiakoak gorde eta erakutsi nahi ditu, baina kronikatik errealitatera beti geratuko da mitoentzat lekua. Beraz, konpaktu hau ez da bertsio originalen zuzeneko grabazio bat, guri iritsi zaizkigun bertsioen bilketa baizik. Musika eta ohiturak moldatuz eta eraberrituz joan dira. Gaur egun ez dugu hiri eta baserri giroko kulturen arteko bereizketa garbirik egiten (toberek tekno mu-

sika ere jotzen dute orain, eta bertsolariek Tilosetako kioskoan ere egiten dituzte saioak), eta batek daki zer pieza izango diren etorkizuneko diskoek tradizional gisa gordeko dituztenak.

KANTA ETA OHITURAK. Liberalen Martxa: Bigarren gerrate karlistan gertatu zen, 1875eko irailean. Bonba batek udaletxea jo eta txikitu egin zuen. Oriamendiko trintxeretatik erortzen ziren Hernanira karlisten kainonazoak. Baina herria ez zen errenditu, eta geroztik «invicta» titulua du. Istoria hau dago Liberalen Martxaren atzean: perkusio eta erredobleek erritmo militarra markatzen dute, eta martxak tentsio gehiena hartzen duen zatietan kanoi-hotsak lehertzen dira.

Azeri-dantza: XVII. mendetik dato-

ere ahots meharrik eta neurrizgorako tronken zaletasunak karikaturizatzen zuten, gaur arte. Grabazio honek, ordea, ezaugarritzen diren datu historikoekin osatuz, beste kronika bat eraikitzen digu. 1918an Columbia disketxea Donostiara iritsi zen. Orduan ere desafioa jokatu zuten Txirritak eta Pello Errotak, eta Columbiak bien arteko norgehiagoka grabatu zuen. Disko bakoitza gorde ziren haien bertsoak, eta «Txirrita eta Asteasu» izen artistikoarekin konbentzionalizatu. Baina grabaketa karbonozko diskoan egin zen, eta sistema honek maiztasun gutxiago du izkinetan, erdialdean baino. Proba beza edonork, azkar erreboinatutako zinta batek zein pottoki tonuan garrasi egiten duen, eta ulertuko du zergatik diren Txirritak horrelako pito ahotsa. Beraz, orain argi dago 140 kilotako gizonak ahotsa

■ J. M. Lujanbio, Txirrita.

ere gorputzarekin proportzioan zuela. Erronka, berriz, ez zuten pisuaren arabera egin. Izan ere, distortsioak medio, grabazio

originalean bertsolarien ahotsak asko aldatzen dira bertso batetik bestera, eta hargatik lau bertsolariren ahotsak zirela pentsatu izan da orain arte: Txirrita, eta honen aurka ausartu zirela uste zen beste hiru. Ez daki-gu, aukera izan balu, Txirrita ez ote zen guztiekin desafioka hasiko, baina berak eta Asteasuk buruz-buru jokatu zuten txapelketa izan zela uste da orain. «Erramint(a) hortaz nago/ (i)enamoratuta!» kantatzen du Txirritak grabaketa originalean, mikrofonoaz ari dela. Ez, ordea, jakin izan balu zein traizio egingo zion! Behin maitemindu behar, eta, emakume bati sekula esan ez zizkion hitzik politenak kantatu ondoren, ez zuen nahi bezalako ordainik jaso! Ederrak izan dira, bada, egin diren bere «aipamenak, beste berrogei urtian», grabaketa hori dela medio! ●

rrren ohitura da, eta Erdi Aroko hiribildu forma gorde duten herrietan egin izan da. Garai batean Aduna, Andoain, Lekeitio eta Ustaritzen ere ezagutu zen, baina gaur arte oso herri gutxitan iraun du.

Azeri-dantza herri osoan barna izkutatetan jolastea da. Goiko plazatik hasi eta txistularien atzetik jaisten da kalejiran jendea, Hamelingo txistulariari arratoiek jarraitzen zioten bezala. «Txibu-txibulibu... txibu-txibulibu...» melodia bihurriaren tarteko isiluneetan gero eta tentsio gehiago sortzen da, jendea urduri dago, zerbaiten zain: badator zerbait, badator zerbait... Eta harrapatu gaitu azeri-dantzak! Soka berean doazen dozena bat pertsona dira, eta bakoitzak maskuri bat du eskuan. Orain arte gizonezkoak ziren azeri-dantza osatzen zutenak, baina iaz talde misto bat ere ateratu zen. Sokarekin jende multzo bat inguratu dute. Barruan harrapatuta geratu gara, eta bizkarra ongi berotu arte ez gaituzte askatuko. Musika bizitu egiten da, eta maskuri-zartak eztanda bihurtu.

Baina nola liteke azeri-dantzak beti ezustean harrapatzea? Hernaniko kaleak tranpa eta trikimailuz beteta daudelako; bi kaletara irteera duten atari asko ditu, eta karkaba edo kale estuak ere bai. Ate batetik sartu eta bestetik atera, xorro-xorro mugitzen da azeri-dantza.

Duela bi hamarkada, pertsonaia berezi bat gehitu zitaion: azeria. Azeri-larraz estalia du burua, eta maltzurkerietan aritzen da: balkoietatik irina botaz, haurrak ikaratzuz, neska gazteak dantzatzera ateraz...

■ Toberan, metalen eztabaidan, azken hitza nork botako lehian aritzen dira.

Kalean behera-kalean gora ibilbidea burutzean, hasitako plazan bukatzen da azeri-dantza. Soka eta maskuria lurrean utzita, Ansorena txistulariak konposatutako «Idiarena»-ren doinura dantzatzeko koadrila osoak. Amaieran, erredoble luze baten ostean, salto egiten dute maskuri gainera, azken traka zaratsatu batean lehertuz.

Toberak: Tobera metalen arteko eztabaida da. Burdinezko zilindro baten aurrean bi pertsona jartzen dira, eskutan metalezko bi makila hartuta. Bata kolpeka hasten da, «tin, tin...» elkarriketaren erritmoa markatzen. Astelehen goizetako ko-

mentarioen antzera, lasaia eta monotonoa da haserako galdera. Ondoren, bere laguna sartzen da, «tan-tin-tin, tan-tin-tin...», erantzuteko uzten dion tartean. Horrela, batek behar den unean egiten ditu galdera eta komentario aproposak, eta besteak usategabeko erantzunekin hausten du elkarriketaren monotonia. Bien artean inprobisatzen dute: pixkanaka-pixkanaka erritmoa bizitzen da, kolpeak indartuz doaz, eta xipoka hasitakoa eztabaida sutsu batean bukatzen dute, azkeneko hitza nork botako lehian.

Tobera eta txalapartaren tradizioa oso zaharra da, Donostia-Urumealdekoa, eta sagar-bilketari zein sagardotegiei lotuta dago. Toberajoleen kalakari tartekatzen zitzaizkion bertsozko ziriak, garrasi, irrintzi eta dantzak.

San Joan Erronda: Txirrita hasi zen Hernanin etxez etxe bertso kantari, bideko tabernei ere bixita egiten ziela. San Joan egunaren bezperan, herriko kronikaz eguneratuta zeuden lagunak konpainian irtetzen zuten. Herriko kontu zahar guztiak maxiatzen zituen bazterrik bazter, eta armonia ederrean ibiltzen ziren, Mandabururen akordeoi soinuari esker.

Ohitura onak eutsiz, gaur egun ere esku soinu eta bertsolarien laguntzaz koadrila bat ateratzen da San Joan bezperan. Txirritaren ibilbidea fidelki gordetzen dute (tabernatik tabernara) eta haren eskola gal ez dadin, apenas maisu zaharra baino goizago erretiratzen diren ●

◆ ESTITXU EIZAGIRRE

■ Joxan Goikoetxea: «Garaian garaiko aldaketak egin behar dira»

Joxan Goikoetxeak hartu du doinu guztiak bildu eta muntaia egiteko lana. Musikaria denez, ongi ezagutzen ditu pieza bakoitzaren ñabardura eta formak. Eta Hernaniko jaietan beti saltan ibili denak, ongi asmatu du nola eramane kaletik diskora kantu bakoitzaren esanahia eta xarma. Orain, bere lan biribila eskuetan duela, kezka batzuk darrabilzki buruan bueltaka:

«'Hernanin entzuna' 1999ko kronika bat da. Baina ohiturak beti izan dira oso aldakorak. Hargatik, ezin da esan hau bizitza osoan horrela izan denik. Orain, berriz, puristak esaten ari dira hau horrela dela, eta horrela izan behar duela. Errito bihurtu nahi dute. Zergatik zaio

■ P. Zubiarraín eta J. Goikoetxea.

orain hainbeste beldur tradizioa lehialki gordetzeari? Ohiturak fidelki gordearren, garaian garaiko aldaketak egin behar dira. Eta orain emakumeak badatoz, bada, izan daitezela ongi etorriak, eta bihar beste doinu bat aldatzen bada,

irizpide batzuen arabera aldatuko dela pentsatu nahi dut.

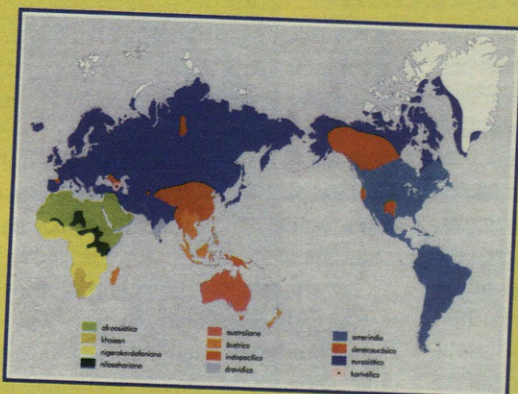
Bestalde, lan hau egin edo ez egin erabakitzerakoan izan dudana bada, zera izan da: jendeak urtean behin bakarrik entzuten duen musika grabatu behar den, edo ez. Izan ere, kanta batzuk urte osoan egun eta momentu konkretu horretan bakarrik entzuten ditugu. Eta jendearengan indar handia dute, errututa daude eta oilo-larrua jartzen digute. Diskoa grabatzerakoan, 45 aldiz entzungo nituen, eta badakit, aurtengo San Joanetan kantu hauek entzutean ez didatela gauza bera eragingo. Horrek ematen dit pena, eta orduan sortzen da galdera: hau grabatu behar da, edo ez?» ●

OINARRIZKO LIBURUTEGIA

EUSKAL ZIBILIZAZIOA

(GURE HERRIAREN SUSTRAIEN BILA)

**Euskal proiektu
nazional baterako
ezinbesteko
material bihurtu den
liburua, berriro ere,
kalean.**

HIRUGARREN ARGITALPENA

GARA

"Alfontso Mtz. Lizarduikoak idatzi duen Euskal Zibilizazioa liburuak jakin-min handia sortu du kultur giroan. Euskal Zibilizazioaren irakurketak, kitzikagarria izateaz gain, eztabaidarako aukera zabala eskaintzen du."

EGUNKARIA

"Badirudi poliki-poliki proiektu batek, Euskal Herriaren kontzeptu berri batek, burua altxatu nahi duela gure artean." (Joxe Azurmendi)

EL PAIS

"... fabulaciones de la ignorancia atrevida estimulada por el fanatismo". (Fernando Savater)

ARGIA

"Liburuak dioenez euskararen ahaideak hurbil bilatu behar dira: Akitaniar eta Iberiar Penintsulan kasu. Kaukasiar hizkuntzekin eta berberekarekin ere baditu loturak euskarak, euskara baita gakoa."

DIARIO VASCO

"Gure herria planetako lehendabiziko herri humanizatua eta Europako azken herri indigena garela dio Alfontso Mtz. Lizarduikoak, liburu deigarri eta polemikoan."

GAIK

ARGITALDARIA

*Jadanik salgai
zure liburudendan!!!*

Astia Hartuta

LIBURUAK

OBELIXEN GALERA <i>Goscinnny eta Uderzo</i> Elkarlanean 48 orrialde 1.330 pta.	
--	---

BESTALDEKO IBAIERTZA <i>Iñaki Ezkerra</i> EHU 613 orrialde 2.500 pta	
--	---

Nork ez ditu ezagutzen Asterix eta Obelix? Denok irakurri dugu noizbait pertsonaia hauen istorioen bat, bada istorioa atsegin hauek euskaraz irakurtzeko aukera eskaintzen digu Elkarlanean argitaletxeak.

Obelixen Galera izeneko istorio hau euskaraz argitaratzen den 30. alea da eta testuak euskaratzeaz Joxe Mari Azurmendi arduratzen da.

Abentura berri honetan Obelix harri bihurtuko da erromatarren aurka borrokatzeko hartzen duten edabe majikoa dela eta, Obelixi edabe hau hartzea galeratzen dioten arren, direnak eta ez direnak egiten ditu edabea lortzeko.

Inguruan ibiliko dira Asterik, Panoramix druida eta nola ez, Obelixen Idefix txakur bereiztezina ●

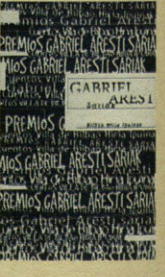
Euskal Herriko Unibertsitateko argitalpen zerbitzuko Gaur egungo Euskal poesia sailean argitaratu da Iñaki Ezkerraren lan hau.

Iñaki Ezkerrak Pio Baroja saria irabazi zuen «El Zumbido» eleberriarekin egin zen ezaguna, baina oraingoan poesia liburu bat da argitara eman duena.

Liburu honetan 1978 eta 1998 urte arteko poesia bildu du, eta tartean dira 1984 eta 1991n Eusko Jaurlaritzak antolaturiko "Alonso de Ercilla" saria irabazi zuten "La ciudad de memoria" eta "Museo de reproducciones".

Gaur egungo euskal poesia sailak Euskal Herrian garatzen ari den poetikaren adierazpide izan nahi du ●

URRUZUNO <i>Jesus Mari Etxezarreta</i> Txirrita saila 155 orrialde 815 pta.	
---	---

GABRIEL ARESTI SARIAK <i>Askoren artean</i> Bilboko udala 170 orrialde 1.805 pta.	
---	---

Haurrei bideraturiko saila dugu bereziki Txirrita Saila, bertsolari ezagunen bizitza eta gorabeherak papereratzen dituen saila. Urruzunoren ibilerak Jesus Mari Etxezarretak bildu ditu eta marrazkiak Mikel Casalen eskutik datoz. Urruzuno Elgoibarren jaio zen, gaztetan denboralditxo bat pasa zuen Lesakan baina bere bizitzako zati handi bat Mendaron igaro zuen. Oso umoretsua zen, eguneroko bizitzan beti aurkitzen zuen umorerako pasarte edo pertsonaiaren bat.

Idatzi zuen guztia euskaraz eta herriko jende xumearentzat idatzi zuen, euskara errazean. Elgoibartarraren ipuinak ulerterrazak eta umorez beteak dira ●

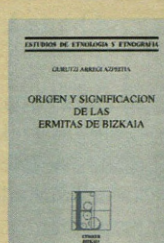
Lehiaketa honetan ipuinak dira protagonista, fikziozko narrazio lan laburren literatur jenero hau suspertzea dute helburu.

Aurkezten dizugun liburu honetan 1994 eta 1997 urte arteko edizioetan sarituriko euskarazko lanak azaltzen dira, guztira hamabi ipuin argitaratu direlarik. Gaztelerakoak aparteko beste argitalpen batean ezagutarazi dituzte. Ipuin bakoitzaren hasieran egilearen argazki bat eta ipuina zein ediziotakoa den esaten da. Liburuaren azken zatia "Gabriel Aresti" ipuin lehiaketaren ohorezko taula izeneko da. Atal honetan egin diren edizio guztietako saridun suertatu diren idazleen izenak azaltzen dira ●

ORIGEN Y SIGNIFICACIÓN DE LAS ERMITAS DE VIZCAYA

Gurutzi Arregi

Labayru eta BBK
422 orrialde

Bizkaiko ermiten jatorri eta esanahiari buruz Gurutzi Arregik eginiko lana eman dute argitara Labayru ikastegiak eta BBK-k.

Liburuaren izenburuak berak dioen bezala Bizkaiko ermitak dira aztergai lan honetan, ermitak berak eta ermita hauen inguruan sortzen diren sineskerak eta ohiturak. Bi izan dira lan honen helburuak, batetik erlijio adierazpenen sis-

tematizazioa eta bestetik Bizkaian, auzoen egituraketan ermitak izan duten garrantzia azpimarratzea.

Liburuaren egilea 1972an Jose Miguel Barandiaran zenarekin izandako bilera baten ondoren herri erlijioaren inguruko gaiak aztertzen hasi zen eta 1995. urtean aurkeztu zuen Deustuko unibertsitatean Bizkaiko ermiten buruzko bere tesi doktora.

■ Gurutzi Arregi

Bizkaiko ermiten buruzko lanaren egilea

«Lamiak ermitak egitean desagertu ei ziren»

Bizkaiko ermiten buruzko lan mardula egin duzu, zerk bultzatu zintuen lan hau egitera?

Gaztetan asko ibiltzen nintzen mendian eta leku guztietan ermitak ikustea harrigarria egiten zitzaidan, harritu egiten nintzen inguruko zelaiek. Lagunei Durango eta Arratiako ermiten argazkiak ateratzeko eskatzen nien.

■ **Lan hau zure tesi doktora izan da, hasieratik al zen hori zure asmoa?**

Ez, egia esan ez nuen sekula nire lana tesi moduan planteatu. 1972. urtean Jose Miguel Barandiaranekin izandako bilera baten ondorioz Etniker Bizkaia taldea sortu zen eta han geundenak, bakoitzak gure herriari buruzko lanak egiten hasi ginen eta honela hasi nintzen ni ere.

■ **Nolako garrantzia du ermitak inguruko bizimoduan?**

Ermita ezberdinak daude baina arruntena auzo-ermita da. Hauak auzokoen bilgune funtzioa betetzen dute. Garai batean, eta

leku batzuetan oraindik ere bai, auzolantarako bilerak ermitetan egiten ziren.

■ **Zure lanean ermiten inguruko sinesmen eta erritoei buruz hitz egiten duzu. Zeintzuk ziren?**

Gehienak santu babesleak dira, haurdun dauden emakumeak, haur negartiak, edo hitz egiten eta ibiltzen berandu hasi diren haurrak babesten dituztenak. Baita etxeko abereak eta uzta babesten dituztenak ere. Zenbait istorio ere jaso dut; lamiak ermitak eraiki zirenean desagertu zirela, ermitako kanpaia jotzen denean izpiritu txarrak desagertu egiten direla...

■ **Berriemaileen artean adin guztietako jendea dago, zein informazio jaso duzu hauengandik?**

40 urte dituztenek ez dituzte bizi izan ermitetan egiten ziren erritoak, baina 60 urte dituzten beren gurasoek edo 80 dituzten aiton amonek bai. Hauengandik guztien-gandik jaso dut lan hau egiteko behar nuen informazioa.

LENTE PROGRESIBOAK
3 punturen arteko distantziarik erosoena

urruti

tarteko distantzia

hurbil

Edozein distantziatar ongi ikus dezazun, MULTIOPTICAsen irtenbiderik onena dugu. INDO betaurreko progresiboak. Erosoak eta eraginkorrak. Ikusmen nekatua ahantz dezazun. Gainera, gure MULTIOPTICAs txartelarekin ordainketa hiru hilabete erosotan egin ahal izango duzu inolako gainkargurik gabe. Eta Travel Club puntuak lortu ahal izango dituzu. Dei ezazu 900 34 35 36 telefonora eta informazio gehiago emango dizugu. INDO DISTANTZIA GUZTIAK BETAURREKO BAKARREAN

ZINKUNEGI
MULTIOPTICAs
ZERBITZU OPTIKOETAN 1a

Hernani, 4 - DONOSTIA

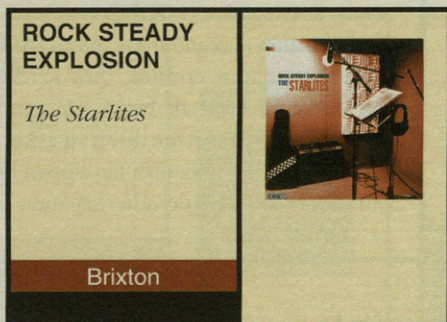

Baudelaire poeta bezala ezagutzen dugun arren poesiaz gain beste zenbait lan ere egin zuen. Hemen aurkezten duguna saiakera bat da, musikari buruzko saiakera, hain zuzen ere.

Oier Alonsok egin du saiakera honen itzulpena Informat argitaletxearen Humanismoa bildumarako.

Itzultzaileak berak honela dio liburuaren hitzaurrean: «Baudelairek duen trebetasuna arte adierazpen guztien balioa asmatzeko, jateko egiten badu ere, literatur hutsak ez baitio etekin nahikorik ematen, ez dugu inoiz behar den bezala eskertuko Baudelairen kritika lana» ●

D I S K O A K

Logroño eta Arabar Errioxako musikariez osaturiko taldea da hau. Musikari hauek desagindako Banana Boats taldeak datoz. Duela bi urte, 1997an sortu zen gustuko musika jotzeko asmoz, ska, reggae eta Jamaikako rock steady-a, hain zuzen ere.

Urte horretan bertan Araba Euskaraz zela eta egin zen lehiaketara aurkeztu eta Oiongo ikastolako haurrek ahobatez beraien «Gorabidean Araba Euskaraz» abestia aukeratu eta lehiaketa horretan garaile

suertatu ziren. Honela lehenengo grabaketa argitaratzeko aukera izan zuten eta, besteak beste, Betagarri, Joxe Ripiau eta Maixa ta Ixiar talde ezagunekin diskoa partekatu zuten.

Urte honen hasieran, taldea martxan hasi eta bi urte beranduago, Getxoko Brixton disketxearen estudioan sartu dira disko berri hau aurkezteko, ingelesez abesten dituzten lau abestiz osaturiko maxi cd-a. Disko hau Balaguerren egingo den Dr. Martin Ska Festivalen 2. edizioan aurkeztuko dute. Jaialdi horretan bertan izango dira eszenatokian Skatalites, Lauren Atkin eta Rico Rodriguez bezalako musikariek.

«Rock steady explosion» disko honekin ahaztu instrumentalizazio zailak eta erdi ipurdiko erritmoak, Jamaikan 60ko hamarkadan entzuten ziren musika doinuetara eramaten gaitu, dantzarako erritmoz beteriko diskoa da. Beraiek definitu duten moduan: *People get ready this is rock steady!* ●

URTEETAN EUSKAL HERRIA GURE UHINETAN

25
eta 26

Rock Azoka

Jaialdi erraldoia izango da ostiral eta larunbatean, bertako eta atzerriko talde andanarekin. Batzuk aipatzearren: Anari, Joxe Ripiau, PiLT, Su Ta Gar, Todos Tus Muertos, Fermín Muguruza... Erakustazoka

LEKEITIO ekainak 24 eta 25

"60 urte geroago" "Erbeste lekeitiarra: Ramon Ertze Garamendi" izeneko hirzaldi sorta izango da ostegun eta ostiralean. *Udaletxea*

ONDARROA ekainak 26

Azoka bitxia Bolo-Bolo aldizkariak "II. Euskal Herriko Kamiseta Azoka" antolatu du. Bi sari emango dira: Euskal Herriko kamisetarik politenari eta Ondarroako kamisetarik ederrenari.

DONOSTIA ekainak 26

Haurrentzako antzerkia Txontxongilo taldeak "Altxor bat patrikan" ikuskizuna eskainiko die haurrei. *Lugaritz Kultur Etxea* 18:00

SENPERE ekainak 26

Su Ta Gar Karrikaratu berri duten CDa aurkezteaz gain, euren abesti ezagunenak entzuteko abagunea izango da. *Plaza* 22:00

URRETXU ekainak 26

Iparragirre Urretxuarrek Iparragirrerren bertso eta abestiak kantatzeko aukera izango dute, Oskorri taldea lagun dutela. *Gernikako Arbola plaza* 22:00

ZARAUTZ ekainak 27

Bertso jaialdia S. Lizaso, J. M. Irazu, Mantxi, N. Gabilondo, J. Agirre eta A. M. Peñagarikano; Imanol Epelderen esanetara egongo dira. *Inurritza* 22:30

ORDIZIA ekainaren 30a arte

Jean Pierre Aubert New Yorken zortzi urtez bizi izan den artista frantziarrak erakusketa aurkeztu du Ordizian. *Barrena Kultur Etxea*

ARAIA ekainak 26

Jaiak Herriko festen baitan, Lif taldearen kontzertua izango da. *Txoznak* 22:30

SEGURA ekainak 24

Bertso saioa San Joan jaien barruan, Sebastian Lizaso eta Andoni Egaña ariuko dira, elkarri adar joka. *Plaza* 12:00

Agendarako deialdiak hogeiei egun lehenago bidali 37 34 03 faxera

Argitarapen honen edizioko laguntzaile:

En la edición de esta publicación colabora:

fundazioa
fundación

EMAKUMEAK TELEBISTA AURREAN

Etxeko erregea izanik, telebistak sorginduak ditu familiako kideak. Euskal emakumeen kasuan nola, noiz, norekin eta zer ikusten duten jorratu du Matxalen Garmendia EHUko irakasleak. Gehienbat erlaxatzeko ikusten dute, nahiz eta besteen aurrean maiz amore eman behar duten.

AMORE EMATEKO PREST?

■ Ahal duten neurrian, emakumeak saiatzen dira familia biltzen, etxean dagoen beste telebistara joan gabe.

Garai batean familia otorduetan biltzen zen elkarrekin egoteko. Gaur egun aldiz, telebista inguruan. Etxeratu bezain laster argia balitz bezala pizten dugu; etxe guztien erdigunea da. Milurte amaiera honetan, gero eta tele-jatunagoak gara, jakinki ere telebistak ez gaituela behar bezala asetzen. Nahiz eta programazioa kaskarra eta «zaborra» dela esan, gero eta gehiago ikusten dugu (Europar batez beste, hiru ordutik gora egunero). Telebista

jarraitu beharreko lorratza bihurtu da gure eguneroko bizitzan, inolako esfortzurik egin gabe ideiak, gertaerak eta baloreak ahora ematen baitzaizkigu, «telebistan

■ **“Emakume gehienentzat egunerokoa bezain lasaigarria da telebista ikustea; ‘relax’ a da”**

agertzen ez dena ez da existitzen» esaldia sinestearaino. Alabaina, dudarik ez da telebista komunikazio pizgarri bezain kal-

tegarri izan daitekeela bakarrik nahiz sendian bizi direnentzat. Teorian, informatiboa ikustearren jartzen dugu. Baina berau amaituta ez dugu itzaltzen. Gutxi izango dira telebistari so bi ordutik behera ematen dituztenak, are gutxiago seme-alabak edukita. «Alde batetik, jendeak ohitura hutsagatik ikusten du, atsedena hartzeko aitzakia baita, parean eseri eta lasai egoteko aukera. Dena den, telebista aurrean ematen dugun denbora, batez beste, jaitsi egin da 90eko hamarkadaren hasie-

ratik hona» azaltzen digu Matxalen Garmendia EHUko Gizarte eta Komunikazio Zientzietako irakasleak. Bere «Zergatik ikusten dute emakumeek telebista?» ikerlan argigarria ezinbesteko erreferentzia bilakatu da emakumezkoen telebista ikusteko ohiturak jorratzerakoan. Nola, noiz, noizekin eta zer ikusten duten emakumeek telebistan. Zergatik miatu emakumeen ohiturak? «Ba, aberatsagoa, anitzagoa, iruditzen zitzaigulako. Emakumeen kasuan, telebista ikustez batera, beste hainbat aldagai baitago. Esaterako, gizonezkoentzat etxea atsedean lekua den bitartean, emakume askorentzat berriz, nahiz eta anitzek etxetik kanpo lan egin, oraindik ere lan esparrua da. Beraz, emakumezko gehienez egunerokoa bezain lasaigarria da telebista ikustea, «relax» modura hartzen dute, jakinda ere askotan senar edo seme-alaben nahien menpe egon beharko dutela».

NORK DAUKA URRUTIKO AGINTEA?

-Arraroa da merezi duen zer-bait egotea.

-Jakina, baina ez dut zeregin hoberik.

-Film bat ikusten ari garela bost axola zait senarrak zerbait esatea. Futbola denean berriz, isilarazi egiten nau.

-Beti ari dira «zapping» egiten ezer zehatzik ikusi gabe.

-Lagugarria da; senarrarekin haserre egonda ere, telebista aurrean zaudela ez daukazu txintik ere esan beharrik.

Halako esaldiak hitzetik hortzera entzuten ditugu emakumeen ahotik. Baina, salbuespenak salbuespen, batzuk zapuztuta egonik ere, ez dira etxean dagoen beste telebista ikustera joaten. Ahal duten neurrian saiatzeko dira familia biltzen eta haien

gustuko saioak ikusten. Horren kariaz, aipa dezagun Euskal Herriko etxeetan telebista bakarria dutenak % 27 direla, Espainian aldez % 33. Bi telebista dituztenak % 57 dira hemen, % 47 han. Hiru dituztenak % 19 dira bietan. Egongela, sukaldea eta logela izaten dira kokalekuak hurrenez hurren.

Beti esaten da etxe batean urrutiko agintea duena dela familia horretan agintzen duena. Normalizat hartzen da senarrak urrutiko agintea edukitzea. Emakumeak ukanez gero ordea, «sarjento»tzat jotzen dugu. «Horren aurrean nolabaiteko estrategia erabiltzen dute emakumeek. Saio jakin bat interesatzen bazaie eskatu egiten dute. Zentzu horretan gizonak baino informatuagoak egoten dira. Hala ere, ez dute beti jokabide bera; hori ere aldatuz doa aldarrearen arabera».

Maiz gertatzen da bikote batek hasieran

Urrutiko agintea ez edukitzean, nolabaiteko estrategia jarraitzen dute emakumeek

telebistatik ez edukitzea. Baina haurrak munduratzearen aitzakia hartuta, zapla! telebista erosten dute. Hain zuzen, umeen artean ez ezik, gizartearen ere telebistaz mintzatzeko ohitura asko zabaldu da, lanean eta lagunartean. Halaxe, nolabait alboraturik ez geratzearren, jendeak telebista ikusi, begiratu edo gutxienez entzun egiten du. «Bestekin batera telebista aurrean egon arren, emakume askok ez dute arreta handirik jartzen, beste gauza batzuk egiteko aprobetxatuz».

ALDAKETAREN BELAUNALDIA.

Ondorio hauetara iristeko, lan enpirikoa jarraitu du Garmendiak, 30-45 urte ingu-

ruko adin taldea hautatuz. Lana aldi berean etxean eta etxetik kanpo egiten dutelako. Hamar emakumez osaturiko zortzi talde hartu ditu eredutzat, aldagai hauen arabera banaturik: klase soziala, lantokia eta seme-alaben adina. «Hor kokatu nuen aldarrearen belaunaldia, mota guztietako emakumeek osatzen baitute, etxeakoandreek, lizentziadunek, eta abar». Azken hamarkadetan emakumea lan munduan murgildu izanak aldaketak ekarri baditu ere, badirudi betiko rolek bere horretan segitzen dutela.

Ze saio mota ikusten dituzten galdetuta, informatiboak eta filmak erantzuten dute gehienek. Haatik, galdeketa aurrera joan ahala, multzo batek aitortzen du «foiletioiak» eta «reality show»ak desagerturik, saio «arrosa» zaleak direla. Izan ere, gizartearen halako saioen inguruko aurreiritzi bat dago egia estaltzera bultzatzen dituen.

«Nolanahi ere, topikoek ez dute beti funtzionatzen. Adibidez, programatzailerik ustekabea hartu dute, goizez edo bazkalondoan emakumei begira egiten diren programak gizonezkoek ere ikusten dituztela jakitean. Audientziaren emaitzek oster, ez dute beti errealtatea islatzen. Demagun SOFRESek jendeak bart halako saioa ikusi duela esaten du; ba, horrek ez du nahitaz esan nahi adi egon zirenik; ezta gustatu zitzaientik ere».

Ondorio gisa, ate joka dugun kate buurrunkak aldaketak ekarriko ote dituen galdetu diogu Matxalen Garmendiari eta irakasleak ezezkia erantzuteko arrazoiak azaldu dizkigu. «50 kateekin eskaintza zabalagoa izango bada ere gure gustuko saioak aurkitzeko, aukeraketa egiteko dugun gaitasuna oso mugatua da, 6 edo 7 aukeretatik gora galdu egiten gara-eta» ●

◆ BEÑAT DOXANDABARATZ

T x o r i B a t e k E s a n D i g u

■ «UNA AVENTURA MUY PERSONAL» SAIOA BIDEAN

Lanez gainezka dabilkigu Koldo San Sebastian. Irailean ematekoak diren Santiago bideari buruzko erreportajea eta «Euskal Herriatik» bere dokumental sorta berria ez ezik, saio berri hau ere prestatzen hasia da, non pertsonaia ezagunen bizimodua eta alderdi ezkutak ezagutaraziko zaizkigun. Horietako bat Juanito Oiartzabal izango da ●

■ «LATE SHOW» BERRIA UDAZKENERAKO

Egitasmo ausarta ETB irailerako prestatzen ari dena; astegunero gaueko 11etatik aurrera. «Late Show» tankera hartuko duen saio honetan betiko moldeak hautsi nahi dituzte gai mamitsuak plazaratuz eta kutsu hiritarra emanez. Aurkezlea xeheki nor izango den oraindik ez badakite ere, tiradizoa izango duela xuxurlatu digute ●

■ AUDIENTZIA HOBEA «AIRBAG» ENTZAT

Txalotzekoa da ETB egiten ari den ahalgina zinema euskaraz ikusteko ohitura sortzearren. Lehengo egunean «Zine Oron» eman zen Bajo Ulloaren «Airbag» filmak aurrekoek baino harrera hobea jaso du. Hemengo ekoizpena izateak (Asegarce films) zerikusia izan du horretan. Hala ere, gaztelaraz ematean baietz audientzia laukoiztu ●

Ate joka dugun udari begira, emankizun freskoak taxutu dituzte. Besteak beste: Mikel Markezen «Atsalde paxa», «Uda buluba» goizeko magazina edo iluntzeko «Hegoaldeko ostatua».

KIOSKOAK ZABALIK DIRAU

Mariano Ferrer-en «Kiosko de la Rosi» jendetsuak bi hilabeteko oporrak hartuko dituen arren, kioskoaren giltzak Ramon Ibeasek hartuko ditu uztailan, eta Xabier Aranburuk berri, abuztuan. Gisa horretan jokatzen du Marianok Cope emisoratik atera zenez geroztik. Nolanahi ere, herriarengandik gertuen dagoen irrati izanik, hutsik ez egiteko moduko programazioa prestatu dute udari begira. Halaxe, urtero bezala, tourraren azken kilometroak zuzenean komentatuko dituzte bazkalostean. Gauez, hamarretatik gauerdira arte, Jon Martijak saio berria abiaraziko du «Carta de desajuste» delakoa. Bestenaz, ohiko programazioa izango dugu uztailan.

Abuztuan oster, eguteren edo sargoritik babesteko itzalpean gaudela, programazioa zeharo aldatuko zaigu, nahiz eta ohiko informatiboek bere horretan segituko du-

■ Mikel Markezen «Atsalde paxan» gonbidatu ezagunen gomendio eta kritikak musikarekin tartekatuko dira.

ten. Lehen berrikuntza goizeko «Uda buluba» magazin freskagarria izango da, astelehenetik larunbata bitartean, Iñigo Arbiza eta Iker Zubimendik aurkeztua. Informatiboaren ondotik, eguerdiko ordubiak eta erdietatik laurak arte, «Ur esne» behin

behineko izena duen irratsaioa hasiko da Xabier Riezuren eskutik; musika, elkarrizketak eta euskal kultura poliki tartekatuko dira. Gero, Mikel Markez kantariaren txanda iritsiko da, «Atsalde paxa» izeneko emankizun jostagarriaren bidez. Lehenbiziko orduan gonbidatu gazteak beren kezka eta amets ez arituko dira hitz eta pitz. Ondoren, gonbidatuak etorriko dira, liburu, disko, film, antzerki, jaialdi eta halakoak gomen-datzera. Kritikak egitea ere ez zaie ahaztuko, Iñaki Salvador, Pako Aristi, Jose Mari Carrere, eta gainerako gonbidatuei. Bigarren orduan aldiz, azken 20 urteotan euskal kanta ezagunen errepasoa egingo dute. Iluntzean, musika etnikoaren iturritik edango dugu Andoni Tolosaren «Hegoaldeko ostatua»ⁿ

◆ BEÑAT DOXANDABARATZ

A u r p e g i a

■ Jaione Berraondo

«Latza da trabatu gabe berba egitea»

«Behin eta berriz» saioa egiten du Durango Irratian.

Bitarteko beroa iruditzen zaio irrati, «baina badu bere alde latza: trabatu gabe luzaro berba egitea, hori lortzen dudanean festa bat emango dut». Gerorari begira, Jaionek badu amets bat, noizbait bete dadin nahiko lukeena: «literatura eta bidaiak nahastuko lituzkeen irratsaio bat egin. Ea denbora hartu eta zerbait prestatzen dudan»[●]

Duela bi urte hasi zen bere herriko berriemale modura 25 urteko berriztarra. Bere estiloa nonbait entzuleen gustukoa izan eta ur sakonagoetan sartu zen: astegunetan aurkezten duen irrati-formula eta «Sutondotik plazara» nekazaritzari buruzko saioa larunbatetan. «Azken honetan, elkarrizketak eta lantzean gehiago ikasten duzu. Bestea mekanikoagoa da, musika berria aukeratu eta aurkeztu».

B a g a k

■ «GAZTE BIDAIARI»KO IRABAZLEAK

Esperientzia polita 16 eta 18 urteko gazteek ukan dutena Gure Irratiko lehiaketa honi esker. Gazte anitz izan da deialdiari erantzun eta lanak aurkeztu dituenak. Funtsean ordu erdiko emanaldi bat Euskal Herriko pertsonaia baten inguruan egitea zen, gaurkoa ala iragan denboretakoa izan zitekeen. Kazetan grabatzeaz batera, gidoia agertu ondoren, azkenean, sei izan dira irabazleak: lehen bostak «Beñat Etxepare» lizeoak eta beste bat «Maurice Ravel»ekoa. Hautatu gaien artean denetarik zen, hala nola: Xalbador, Garat anaiak, Lazkao Txiki, Pierre Broussain, Jean Louis Maitia eta Kukumiku[●]

L A N D A R E A K

Ahabiak A eta C bitamina ugari du, mineral, tanino eta azukrez osatua dago, idorgarria da eta odolaren azukre maila jaisten du. Egun mermeladak egiteko lantzen da.

HABIKO AHABIA

Hotza da ahabiaren habia. Ahabia, *Vaccinium myrtillus*, freskura nagusi eta karrerik ez den mendi garaietan bizi da, bai. Hostozabalen basoetako argiuneetan aurkituko dugu asko jota hiru arra hazten den zuhaizka hau. Normalean uztaile eta iraile artean ontzen dira, gorritik beltzera joz, bere fruitu preziatuak.

Menditarren artean ezaguna den ahabiari etekin harrigarriak kendu izan zaizkio. Ongi ondutako fruituak garrantzizko puntu ederreko gozotasuna du eta bildu ahala jatea gozamen da. A eta C bitamina ugari eta mineral, tanino eta azukrez osatua, idorgarria da eta odolaren azukre maila jaisten du. Azken honexegatik landare-in-

tsulina deitu izan zaio. Maiz janez gero, ilunpeko ikusmena hobetzen omen da. Hostoen urak hesteetako haizeak urritu eta zizareak kanporatzen dituela diote.

Fruitu-zukua zertxobait gozatu (heren bat gozagarri) eta hartitzen utziz gero,

ahabi-ardo ezaguna lortzen da. Fruitua iluntzen duen pigmentoa, mirtilina tindagai ederra, jazkiak-eta urdin ederrenean jartzeko erruz erabili izan da.

Egun mermeladak egiteko lantzen da batik bat eta eskea hazten ari denez, gero eta gehiago ikusiko dugula iruditzen zait. *Vaccinium uliginosum*, *V. vitis-idae* eta *V. corymbosum* espezieak elkarren artean gurutzatuz sortutakoak dira basoko habi gozoaren antzeko lur azido eta argitsuetan lantzen diren barietate emankorrak.

Oharra: Ahabiaren beste izen batzuk: Abia, Azarimahats, Anabia, Afia, Gabia, Arabia, Berromahats, Oketa, Aapioa ●

◆ JAKOBA ERREKONDO
mandio@redestb.es

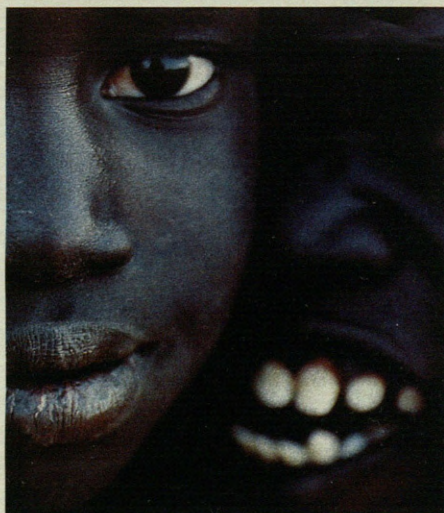
O S A S U N A

ABG (Ahotik berhidratatzeko gatzak) da behearako akutuen ondorioz sortzen den deshidratazioaren kontrako sendagairik onena. Milaka bizitza salbatu ditu.

BEHERAKOAREN SENDAGAIA

Ahotik berhidratatzeko gatzak (ABG), merkeak eta edozein botikatan sobre moduan eskuratu daitezkeenak, dira behearako akutuen ondorioz sortzen den deshidratazioaren kontrako erremediorik onena. Espainian urtero hiru milioi kasu ematen diren arren, ez da ondorio larriarik egoten, baina mundu osoan haxe da haurren artean heriotz gehien eragiten duena, eta adineko pertsonen kasuan ere eragin beldurgarriak ditu.

Dena den, duela ia 30 urte Pakistango mediku batek sodio kloruroa, potasio kloruroa eta sodio bikarbonatoa nahastuz egindako terapia berezia proposatu zuene-

tik, ABG horiek ikaragarritzko bizitza pila salbatu dituzte, herrialde pobreetan batik bat (azken 10 urteotan 19 milioi haurren bizitza), eta horregatik Unicef erakundeak ABG sobreak edozein etxetako botikinean egoteko modukoak direla gomendatu zuen.

Gure artean, baina, egoera oso bestelakoa da. Beherakoa ez da hesteetako traktuaren infekzioa besterik, eguneroko janariarekin ustekabeaz sartzen zaizkigun bakterioek edo birusek sortua. Elikagaiekin batera datozen etsai horiek garaitzeko modurik eroso eta eraginkorrena higiena zorroztea da, hurrengo astean ikusiko dugun bezala ●

◆ JABIER AGIRRE

Xaretako eskualdean hiru haitzuloetan barrena

Lapurdi eta Nafarroa artean, mugaren bi aldeetako lau herri biltzen dituen Xareta eskualdea kokatzen da: Sara eta Ainhua —Lapurdi—, Zugarramurdi eta Urdazubi —Nafarroa—. Mendeetan barrena lau herri hauetako biztanleak arras ongi moldatu izan dira, historiaurretik hasita gaur egun arte. Honen isla garbitzat jo daiteke, duela zenbait urte, eskualdeko turismoa indarberritzeko sortu zuten Xareta —zuhaitz eremua— ekimena. Bada gaurkoan, haitzuloaren bila, Xareta eskualde eder eta abegikor honek eskaintzen dizkigun zenbait lurpeko altxorren aurkitzera abiatuko gara, hala nola, Sarako Lezea, Zugarramurdiako Sorginen lezea eta Urdazubiko Ikarburu historiaurreko haitzuloa.

Ez genuen inolaz ere pentsatzen, Sarako Lezearen inguruan hainbestearainoko muntaia egongo zenik. Izan ere, atari zabaleko leize honek jasan duen egokitzea nabaria baita. Zalantzarik gabe, artista, teknikari eta historialari ugarik hartu du esku lan hauetan, emaitza ere halakoa izanik.

Gaztelania ulertzeko gai ginenen taldetxo osatu bitartean, Euskal Herriko historiaurrea azaltzen zuen museo txiki bat ikustera gonbidatu gintuzten. Ondoren, taldea osatuta jada, areto berezi batera eramán eta haitzuloaren sorrera geo-

logikoa argitzen saiatu-ko zen filma eman zигuten. Saiatu diot, ezen ez baita samurra hainbeste lur-mugimendu, itsaso atzeratze eta sedimentazio prozesu korapilatsuekin ideia garbi bat ateratzea, eta are gutxiago nola gertatu zen irudikatzea. Gidariari jarraituz, txalapartaren erritmoarekin batera, ataripean barneratu ginen. Haren

aitzinean bideska urdina argitu zitzaigun, aretoz-areto ataripe zabaletik goiko solairura igoaraziko gintuena. Soinu eta irudi ikuskizunak ez zuen etenik eta haitzuloaren hormetan Ekaingo zenbait pintura agertzen zen batean, On Joxe Miel Barandiaranen irudia bestean. Izan ere, Sarako lezeari buruzko antzinako kondairak, euskal historiaurre-ikertzaile eta etnologo handi honek jaso eta bildutakoak baitira gehientsuenak. Kare-harrian ur korronteak antzina indusitako bihurgune bitxi batzuetatik “haitzuloetako hartza”ren galeriaraino iritsi ahal izan ginen, beheranzko

■ Sara, Xareta eskualdeko herrietako bat da.

■ Urdazubiko Ikarburu haitzuloak areto ederrak ditu.

bidea hartu aurretik. Ibilbidea laburra izan bazen, muntaia original hura eta bideo emanaldia zela eta ordubete behintzat igaro genuen kanpora irten aurretik.

Kanpoaldean jada, harrobiaren ezkerretik abiatzen zen “sorginen bidea” jarraitu genuen, jakitun, Zugarramurdi-ko Sorginen leizera eramango gintuela. Lurrean sartutako harlauzetan irudikatutako zaldi urdinek, galbiderik gabe, gidatutako zidor lauzatu batean barrena, orduerdian Zugarramurdi-ko leizearen sarreran utzi gintuen, herrigunetik berrehun metrotara.

Izugarrizko konplexu karstiko batean, Infernuko erreka sortu 120 metro luze eta batez besteko 15 metro altuera duen barrunbe itzelak osatzen du leizearen ardatza. Goiko partean, Akelarreen leizea deitu beste galeria paralelo bat kokatzen da, balkoi naturala osatuz lehen-

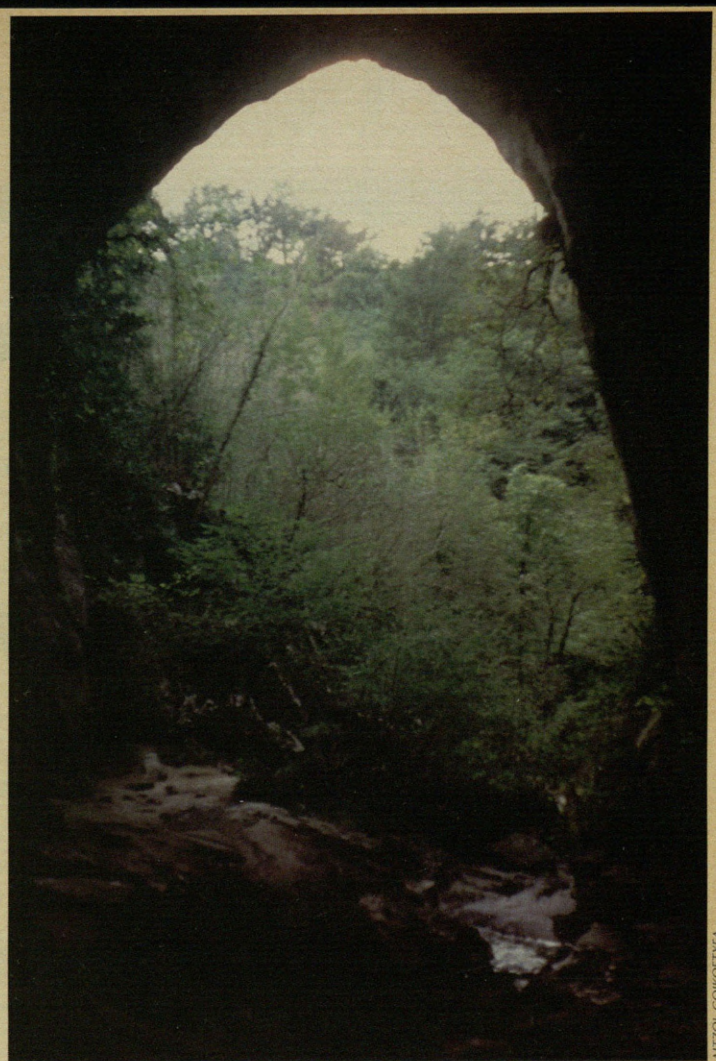
goaren gain. Baina, bere izenak adierazten duen moduan, leize hauen ospea, sorginek emandakoa da.

1610. urtean, garai hartan ingurune hauek zeharo nahasi zituen sorginkeria hedatu zen. Horrela, Logroñoko auzitegiko Juan del Valle Alvarado jaun inkisidorea, mandatari igorria izan zen eskualde honen miaketa egin zezan. Zugarramurdi zenbait hilabete igaro ondoren, salaketa ugari bildu zuen. Hauen arabera, 300 pertsona inguru sorginkeria salakuntzapean zigortuak geratu ziren. Pertsona hauen artean, errudunenak ziru-ditenak atxilotu eta Logroñora eraman zituzten. Inkisizioak egotzitakoak, besteak beste, hauek ziren: deabrua Jainkotzat edukitzea eta berarekin meza beltzak ospatzea, itsasoko ekaitzak sorraztea —Zugarramurdi itsasotik hurbil dago eta sorginek Donibane-Lohizunetik sartu eta irteten ziren itsasontziak galarazteko ekaitzak sortu bide zituzten—, animalia eta baita pertsonen aurkako begizkoak ematea eta azkenik, banpirismo eta nekrofagia egiten aritzea. Urte hartako azaroaren 7 eta 8an ustezko sorginek jaso zuten epaia: 18 absolbatuak, 12 sutean erreak eta gainontzekoei mota askotako zigorrak, ondasun galpena, betirako gartzela, gartzela mugatua... Gertaera latz hura ahaztuta haitzuloaren inguruan prestatutako ibilbidea burutu eta herri-gunerantz abiatu ginen.

Ez zen baina hemen amaitu egun hartako kobazulo gosea. Horrela, honakoan autoz, Xaretako hirugarren kobazulo egokitura abiatu ginen, Urazubiko Ikarburu haitzulora, hain zuzen. Haitzulo honi buruz izan diren lehenengo berriak 1808koak dira. Garai hartan independentziaren Gerrako borrokaldietatik ihesian zebiltzan pertsonak erabili zuten babes-leku gisa. 1965etik aitzina turis-

morako egokitua izan zen eta gaur egun Urdazubiko udaletxearena da. Sarbide estukoa da baina berehala zabaltzen da. Aitzina joanda, estalaktita eta estalagmita ugariko areto ederrak izan genituen ikusgai. Isiltasuna maila gorenekoa den unean, haitzuloaren barnetik doan Urtxume errekatxoaren hotsa soilik entzun ahal genuen. Halako ikuskizun lilurgarria, mendez mende, ur bare, otzan eta iraunkorrak gauzatua izan da, zeinak, lastan leun baten gisa, kare-harri gogorra landu duen ●

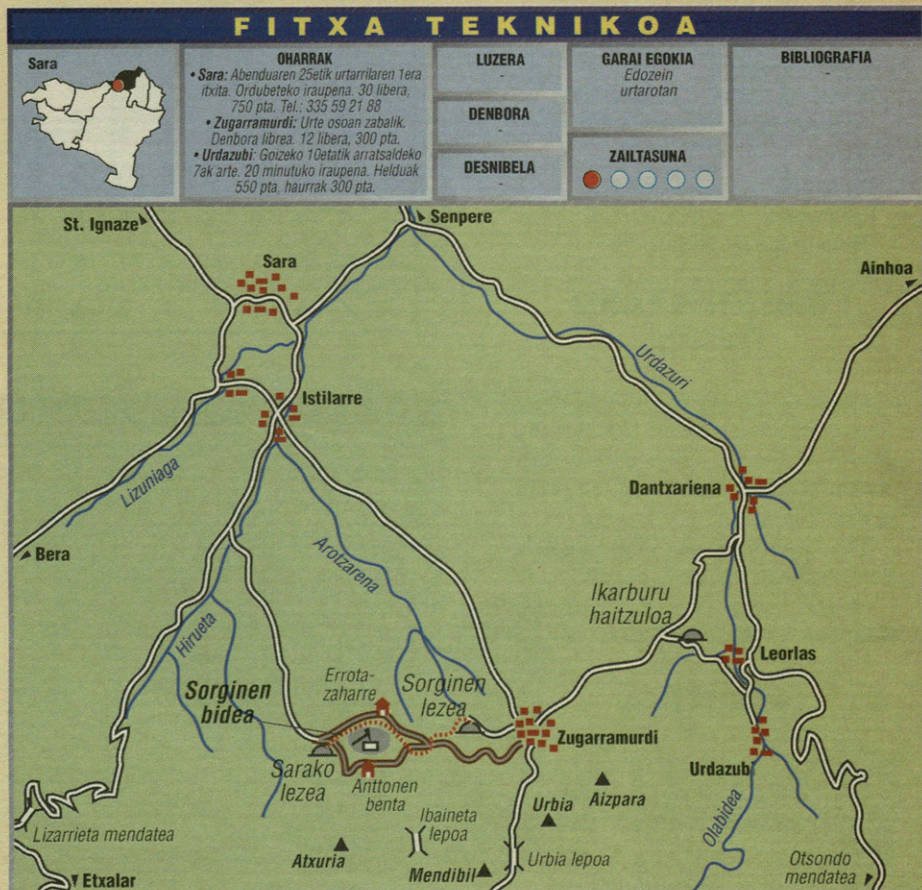
◆ ASIER AGIRRESAROBÉ

■ Zugarramurdiko leizeei ospea sorginek eman diete.

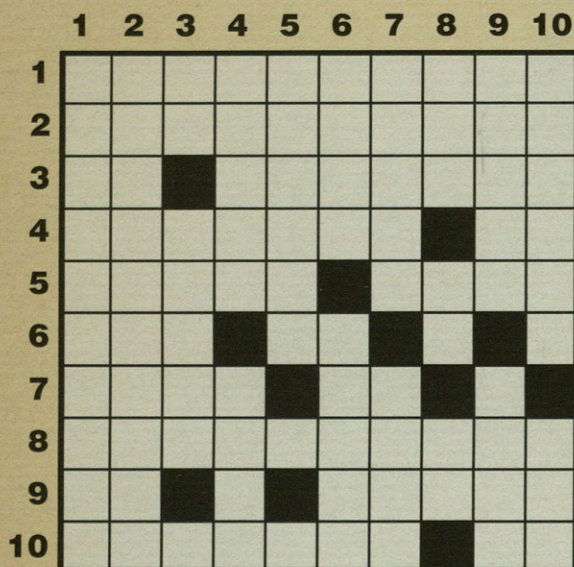

■ 300 pertsona inguru zigortu zituzten sorginkeriaz salatuta.

Gurutzegrama

EZKER ESKUIN

- 1.- Eskaerak. 2.- Xarmangarri. 3.- Artsenikoa. Elezaharrak.
- 4.- Zeharo erre. Arabako alderdi espainola. 5.- Ezeztapenak.
- Ez on. 6.- Karta-jokoa. Bokak errepikatua. Iodoa. Bokala.
- 7.- Oparitu. Kontsonante bikoitza. Berrogeita hamar.
- 8.- Zekena denaren nolakotasun. 9.- Errepikatuz, gorotza.
- Sufrea. Janari ongailu. 10.- Egokiera. Urrea.

GOITIK BEHERA

- 1.- Emakume. 2.- Bastartak. 3.- Modu atzizkia.
- Txanponak. Lehenengoa. 4.- Mendiko atea. Eskoziako laku
- ezaguna. 5.- Ardiaren oihua. Nitrogenoa. Bat. 6.- Batrazio-mota.
- Gipuzkoako herria. 7.- Egiten dut. Larra iraultzeko lanabesa.
- 8.- Gaixo. Hamaika. Atzizkia. 9.- Legea. Lente konbergentea.
- 10.- Katilua. Ni.

Kikeren Umorea

LEHEN BEKATUA

Ikasgelan apaiza galdezka:
 -Nola esaten zaio Adan eta Ebak
 egin zuten lehen beka-tuari?
 Ikaslea urduri:
 -Lehen bekatua, lehen bekatua...
 Apaizak laguntzatxoren bat eman
 nahian.
 -Bekatu o... bekatu ori...
 Eta besteak:
 -Bekatu horizontala!

MALVINETAKO GERRA

Argentinarek beti eduki dute
 harroputz fama. Behin Do-nostiara
 etorri zen artista argentinarr bati
 honakoa galdetu omen zioten prentsaurreko batean:

-Eta argentinarrak nolatan galdu
 zenuten Malvinetako ge-rra?
 -Baina zer diozu? Galdu?
 Txapeldunordeak izan ginen eta!

POLITIKA

Bi aitona Otxakoagako parkeko
 bandu batean eserita. Orduak isilik
 pasatu ondoren, batek kristoren
 hasperena bota du:

-Ez mesedez! Polikarik ez!

Letra Zopa

G	I	K	T	A	N	B	R	O	Z	E	K	B	A	A	R
G	R	E	Z	I	A	I	T	A	M	E	A	B	I	H	E
O	A	U	S	R	D	U	I	Z	K	I	O	Z	S	U	N
A	E	S	Z	P	I	L	Z	T	I	R	T	E	I	N	E
L	K	T	I	M	A	R	O	K	O	N	K	E	N	Z	M
G	E	U	U	T	I	I	E	B	A	E	S	T	U	L	O
E	A	R	I	R	R	N	N	R	K	E	I	U	T	A	N
R	A	K	H	A	K	E	F	I	T	A	G	Z	M	T	A
I	G	K	A	G	S	I	R	I	A	S	B	A	I	N	K
A	Z	A	I	N	T	Z	A	D	U	Z	R	I	N	K	O

Aurki itzazu
 letra zopa
 honetan
 Mediterra-
 neo itsasoak
 bustitzen
 dituen 10
 estaturen
 izenak.
 Hitzak
 ezker-
 eskuin,
 goitik-
 behera edo
 diagonalean
 azalduko
 zaizkizu

Aurreko asteko soluzioak

★	H	★	B	★	A	★	U	★	E	★	G
D	O	N	E	Z	T	E	B	A	R	R	A
★	R	O	K	E	★	Z	E	R	A	I	N
M	I	N	T	S	U	★	L	I	N	B	O
★	E	★	O	A	S	I	A	★	D	A	R
★	I	★	I	★	O	T	A	R	R	E	A
A	B	E	R	T	Z	A	L	E	★	T	I
★	I	G	U	R	T	Z	I	★	T	X	O
★	G	★	T	A	★	K	I	L	O	★	G
O	L	A	R	I	A	★	B	I	R	I	★
★	M	A	I	Z	T	E	R	★	E	N	E
★	I	R	U	L	E	A	K	★	T	R	U
O	L	A	N	O	★	B	A	T	Z	A	R
★	U	K	★	I	R	A	I	N	A	K	★

Gurutzegrama

Ezker-eskuin: 1. Nolanahiko. 2. Apalategia. 3. Ziri. Orok. 4. Ko.
 Gazi. Az. 5. A. Lot. Orri. 6. Gaitza. Iaz. 7. Arrainak. A. 8. R. A.
 Zai. Ir. 9. Ra. Ekialde. 10. Ikasia. Oia.

Goitik-behera: 1. Nazagarri. 2. Opio. Ar. Ak. 3. Lar. Lira. A. 4.
 Aligota. Es. 5. Na. Atzizki. 6. Atoz. Anaia. 7. Herio. Aia. 8. Igo.
 Rik. Lo. 9. Kikara. Idi. 10. Oa. Zizara.

E	P	U	K	A	T	A	I	N	O	T	S	E	R	A	U
O	H	O	S	A	L	A	I	A	N	U	M	O	A	G	S
A	K	I	L	U	G	T	I	X	E	O	Z	R	L	U	A
O	A	T	E	O	A	D	B	A	L	N	I	A	E	N	I
P	I	I	D	A	N	I	M	A	R	K	A	D	T	A	N
N	E	S	S	A	R	I	D	Z	M	T	I	P	O	B	A
Z	A	A	L	U	Z	E	A	B	O	A	H	G	N	I	U
L	I	N	U	T	R	A	G	A	U	I	L	I	E	T	
N	I	K	Z	U	G	R	A	E	B	L	A	S	A	D	I
F	U	A	I	I	Z	T	E	E	G	A	R	U	O	T	L

Hitz Gezidunak

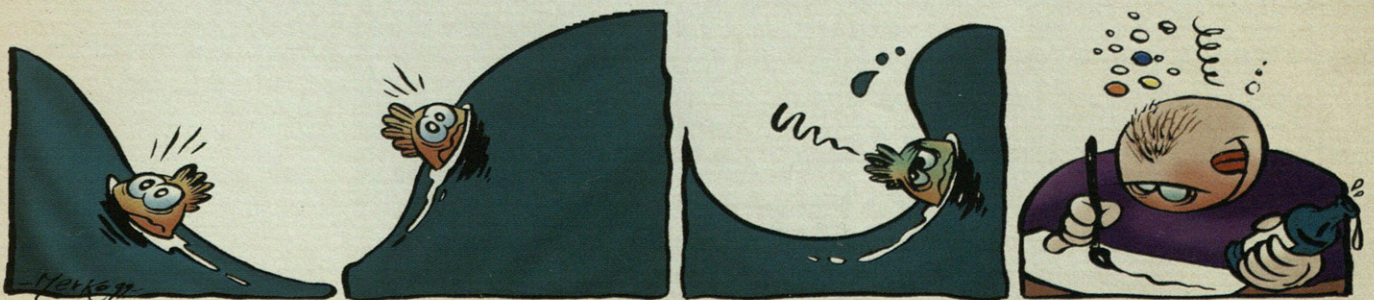
			Emakume antzezlea	Bizkaiko herria	Botika-mota	Nafarroa-ko udalerri	Getariako	Haragia
			Jarduerak	Arto-opila	Txalupa	Infusio-mota	Tona	Artsenikoa
			Zorri-txarrez				Errep. intsektu-mota	
			Zola ipini				H ₂ O	
			Hizki grekoa	Ezindua		Istua		50
			Gorotza	Txingurri		Blai geratu		Putzu
Bizarrak egi-teko leku	Ibarra	Suari dario		Bizitasunik gabekoa			Islandia	Bizkaiko herria
Gizalegea	Argazkiko herria	Interjekzioa		Nafarroa-ko herria			Landare-mota	
						Sufrea	Burdinaz-ko lokarri	
						1998ko	Behizaina	
Ziria sartu					Sorburua			
Bagaude					Tantaloia			
				Ez handia, ez txikia			Kontsonantea	Ogi egilea
				Gailegoz, ni			Nafarroa-ko herria	
Edari al-koholduna			Aise			Aita		Oxigenoa
Intsektu-mota			Meatzea			Infin., akitu		Bokala
			Infin., mugitu		Koadernoak			
			Arrazoi		Zenbaki bakoiti			
Interjekzioa	Her. hizk., zer			Lehenengo	Lapurdi-ko herria			1
Idazkiak	Oriaren erdian			Modu atzizkia	Lutezioa			Zuloaren erdian
				Musika nota		Bokala	Diruzko zigor	
				Azkenekoa		Uranioa	Iodoa	
Trebe			Beldurtu			Nolabait		

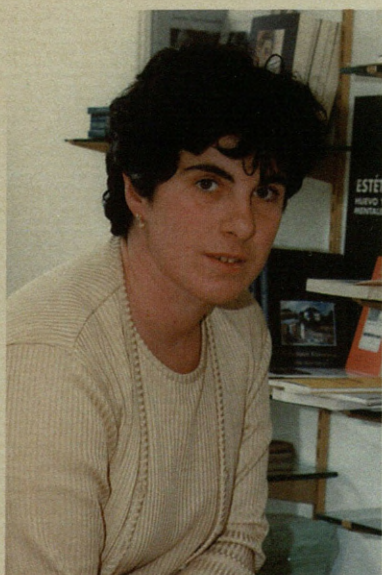
Argazkia: Arabako herria

Denborapasak: LUMA • Txistea: KIKE AMONARRIZ • Komikia: MARKO HARMSPACH

ERROBIKO PIRANJAK

TERE IRASTORTZA

EGINAHALAK ETA EGITASMOAK

Batzuen egitasmo eta besteen eginahalen berri izan dugu hauteskunde kanpaina honetan. Aspaldian ez bezala, ez da dena, hala ere, egitasmo huts izan, eta zenbaiten hitza indar bihurtu da, indar egin du. Esan eta izan.

BEHINGOZ, aspaldiko hilabeteotan, ibili baita bestelako eginahal eta ahaleginetara emanago bezala gizabanakoa ordezkatzeko bide duen politikaria (abertzalea, bederen). Eta eginahalaren indarrak agerian jarri du nola sarri hitzak estaltzen duen eginezina, eta nola batzuetan ekintzak agerian uzten duen esanezina. ETaren suetenak esangarria eta egingarriaren mugak bistan utzi ditu; baina Euskal Herriarekin estatu frantziar eta espainolak duten auzi honek, finean, mendebaldeko kultura politikoa eta gizalegezkoaren muturtxo bat besterik ez dira.

Izan ere, parlamentua ez baita demokraziaren kamuflajea besterik. Demokraziek zernahitaz hitzegiteko aukera ematen dute, baina hitzegin horrekin batera ia ezer ez egitera kondenatzen gaituzte. Batzuetan, helburuak bitarteko bideak zilegiztatzeko gai ez direlako, izan, bere gisara. Besteetan, ordezkapenaren irudipean, tutelaje eta infantilizazio aro batera eraman nahi delako gizartea. Alegia, umeei bezala, nahi dutena esaten utzi bai, baina egiten ez. Esatea erraza da eta, egun, modu batean edo bestean, gure gizartean ez da hain zaila edozein gairi buruz mintzatzea, baina, aldiz, eta giza-mugimenduei buruzko teorizazio eta promozio langintzak esaten duena esaten duela, denik eta ekintzarik ttipiena, mendreena, nola gure kasuan izan den Beasainen Ikastola bat sortzeak, inarrausi bide egiten ditu gizartearen zerbitzura ari omen diren asko eta asko. Badakigu, jakin, edozein ttipikeriatan abiatu garen guztiok esana zein den erraz eta egina zein den garratz. Eta hala ere, hitz hutsal geratuko ez diren egitasmoen parean, beste batzuk nahiago dugu onbidez gizar-

tean parteahartzea, esana izana bihurtzea. Zeren eta aitortpenaren eta monologoaren hondarrean, bakartate eta indibidualtasuna besterik ez baitira pausatzen. Berbaroz beteta datoz uhinak oro, eta sarri inork entzuten ez gaituenez geure buruari entzuteko bakarrik hitzeginez, parlamentarismoa, komunikazio tailerrak eta abarrek gure hitzak biderkatu bai, baina elkarlotzerik ez dute lortzen; lortzen ez duten bezala gizartearekin inongo zubirik eraikitzerik.

HORREGATIK, zeredozer egiteko, zerbaiten alde aritzeko, behar-beharrezkoa da desahogo eta askatze bide horretaz gain, beste batzuekin zerbait egin beharra... hondarrak errestoa eta erantzuna proboka ditzan. Eta hortxe dago komunikazioa. Esanguratsua dena debalatu duen hitz puzketaren aroan, elkarrekin eta elkarrentzat asmatzen diren egitekoak hegoastu dezake bakarrik parlamentarismoa, demokrazia eta, nagusiki, elkarbizitza... Esan eta izan ●

“Berbaroz beteta datoz uhinak oro, eta sarri inork entzuten ez gaituenez geure buruari entzuteko bakarrik hitzeginez, parlamentarismoa, komunikazio tailerrak eta abarrek gure hitzak biderkatu bai, baina elkarlotzerik ez dute lortzen; lortzen ez duten bezala gizartearekin inongo zubirik eraikitzerik”

Aukera Berezia Zuretzat

Bidalketa gasturik gabe etxean jasoko duzu

Kaleko Prezioa
2.500 pta

ARGIAko Prezioa
2.000 pta.

TITULUA: "Ez Diren Gauzak"

EGILEA: *Ilexuxmai&Noizbehinka*

ARGITALETXEA: Soar eta Abar

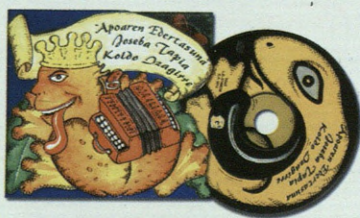
GAIA: “Ez Diren Gauzak” azken urte inguruko sormen lanaren fruitua da. 9 kantu ahotsaz lagunduta moldaketa landua, heldutasunaren adibide. Izan ere, ez dira alferrik igaro, Goenkaleko sintonia, eta Ganbara, Maixa ta Ixiar, Tapia eta Leturia, Mikel Markez, eta abarrentzat eginiko kolaborazioak. Noizbehinka taldeko musikariak honako hauek ditugu: Arkaitz Miner, gitarran; Alberto Garzia baxuan, Satxa Soriazu teklatueta; David Etura, baterian eta Unai Moraza teknikari lanean. Goi mailako musikariak.

JEXUXMAI & NOIZBEHINKA "EZ DIREN GAUZAK"

ETA EZ AHAZTU

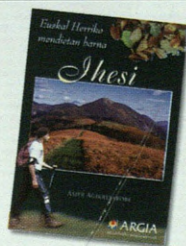
2.500 pta.

1.875 Pta

~~3.500 pta~~

3.000 Pta

JOSEBA TAPIA ETA KOLDO IZAGIRREREN "APOAREN EDERTASUNA"

GURE MENDIETAN BARNA IHES EGITEKO LIBURUA

ARGIA: Zirkuitu ibilbidea 15, 20160 LASARTE-ORIA Tel.: 943 37 15 45 • FAXA: 943 36 10 48 / 37 34 03
e-posta: denda@argia.com • www.argia.com

ESKAERA: IZEN-DEITURAK

KALEA _____ ZBKIA _____ SOLAIRUA _____

HERRIA _____ TFNOA _____ POSTA KODEA _____

HERRIALDEA _____ HARPIDETZA ZENBAKIA _____

IZENBURUA	PREZIOA	ALEAK	GUZTIRA
-----------	---------	-------	---------

☐ MICA: From

☐ VISA:

 Epea:

☐ **TRANSFERENTZIA:** Euskadiko Kutxa 3035 - 0036 - 14 - 0360048647 Ondorengo datuekin batera ingresoaren agiriaren kopia bidali behar da

☐ **KONTUA:** TITULARRAREN IZEN ABIZENAK _____ N.A.E / N.I.E _____

KONTU KORRONTEA/LIBRETA Entitatea Sukurtsala K.D. Kontu zenbakia

ESKUAL HERRIKO
LEZE BISITATUENAK

SARA LAPYRDI

Aita Barandiaranen eta Axularren
LURRA

Donostiatik 40 Km-tara

SARAKO LEZEAK

- ❖ Ezagutu ezazu argi eta soinuuz Euskal Herriko historia, 45.000 urtetako aurrehistorian eta gure historiaren 2.000 urteetan barna.
- ❖ Bereziki egokitutako 950 metrotako ibilbidea lur azpiko erraietan barna.

**MUSEOA - PROIEKZIOAK
BISITALDI GIDATUAK
SOINU ETA ARGIA**

**URTE OSOAN ZABALIK
DOHAINEKO APARKALEKUA**

Tel.: 00 - 33 5 59 54 21 88

Faxa: 00 - 33 5 59 54 20 69

OSTATUA / OTORDU ARINAK / TERRAZA PANORAMIKOA / TELEFONOA